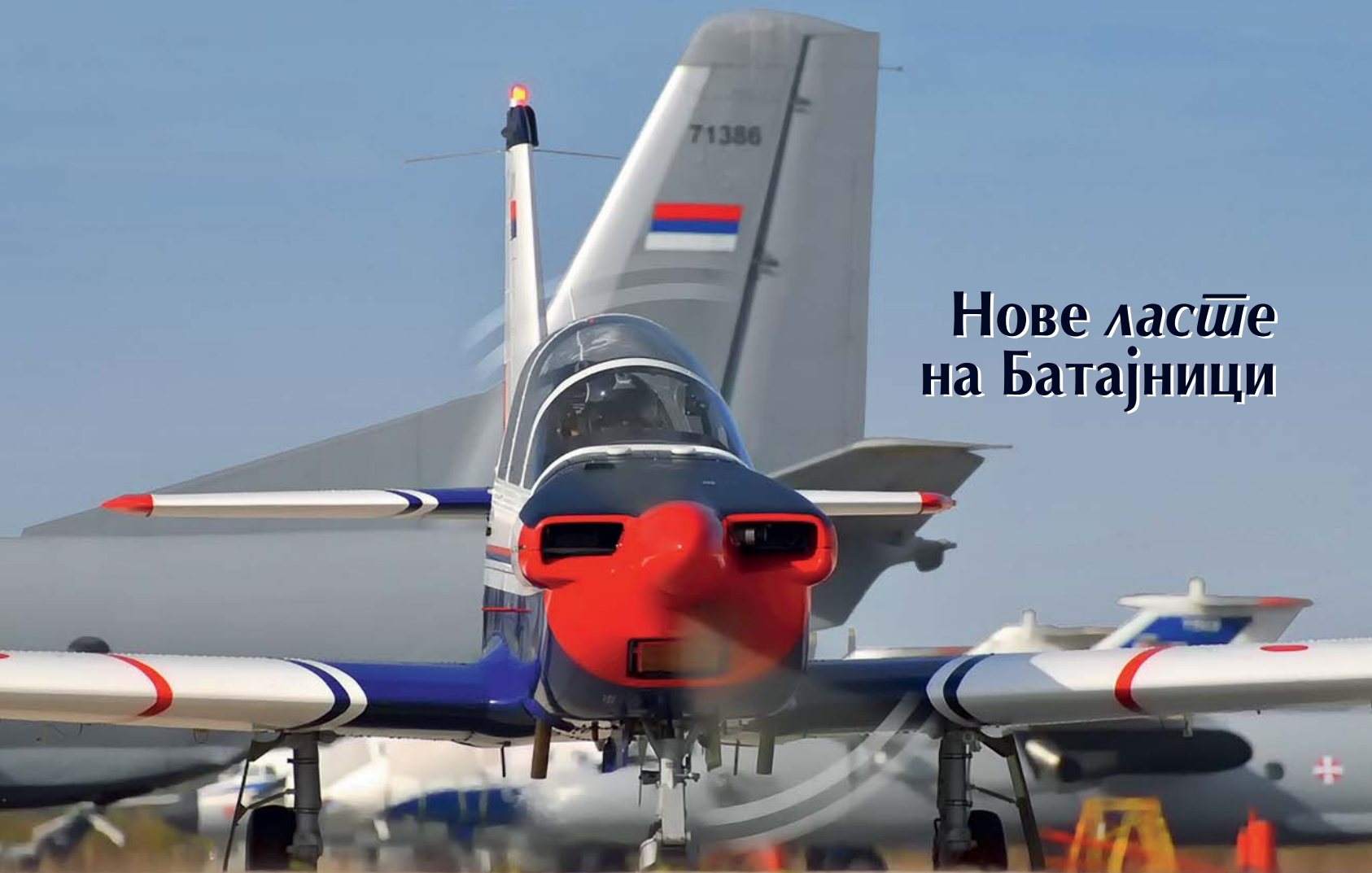

ОДБРАНА

Година VII ■ Број 150 ■ 15. децембар 2011. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

Нове ласће
на Батајници

Постављења и унапређења у
Министарству одбране и
Војсци Србије

Генерал-потпуковник
Љубиша Диковић
нови начелник
Генералштаба

Sigurnost
Pouzdanost
Kvalitet

 Lasta
eurolines

www.lasta.rs

**Simbol
BEOGRADA**

ПРОМОЦИЈА КЊИГЕ

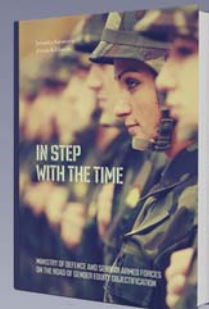
16. децембра 2011. у 14 часова
У Свечаној сали Дома Војске Србије
Браће Југовића 19

У КОРАК С ВРЕМЕНОМ

Министарство одбране и Војска Србије
на путу објективизације родне равноправности

Јованка Шарановић
Зоран Килибарда

О књизи ће говорити:
професор др Невена Петрушић
професор др Јан Марчек, пуковник
професор др Марија Дубравка Пинета
и аутори

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавцић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, мајор

Уредници

Мира Шведић

Душан Глишић

Стални сарадници

Станислав Арсић, мр Себастиан Балаш,
мр Славиша Влацић, Милосав Ц. Ђорђевић,
Владица Крстић, др Милан Мијалковски,
мр Зоран Миладиновић, мр Миљан Милкић,
Крسمан Милошевић, др Милан Милошевић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Иштван
Пољанац, Будимир М. Попадић, Влада Ристић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски,
Марија Марић и Слободан Михаиловић
(технички уредници)

Фотографија

Даримир Банда (уредник)
Горан Станковић и Јово Мамула
(фоторепортери)

Језички редактор

Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809
Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995
ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РС
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
Македонска 29
ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних
новинара

БРОЈ 150

НА НАСЛОВНОЈ СТРАНИ

Авион ласца на аеродрому
Батајница

Снимио Игор САЛИНГЕР

САДРЖАЈ

■ АКТУЕЛНО

6 Посета министра одбране Норвешке

ПОДРШКА РАЗВОЈНИМ ПРОЈЕКТИМА

8 Предавање министра Шутановца у Школи
националне одбране

РЕЗУЛТАТИ ОБЕЋАВАЈУ ДАЉИ РАЗВОЈ

11 Управни одбор Програма РЕЛТ

КОМУНИКАЦИЈА СА СВЕТОМ

■ ИНТЕРВЈУ

12 Бригадни генерал Ранко Живак,
командант ВиПВО

НАЈАВА ВЕЛИКОГ ЈУБИЛЕЈА

17 Информисање чланова Савеза организација
резервних војних старешина

ЈАЧАЊЕ СИСТЕМА ОДБРАНЕ

18 Стамбено кредитирање војних пензионера

ПОТПИСАНО ВИШЕ ОД 1200 УГОВОРА

19 Изложба у Војном музеју

**АУСТРАЛИЈСКА ЦИВИЛНА МИСИЈА У
АВГАНИСТАНУ**

Савремено наоружање
и опрема код нас и у
свету

■ ТЕМА

20 Високе студије безбедности и одбране у
Војној академији

ЈАЧАЊЕ ЛИДЕРСКИХ СПОСОБНОСТИ

Циљ новог облика усавршавања биће образовање и припрема полазника из Србије и земаља региона за преузимање високих дужности у систему националне безбедности

■ ОДБРАНА

24 Искуства са *Шабле*

РАКЕТИРАЊЕ ИЗНАД ЦРНОГ МОРА

28 Саобраћајна служба Војске Србије

У ТЕМЕЉУ ВОЈНЕ ЕФИКАСНОСТИ

34 Опасност од „нових“ дрога

ПОРАСТ ЗАВИСНОСТИ

■ КУЛТУРА

40 Отишао је Иво Етеровић, велемајстор
фотографије светског формата

ОСТРВА У МОРУ ЖИТА

Уредник фотографије у „Фронту“ и „Народној армији“, човек са наглашеном уметничком визијом, својим фасцинантним фотографијама уједино је сензибилитет медитеранског духа, неописиви таленат и еруптивну стваралачку енергију

Професионализам има два лица, организациони који указује да се неко професионално бави неким послом, и други, који говори о посвећености послу, сталној тежњи за бољим резултатима, који унапређују праксу и отварају нове могућности.

У овом, 150 броју *Одбране*, имамо примере у којима се професионализам потврђује у најбољем смислу његових значења. Колико је успешно такво настојање редакције *Одбране*, на вама је, поштовани читаоци, да оцените.

На Војној академији, од средине јануара наредне године, почињу са радом Високе студије безбедности и одбране, нова организацијска целина у Школи националне одбране и нови, четврти, највиши ниво каријерног усавршавања официра и државних службеника, како Министарства одбране, тако и других министарстава и агенција Владе Србије и држава из региона. Основни циљ је образовање и припрема полазника за високе дужности у систему националне безбедности.

Други пример је успешна реализација Програма PELT за оспособљавање припадника Министарства одбране и Војске Србије у области енглеског језика, који се од 2006. године веома успешно спроводи и значајно доприноси развијању комуникације професионалног састава, прво кроз школовање, а касније и кроз обуку на интензивним и гарнизонским курсевима, уз сертификацију према стандарду STANAG 6001. То је веома значајно, највише за интероперабилност наше војске и заједничко деловање са међународним снагама, али и за приближавање културама и вредностима и бољем међусобном разумевању пре свега са земљама Европске уније.

Трећи пример, о коме пишемо поводом предстојећег празника Ваздухопловства и противваздухопловне одбране – 24. децембра, јесте подсећање на ватрено крштење нове генерације pilota и модернизованих летелица, које је на полигону *Шабла* и изнад Црног мора показало да су сви припадници 204. ваздухопловне бригаде који лете на *миговима 29* и они који им са земље пружају подршку, оспособљени за све задатке контроле и заштите ваздушног простора Србије.

Командант ВиПВО бригадни генерал Ранко Живак, у интерјуу *Одбрани*, најављује да ће почетком наредне године почети и летачка обука активних pilota на авиону *ласџа*, а да ће од септембра највероватније почети и обука прве генерације кадета на том авиону.

На аеродрому Батајница новинарима је представио две нове *ласџе*, из серијске производње у панчевачкој фабрици *Ушва*. То су и први нови авиони уведени у наоружање српског ваздухопловства од 1992. године. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Посета министра одбране Норвешке

Подршка развојним пројектима

Долазак у Београд прва је билатерална посета норвешког министра одбране Еспена Барта Еидеа од његовог постављења на дужност, што говори о посвећености сарадњи са Србијом и српском војском

6

У протеклом периоду, Норвешка је у односу на своје капацитете највећи донатор Србије, а Министарство одбране те земље један је од највећих донатора наше војске. Најзначајније међународне активности у протеклим годинама, као што је учешће у мировној мисији у Чаду, било је у оквиру контингента норвешке војске и то је једно од најважнијих искустава које има наша војска у мировним операцијама, истакао је министар одбране Драган Шутановац након разговора са министром одбране Краљевине Норвешке Еспеном Бартом Еидеом, изразивши истовремено задовољство што су разговори са норвешким колегом били садржајни и позитивни.

На састанку у Топчидеру, 30. новембра, било је речи о наставку сарадње у области војне медицине и војног школовања, али и о енергетској ефикасности, у чему је Норвешка лидер у Европи, па и у свету. Том приликом указано је на неопходност да се и у Министарству одбране Србије, као и у Влади у целости, успостави нови режим енергетске ефикасности и уштеде енергената.

– У овом тренутку постоји интересовање и за заједничку обуку и за даље учешће у мировним операцијама, пре свега о учешћу наших медицинских тимова, и верујемо да ће следећа година бити у знаку заједничких активности – поручио је министар Шутановац нагласивши да су заједничка искуства подједнако важна за обе стране.

Изразивши задовољство успешним састанком, новопостављени министар одбране Краљевине Норвешке Еспен Барт Еиде истакао је да Норвешка и Србија на многим пољима имају веома блиске односе, али да је сарадња у обла-

Помоћ Норвешке

На новинарско питање о конкретној помоћи Норвешке и плановима за учешће Војске Србије у мировним мисијама у следећој години, министар Шутановац рекао је да је Норвешка један од највећих донатора Србије и Министарства одбране.

– Норвешка нас је до сада помогла са око 20 милиона евра. Имамо још донација и других земаља. Очекујемо донацију Турске у току ове године и почетком следеће. Важно је да су те земље препознале систем одбране као развојни капацитет и желе да нам помогну да завршимо реформу – истакао је Шутановац.

Војне пензије и буџет

– Одлазак војних пензија из система одбране, чиме ће се смањити буџет система, неће угрозити функционисање Министарства – рекао је министар Шутановац и нагласио да ће тиме постати јасно да буџет Војске није тако велики, да је међу најмањима у региону у односу на величину земље, и да је неопходно да се он с временом повећава.

– Очекује се да ће буџет Министарства одбране бити око 50 милијарди. Реформа војног пензионог система, такође је један добар реформски потез. Војни пензионери нису изгубили ниједно право које су имали до сада, а верујем да ће њихове потребе бити много боље задовољене. Очекујемо да ће наш здравствени фонд бити још виталнији, што ће допринети томе да војно здравство буде на највишем нивоу – рекао је министар Шутановац.

сти одбране најтешња. Према речима министра Еидеа та сарадња је трајала током читавог процеса реформи у систему одбране Србије.

– Посебну пажњу усмерили смо на развијање наших заједничких капацитета, на партнерство у области војне медицине, чији су се резултати показали у нашој заједничкој мисији у Чаду – рекао је Еиде.

Министар Еиде честитао је министру Шутановцу и његовом тиму, као и Министарству одбране које се показало као предводник у процесу реформи у Србији, и нагласио да тај успех треба да послужи као пример који треба следити.

– Веома је важно да наставимо нашу сарадњу у свим областима, а нарочито на пољу европских интеграција. Живимо у тешким временима и због тога је важно да се држимо заједно и да радимо на европској сарадњи, јер врло добро знамо шта би била алтернатива која би ишла на штету свих нас – рекао је норвешки министар одбране.

Говорећи о значају сарадње двеју земаља, министар Шутановац подсетио је на изјаву премијера Краљевине Норвешке Јенса Столтенберга, који је истакао да је „стуб односа Србије и Норвешке управо сарадња у области одбране“ . ■

Биљана МИЉИЋ
Сергеј КОМНЕНИЋ

Постављења и унапређења у Министарству одбране и Војсци Србије

Генерал-потпуковник Љубиша Диковић нови начелник Генералштаба

Председник Републике Србије Борис Тадић, сходно Уставним и законским надлежностима, донео је 12. децембра указе о постављењима и унапређењима у Министарству одбране и Војсци Србије.

▶ ПОСТАВЉЕЊА НА НОВЕ ДУЖНОСТИ

Нови начелник Генералштаба Војске Србије је генерал-потпуковник ЉУБИША Милинка ДИКОВИЋ. До сада је био командант Копнене војске.

Директор (главни инспектор) Инспектората одбране Министарства одбране Републике Србије је генерал-потпуковник АЛЕКСАНДАР Миодрага ЖИВКОВИЋ, досадашњи командант Команде за обуку.

За команданта Копнене војске постављен је бригадни генерал МИЛАН Милосава МОЈСИЛОВИЋ, који је био на дужности заменика команданта Здружене оперативне команде Генералштаба ВС.

Нови начелника Управе за људске ресурсе (Ј-1) Генералштаба Војске Србије је пуковник речних јединица ПЕТАР Ђорђија БОШКОВИЋ, досадашњи начелник Управе за односе са јавношћу.

▶ УНАПРЕЂЕЊА У ВИШИ ЧИН

У чин генерал-мајора унапређује се бригадни генерал ДАНКО Марка ЈОВАНОВИЋ, начелник Управе за логистику (Ј-4) Генералштаба ВС.

У чин бригадног генерала унапређују се:

– пуковник ВАСО Војислава ГУЈИЋ, начелник Кабинета министра одбране,

– пуковник ДЕЈАН Милије ЈАНКОВИЋ, начелник Управе Војне полиције Генералштаба ВС,

– пуковник МАРИЈАН Јована НОВАКОВИЋ, начелник Војномедицинске академије.

Ванредно се у чин генерал-мајора унапређује бригадни генерал МИЛАН Милосава МОЈСИЛОВИЋ.

Ванредно се у чин бригадног генерала унапређују:

– пуковник МИЛОМИР Слободана ТОДОРОВИЋ, командант Гарде Војске Србије,

– пуковник МИОДРАГ Јосија ЧОЛИЋ, декан Медицинског факултета ВМА Универзитета одбране. ■

Предавање министра Шутановца у Школи националне одбране

Резултати обећавају даљи развој

Приоритети Министарства одбране и Војске Србије у наредном периоду су, пре свега, даља модернизација и опремање система одбране, наставак обуке војника на добровољном служењу војног рока, школовање и усавршавање официра у земљи и иностранству, јачање регионалне сарадње, активно учешће у Програму *Партнерство за мир*, даље интензивирање међународне војне сарадње и изградња инфраструктуре, истакао је министар одбране Драган Шутановац на предавању полазницима 55. класе Генералштабног усавршавања и 58. класе Командно-штабног усавршавања Школе националне одбране.

На предавању у Школи националне одбране, 2. децембра, министар Шутановац изразио је задовољство што се међу полазницима усавршавања налазе и припадници страних војски, што сведочи о доброј регионалној сарадњи и међународном кредибилитету наше земље.

Министар одбране информисао је слушаоце о стању у систему одбране, реформама и променама које се у њему спроводе протеклих неколико година.

– Треба имати у виду садашњост, прошлост и будућност која је још увек тешко предвидива, како географски тако и економски. Да бисмо могли адекватно да анализирамо шта смо радили, морамо знати који су били проблеми које смо наследили, а то је, пре свега, гломазни и нефункционални систем. Следећи проблем је законска регулатива која практично није постојала. Уласком у Владу Србије створене су неопходне претпоставке за увођење свих закона и подзаконских аката – рекао је министар Шутановац.

Министар је додао да се систем одбране суочио са великом количином вишкова, нарочито убојних средстава, као и са проблемима око реализације Мастер плана и у области цивилне и војне контроле Војске услед непостојања законских прописа.

Резултати реформе

– Важна је имплементација донетих закона који су омогућили да формирамо Савет за планирање. Такође, основали смо Универзитет одбране, а учешћем у мировним мисијама постајемо конкурентни на светском тржишту у тој области, не само снагом и мишићима, већ и по другим битним стварима. Од посебног значаја је и увођење добровољног служења војног рока са оружјем, као и верске службе у Војсци – истакао је министар Шутановац.

Као важне новине у систему одбране, министар Шутановац навео је могућност синдикалног организовања, установљење доделе војних спомен-медаља, војних споменица и медаља за учешће у мировним мисијама, доношење дугорочног и средњорочног плана развоја, као и Националног акционог плана који је везан за жене у безбедносним структурама.

– Новитети у организацији Министарства одбране су најприметнији у Сектору за буџет и финансије и Управи за војно здравство. Први пут имамо Генералног инспектора за Војнобезбедносну и Војнообавештајну агенцију, Управу за стандард, традицију и ветеране, Одсек за интерну ревизију, Центар за обуку и усавршавање подофицира у Панчеву, Центар за обуку путем симулација, Универзитет одбране и Дирекцију за управљање пројектима – казао је Шутановац и додао да је буџет Министарства одбране од 2002. смањен са 4,55 на 2,12 одсто учешћа у бруто националном производу.

Министар је навео податак да је 2005. у систему одбране било око 75.000 људи, две године касније 36.000, а да је данас запослено хиљаду људи више.

Учинак у овој години

Као важне ствари на којима се радило ове године у оквиру система одбране, министар Шутановац навео је организовање вежби „Ушће 2011“ и „Дипломац“, Сајма наоружања „Партнер 2011“, промоцију нових официра Војске Србије, организовање Стратегијске војне конференције за партнере која је, према његовим речима, била највећи међународни скуп после Самита несврстаних. Кампања „Буди професионалац“ још једна је од успешних акција Министарства одбране која ће трајати док постоје потребе српске војске за попуњавањем професионалног кадра.

У предавању министар се осврнуо и на стандард припадника система одбране, међународну војну сарадњу, у

Изградња модерне војске

У предавању полазницима 55. класе Генералштабног усавршавања и 58. класе Командно-штабног усавршавања Школе националне одбране, министар Шутановац издвојио је професионализацију војске као најзначајнији део реформе система одбране.

Истакао је и знатно повећање интересовања за школовање на Војној академији, које је у просеку од једног и по кандидата по месту 2007. године, порасло до данашњих скоро осам кандидата по упражњеном месту. Школовање и усавршавање официра још један је од приоритета модерне српске војске.

оквиру које је напоменуо значај повећавања броја наших учесника у мировним мисијама Уједињених нација у свету и пројекте изградње модерних војних болница који се реализују у сарадњи са Либијом и Анголом.

Као значајан подухват Министарства одбране Шутановац је навео и решавање проблема вишкова убојних средстава који су у претходном периоду складиштени на отвореном простору, а који је данас у потпуности решен – делом уништавањем тих средстава, а делом размонтирањем и складиштењем у новоизграђеним магацинима у Србији.

Министар је напоменуо и важна улагања у Војнотехнички институт, чиме се инвестира у домаћу војну индустрију и постиже значајна уштеда. Пројекти попут авиона „ласта“, беспилотних летелица „врабац“ и „пегаз“, улагања у радарски систем, скоро довршавање „бумбара“, куповина нових камиона од „ФАП-а“ и наручивање дигиталних униформи од компаније „Јумко“, само су неки примери улагања у домаћу војну, али и српску привреду, уопште.

Говорећи о инфраструктурним пројектима, Шутановац је као успешне примере навео изградњу базе „Југ“ и конверзију аеродрома „Морава“ који би у будућности требало да буде ослонац привреде краљевачког краја. Од будућих планова министар је навео изградњу Логистичког центра у бази Комрен.

У претходном периоду знатан допринос јачању угледа Војске дали су и Управа за односе са јавношћу, нарочито спотовима за кампању „Буди професионалац“ које је радио „Застава филм“, а што је резултирало смањивањем негативних прилога у домаћим медијима о српској војсци.

Министар Шутановац је слушаоце ГШУ и КШУ упознао и са актуелном безбедносном ситуацијом у земљи. ■

Никола ДРАЖОВИЋ
Сергеј КОМНЕНИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Србија на ЕВРОПСКОМ ПУТУ

Министар одбране Драган Шутановац изјавио је после одлуке Савета Европске уније да се о статусу кандидата у ЕУ разговара поново за пар месеци, да је Србија ближе Европи него што је икада била

Министар одбране Драган Шутановац изјавио је после одлуке Савета Европске уније да се о статусу кандидата у ЕУ разговара поново за пар месеци, Србија ближе Европи него што је икада била.

– Чињеница да се одлучује о статусу Србије за чланство у ЕУ показатељ је да је Србија на добром путу – изјавио је Шутановац агенцији *Бетта*.

Он је нагласио да је оценом да је Србија учинила значајан напредак у спровођењу реформи, потврђено да Србија уводи европске стандарде и европске вредности у друштво и додао да Србија од тога не сме и не може да одустане.

– Без обзира на одлагање одлуке за фебруар или март, не можемо да одустанемо од наше европске будућности, већ морамо да наставимо са унапређењем по најбољем стандарду сваког сегмента нашег друштва у складу са оним стандардима који постоје у развијеним европским државама – рекао је министар одбране.

Истичући да је обавеза сваке демократске власти да чува традицију и негује универзалне вредности, Шутановац је подсетио да су европски пут Србије одредили и велики српски реформатори Доситеј Обрадовић, Вук Караџић, Слободан Јовановић, војсковође попут Живојина Мишића, Степе Степановића и краљеви који су водили Србију уграђујући у њу европске вредности.

– Србија зато и данас жели да буде равноправна у породици европских народа, земља са традицијом демократије и демократске будућности. И због наших предака који су својом визијом осветљавали европски пут Србије, ми смо дужни да обезбедимо нашим потомцима европску перспективу. Данас смо ближи него икад остварењу и њиховог сна – изјавио је министар Шутановац. ■

Министар здравља у посети ВМА

Министар здравља проф. др Зоран Станковић посетио је Војномедицинску академију где се састао са начелником ВМА пуковником проф. др Маријаном Новаковићем и његовим сарадницима.

Састанку су присуствовали државни секретар др Зоран Весић и начелник Управе за војно здравство бригадни генерал др Вељко Тодоровић.

Обострано је констатовано да постоји одлична сарадња између два министарства када је у питању здравство, као и отвореност и конструктивност при решавању текућих питања. ■

Здружиени штабни разговори са САД

У Дому Војске Србије у Београду одржани су редовни годишњи „Здружиени штабни разговори“ између представника Генералштаба Војске Србије и Здруженог Генералштаба Оружаних снага САД.

Делегацију Војске Србије предводио је генерал-мајор Милан Мојсиловић, а Оружаних снага САД, бригадни генерал Стивен Квест. Поред представника Здруженог генералштаба, у делегацији ОС САД били су и представници Националне гарде америчке државе Охајо, са којом Војска Србије развија сарадњу у оквиру Програма државног партнерства Србије и САД.

Домаћин овогодишњих штабних разговора је Здружена оперативна команда Генералштаба Војске Србије.

Поред сумирања резултата билатералне војне сарадње у протеклој години, штабни разговори су прилика да се размене искуства из области професионализације оружаних снага, учешћа у мултинационалним операцијама, организације резервног састава и обуке по концепту оперативних способности. ■

Управни одбор
Програма PELT

Комуникација са светом

На седници Управног одбора Програма PELT за оспособљавање припадника Министарства одбране и Војске Србије у области енглеског језика (Program for English Language Training and Testing STANAG 6001) оцењено је да се програм веома успешно спроводи и значајно доприноси развијању вештине комуникације на енглеском језику професионалног састава, прво кроз школовање, а касније и кроз обуку на интензивним и гарнизонским курсевима, уз сертификацију према стандарду STANAG 6001.

– То је од посебног значаја, како за нашу интероперабилност са међународним снагама, тако и за приближавање културама, обичајима, вредностима и бољем међусобном разумевању пре свега са земљама Европске уније – рекао је у поздравној речи бригадни генерал Слађан Ђорђевић, заступник помоћника министра за људске ресурсе.

Генерал Ђорђевић је изразио посебно задовољство што су САД препознале постигнуте вредности и резултате PELT и што ће активним укључењем у Програм допринети остварењу циља да Министарство одбране и Војска Србије обезбеде потребе за кадром оспособљеним за владање енглеским језиком на једном од нивоа језичке способности према стандарду STANAG 6001.

Састанку су присуствовали војни и дипломатски представници земаља донатора програма PELT – Норвешке, Холандије, Шведске, Велике Британије и Данске, представници САД као новог партнера у пројекту и представници Британског савета који пружа драгоцену стручну и саветодавну подршку.

Програм PELT се у Министарству одбране и Војсци Србије спроводи од 2006. године и део је планских активности ради достизања захтева за језичком интероперабилношћу, као једног од услова за ангажовање у мултинационалном окружењу. До сада је отворено 14 центара за самостално учење енглеског језика у гарнизонима Војске Србије. За верификацију познавања енглеског језика надлежан је Национални тим за тестирање који је до сада издао 2.156 сертификата.

Ценећи досадашње високе резултате у реализацији програма, на седници Управног одбора потврђено је да ће досадашњи партнери и САД наставити финансијску и

ЦЕНТРИ ЗА САМОСТАЛНО УЧЕЊЕ

Уз донаторску и стручну помоћ Британског савета у Србији, први Центар за самостално учење енглеског језика отворен је у Београду на Војној академији у децембру 2002. године.

Први регионални центар отворен је у гарнизону Ниш у јуну 2007. године, а касније и у гарнизонима Врање, Краљево, Пожаревац, Панчево, Нови Сад, Београд- Бањица, Зајечар, Ниш, Крушевац, Батајница и база „Југ“.

Сваки центар има мултимедијални кабинет са компјутерском, дигиталном видео опремом и најсавременијим софтверима за учење енглеског језика, као и сталном интернет конекцијом и могућношћу за посету веб сајтовима посебно дизајнираним за учење општег и војног енглеског језика on line методом учења на даљину.

Библиотеку чини мноштво Оксфорд, Лонгман, Мекмилан и других језичких издања. Постоје бројни речници, граматике, радне свеске, подржани аудио и видео материјалом за све нивое учења језика. Вежбанке са граматиком, вокабуларом, затим вежбе слушања, читања и писања рађене су за различите нивое, вештине и теме. Ту су и различити магацини са војном проблематиком, општим темама, као и различите иностране новине.

Центром управља обучено лице које омогућава сваком кориснику да у складу са својим језичким могућностима и потребама успешно напредује у процесу едукације.

експертску подршку до 2015. године, до када је одређен и временски оквир за достизање партнерског циља и успостављање ефикасног и дугорочног система изучавања и тестирања познавања енглеског језика у Министарству одбране и Војсци Србије. ■

Р. МУТАВЦИЋ

Бригадни генерал Ранко Живак, командант ВиПВО

НАЈАВА ВЕЛИКОГ

Наглашавајући безбедност као најважнији приоритет у реализацији свих летачких и других задатака у ВиПВО, командант тог вида Војске Србије, бригадни генерал Ранко Живак, у освит године у којој обележавамо 100 година српског војног ваздухопловства, изразио је задовољство постигнутим у протеклом периоду и свим ваздухопловцима пожелео успешну следећу радну годину

П риближили смо се још једном 24. децембру, Дану ВиПВО, када се, по традицији, сумирају резултати постигнути током године. Приближавамо се и години у којој обележавамо век српског војног ваздухопловства, па реч првог ваздухопловца Војске Србије, свакако, има посебну тежину.

■ *Господине генерале, како оцењујете годину за нама?*

– Током 2011. године сви припадници ВиПВО уложили су огроман напор у извршавање тежишних задатака, од којих посебно издвајам најважнији, непрекидни задатак – контролу и заштиту суверенитета ваздушног простора Србије. Систем је добро функционисао и није било случајева нарушавања суверенитета ваздушног простора, као ни угрожавања безбедности становништва и материјалних добара из ваздушног простора.

Наш други тежишни задатак је сте обука. То је непрекидни процес одржавања достигнутог нивоа и стицања нових знања, вештина и искустава. Максимално смо интегрисали обуку јединица различитих родова и служби, пре свега авијацијских јединица, АРЈ за ПВД и јединица ВОЈИН. То је једини начин који обезбеђује највиши квалитет обуке уз рационално трошење расположивих ресурса.

Још прошле године успостављена је стабилна организацијска структура у ВиПВО претпочињавањем ВЗ „Мома Станојловић“, Ваздухопловног медицинског института и Музеја Југословенског ратног ваздухопловства. Тако успостављена и заокружена организациона структура дала је прве резултате у току 2011. године. Обезбеђени су повољнији услови за одржавање ваздухоплова и других средстава ратне технике у свим степенима одржавања. С циљем обезбеђивања повољних услова за живот

ним авионом која ће у току децембра ове године бити разматрана на седници Главног војнотехничког савета. У складу с дугорочним планом развоја система одбране и правилником који дефинише опремање, у току 2012, за све авионе који су испунили тактичко-техничке захтеве биће упућен захтев за понудом. Набавка тако сложеног и скупог средства јесте дуг процес, који има своју тактичко-техничку, економску и, наравно, политичку димензију.

■ Ове године, поред ракеташа, на вежби у Бугарској учествовали су и пилоти, чији су резултати били изванредни. Усвих постигнутих на бојевом гађању на полигону изнад Црног мора показао је врхунску обученост припадника 250. ракетне бригаде и 101. ловачке авијацијске ескадриле, и потврдио успешност модела

■ Наше ваздухопловство чини најгоре како би повећало борбену особљеност пилота и осавременило обуку. У том смислу, с нестрпљењем се очекује и увођење „ласте“ у оперативну употребу. Да ли смо се приближили том догађају и колико је тај авион компатибилан у будућем интегрисаном систему обуке за нови вишенаменски авион? Каква је улога авиона „супергалеб“?

– Први серијски авиони „ласта“ испоручени су Техничком опитном центру на аеродрому у Батајници ради фабричких летних испитивања. Испорука осталих авиона одвијаће се у континуитету до краја 2012. године. С делом техничког и летачког састава из школско-тренажне ескадриле, реализована је техничка ученица, а практична преобука планирана је у првој половини следеће године. Авион „ласта“ обезбедиће подизање квалитета летачке обуке пошто је на њему могуће изводити све садржаје оспособљавања, смањити се трошкови због мање потрошње горива у односу на потрошњу на млазном авиону, и, што је најважније – повећати се ниво безбедности летења.

Кад је реч о компатибилности, авиони „ласта“ и „супергалеб Г-4“ чине основу двотипског модела летачке обуке. На „ласту“ ће се реализовати сви раздели летачке обуке (основно и акробатско летење, навигацијско и групно летење, летење ноћу и у сложеним метеоролошким условима) и основни елементи борбене обуке. Авион „супергалеб Г-4“ тежишно се користи за реализацију борбене обуке, као прелазни тренажер за наставак летачке обуке на борбеним авионима које тренутно имамо или које планирамо да набавимо.

■ Школовање нових генерација пилота јесте, иакође, област која заслужује пажњу. Јесте ли задовољни знањем

ЈУБИЛЕЈА

и рад свих снага ВиПВО, знатан допринос дале су инжењеријске јединице, ангажоване на уређењу инфраструктуре, и јединице за телекомуникације које су обезбедиле сигуран пренос информација потребних, пре свега, систему командовања. Унајкраће, 2011. била је напорна, али и веома успешна.

■ Нашу јавност, посебно боље познаваоце прилика у војном ваздухопловству, занима набавка новог вишенаменског борбеног авиона. Докле се стигло у томе и каква је значај такве летелице за развој ваздухопловства у Војсци?

– У току 2010. и 2011. године израђена је претходна анализа за опремање вишенаменским борбе-

обуке тих елитних јединица. После њиховог повраћака у Србију одржана је и анализа постигнутог. Да ли ће наши пилоти учествовати на сличној вежби и следеће године?

– Бојево гађање представља круну сваке обуке па тако и борбене обуке снага у систему ПВО. То је врло значајна активност коју реализујемо у заједничком интересу и у сарадњи са суседном Бугарском. У складу с расположивим финансијским средствима и потребама, план је да наведено гађање пилоти реализују сваке две године. У току 2012. реализоваћемо део припрема за гађање на коме ћемо учествовати током 2013. године.

најмлађих пилота и процесом њиховог образовања, као и оних који су тек стигли у јединице и оних који су још на Војној академији?

– Школовање и обука младих пилота реализује се према наставним плановима и програмима Академије. Програм летачке обуке обезбеђује потребан ниво оспособљености за почетне дужности, али то је само почетак обуке пилота, који је дуг и скуп. Она се реализује по степенима на нивоу ескадриле, после завршетка школе и траје око 10 година. За то време пилоти достигну највишу – прву категорију стручне и борбене оспособљености и највиша летачка звања – вођа посаде, пробни или опитни пилот.

■ *Посаде су заволеле Ми-17, њагодобранци воле његову брзину њењања. Колико су јединице задовољне хеликоптером и да ли се размишља о догађајним набавкама лешелица њог њија?*

– Хеликоптери Ми-17 су се, генерално, доказали у свету као поуздани и ефикасни у свим времен-

ским и просторним условима. Увођење хеликоптера Ми-17 у наоружање знатно је подигло транспортне капацитете ВиПВО и способност маневра снага Војске Србије. Полазећи од позитивних искустава, одличних способности хеликоптера и потреба наше војске, планирана је набавка одређеног броја хеликоптера Ми-17 и савремене пратеће опреме пре свега за извршавање задатака ноћу и у условима смањене видљивости, као и за задатке трагања и спасавања.

■ *Штамаја је њисала о њоме да се ловци МиГ-21 њовлаче из њиоњребе следеће године. Да ли је њо истина? Колико српско војно ваздухоњловство може да издржи њосњојеђу разноврсности њињова борбених авиона у свом њоперањивном сасњаву и где су највећи њприорњињи за модернизацију или замену лешелица?*

– На почетку реорганизације ВиПВО, током 2006. и 2007. године, анализирана је перспективност свих типова ваздухоплова који су тада били у наоружању. На основу наведене анализе смањен је укупан број вазду-

хоплова по формацији. Било је већ тада познато да прописани ресурси авиона МиГ-21, произведених крајем седамдесетих и почетком осамдесетих, истичу до 2015. године. Стога се приступило изради системских докумената – тактичке студије и претходне анализе, за опремање вишенаменским борбеним авионом, који треба да замени авионе МиГ-21. Тај процес је у току. Истовремено, обезбеђени су стабилни услови за ремонт и продужење века употребе борбених авиона домаће производње – „орао“ и „супергалеб“, а у сарадњи са ОАО „РСК МиГ“ ремонтовани су наши авиони МиГ-29.

■ *Међународна војна сарадња са Бугарима улази у њређу годину. Да ли ће бињи обогатена њиховим изнајмљивањем нашег симуњатора за обуку на авиону МиГ-29?*

– У току су разговори на експертском нивоу и разматрамо услове за летење њихових пилота на нашем савременом симулятору за МиГ-29. Одлука још није донета, али сматрам да би то било обострано корисно и да би се тиме унапредила наша, већ постојећа, одлична сарадња.

■ *Свакодневно се унајређује сарадња Данске и нашег ваздухоњловства. После донације две нове авио-њисњерне драгоцена је и мањеријална њомоћ у њогледу њпремања Службе њтрагања и сњасавања у Нишу и Бањајници, као и формирања Одсека за безбедности лешења њри Команњи ВиПВО.*

– Билатерална сарадња са ваздухопловством Краљевине Данске спада међу најбоље. У протеклом периоду, она се углавном одвијала у области развоја службе трагања и спасавања – донирали су нам одговарајућу опрему, преносили знања и искуства, а реализовали смо и заједничку обуку. У току 2011. сарадња је проширена и на област безбедности летења.

СТО ГОДИНА СРПСКОГ ВАЗДУХОПЛОВСТВА

Јубилеј 100 година постојања српског војног ваздухопловства биће достојно обележен, а ми ћемо низом активности настојати да цела 2012. буде година ваздухопловства. Неке од активности су већ у завршној фази. Календар Министарства одбране карактеришу слике из богате традиције и савременог српског војног ваздухопловства. У току су и активности на издавању јубиларних поштанских маркица с мотивима из српског војног ваздухопловства.

Планирали смо штампање монографије, снимање филма, постављање спомен-обележја, организовање научног скупа о историји српског војног ваздухопловства, издавање зборника радова и гостовање изложбе Музеја ЈРВ по градовима Србије.

Свакако, најзначајнија активност биће велики међународни аеро-митинг на аеродрому у Батајници 1. и 2. септембра. Позваћемо све земље значајне за развој српског војног ваздухопловства и оне с којима имамо успостављену одличну сарадњу. Наравно, на тој манифестацији учествоваће и наши пилоти на авионима и хеликоптерима који су у наоружању ВиПВО Војске Србије.

У наведеним областима ћемо наставити сарадњу и у будућности.

Традиционална вежба „Air Solution“ успешно је одржана и ове године, у сарадњи с војним ваздухопловством Румуније. Тиме смо још једном доказали посвећеност безбедности јединственог европског неба. Поред пресрећања авиона, њом приликом демонстрирана је и размена информација у ваздушном простору. Заостаје ли наша земља у тој области за окружењем?

– Вежба „Air solution“ реализује се са ваздухопловством Румуније сваке друге године. Сценарио је врло реалистичан и могућ – реаговање снага у систему ПВО при појави претње у ваздушном простору у пограничном подручју. Осим тога, садржај вежбе проширујемо новим задацима – ангажовање снага трагања и спасавања у наведеном подручју. У току последње вежбе, формирали смо заједничку зону пресретања циљева у ваздушном простору изнад државне границе, а подаци су размењивани и снагама је командовано директном везом између два вежбена оперативна центра. У току наредне године припремићемо се за вежбу 2013. године. На основу анализа, можемо закључити да у односу на наше окружење не заостајемо за суседима и способни смо да координирамо рад у врло кратком времену.

■ У фокусу интересовања медија, кад је реч о припадницима ВиПВО, најчешће су пилоти и ракеташа. Најрезнања и стручност техничара, који су даноноћним бдењем уз оруђа осигурали њихову исправност и омогућили врхунске резултате у обуци и на проверама, некако увек остају скривени. Шта се може рећи о нивоу особљености техничког кадра ВиПВО?

– Све наше јединице опремљене су сложеним техничким системима – радари, авиони, ракетни системи, хеликоптери..., за чији рад је неопходна

НОВЕ ЛАСТЕ НА БАТАЈНИЦИ

Командант ВиПВО бригадни генерал Ранко Живак представио је новинарима на аеродрому у Батајници први серијски авион ласта, који носи војну ознаку В-54.

Коментаришући пријем две нове летелице за обуку пилота, генерал Живак је рекао да су авиони, произведени у панчевачкој фабрици Утва, стигли у 204. ваздухопловну бригаду у Батајници. То су први домаћи авиони произведени по распаду СФРЈ и први нови авиони уведени у наоружање од 1992. године.

Он је рекао да се ради о изузетно добром авиону који у потпуности може да задовољи потребе летачке обуке, али и да послужи за основну борбену обуку пилота јер има и могућност за ношење мање количине наоружања.

– Оптимизација и уштеда приликом основне летачке обуке биће једна од највећих користи увођења новог авиона у оперативну употребу, али се не смеју потценити ни најбитнији фактори оваквог типа летелице, безбедност извођења летачке обуке са новим генерацијама пилота. Пројекат школског авиона за почетну обуку ласта, после дугог низа година, улази у финалну фазу. Потребне Војске Србије дефинисане су у уговору са фабриком авиона Утва и 204. ваздухопловна бригада и њена 252. школско-тренажна авијацијска ескадрила „Курјаци са Ушћа“ добиће укупно 15 авиона до краја наредне године. Биће то најбољи поклон за обележавање стогодишњице нашег ваздухопловства, истакао је Живак.

– Авион је веома квалитетан по најбитнијим елементима основне пилотаже и приликом опитовања у Техничком опитном центру показао се као „питом“ у кључним режимима лета који могу представљати изазов за најмлађе пилоте. Такође, кабина авиона је осавремењена са модерним вишефункционалним дигиталним показивачима који ће унапредити некадашњи систем приказа основних летних информација и послужити као ефикасан прелаз ка будућим модернијим летелицама које намеравамо да набавимо – рекао је командант ВиПВО.

Он је најавио да ће почетком наредне године почети летачка обука активних пилота на авиону ласта, а да ће од септембра највероватније почети и обука прве генерације кадета на том авиону.

Ласта је једномоторни нискокрилац металне конструкције, са два седишта за пилоте постављена једно иза другог. Увлачећи стајни трап омогућава полетање и слетање с бетонских и уређених травнатих полетно-слетних стаза. Авион је развијен за основно школовање пилота. Опремљен је са два спољна поткрилна носача наоружања носивости по 120 килограма, који могу да носе контејнере са митраљезима, вишецевне лансере невођених ракетних зрна калибра 57 милиметара или две бомбе тежине по 100 килограма. Максимална брзина лета је 340 километара на сат, долет износи 1.060 километара, тактички радијус оптерећеног авиона је 400 километара, док је плафон лета 5.200 метара.

Снимак А. ОСТОЈИЋ

одговарајућа техничка припрема и одржавање. Без исправне технике није могуће извршити ниједан задатак и ту се огледа изузетни значај људи ваздухопловно-техничке службе. Структура кадра јесте различита – од „старих“ и искусних заставника, који су завршили трогодишње школовање у средњој Ваздухопловно-техничкој школи, до млађих генерација војника и професионалних војника који су школовани у измењеном школском систему. Постојећи ниво оспособљености тог кадра обезбеђује одржавање и употребу свих борбених система, али је потребно непрекидно унапређивати знања.

■ *Стандард пилота обично се смањра највишим у Војсци. Какав је тренутно материјални положај припадника ВиПВО и у каквом је односу с материјалним стањем њихових колега у окружењу?*

– Материјални положај припадника ВиПВО не разликује се од материјалног положаја осталих припадника Војске Србије у овим кризним временима. Посебно желим да нагласим да је статусно питање пи-

лота и летача много шире од појма стандард или материјална примања. Летачка професија спада у специфичне војне службе зато што се одвија у ваздуху – условима који су неприродни за живот и рад човека. При томе, организам је изложен разним напрезањима и стресовима – велика „г“ оптерећења и утицај на срце и кичмени стуб, нагле промене висине, притиска и угловних убрзања, недостатак кисеоника – хипоксија, вибрације и остало. Да би се смањило такав негативан утицај на здравље и да би се обезбедило што дужи летачки стаж, потребно је обезбедити одговарајуће услове који се односе на опоравак, физичко вежбање, исхрану, одмор пилота... За дуготрајну летачку службу потребно је имати и одговарајућу формацијску структуру јединица, команди и управа, који ће обезбедити кадровско вођење пилота као и признавање највиших летачких звања и њихово изједначавање са специјализацијом. Ако анализирамо постојећа решења која дефинишу статус летачке службе, морам да кажем да нисам задовољан стањем. Улажемо максималне напоре, заједно са Гене-

ралштабом Војске и Министарством одбране да се стање поправи, и очекујем значајан напредак у следећој, јубиларној години за српско војно ваздухопловство.

■ *Шта можете издвојити као значајан њомак у Ваздухопловству њоком 2011. и шта ће бити приоритетни наредне године?*

– Оно што бих посебно издвојио јесте значајно унапређење стања безбедности летења. Изградили смо систем безбедности летења, измењена су поједина правила и прописи, појачана контролна функција и предузимане превентивне мере, стручни кадар смо школовали и у земљи и у иностранству. У току године нисмо имали ваздухопловних удеса, а број критичних ситуација знатно је смањен.

Највиши приоритет у 2012. години биће безбедно извршавање летачких и осталих задатака. Свим припадницима ВиПВО честитам празник – дан вида и желим срећну и успешну јубиларну, ваздухопловну 2012. годину. ■

Душан ГЛИШИЋ

Информисање чланова Савеза организација резервних војних старешина

Јачање система одбране

Снимио Ј. МАМИЉА

Министар одбране Драган Шутановац информисао је чланове Савеза организација резервних војних старешина Србије о стању у систему одбране, реформама и променама које се у њему спроводе протеклих неколико година. Успеси у реформи система одбране остварени су иако је војни буџет у протекле три године мањи за око 300 милиона евра.

– Систем одбране је у мају 2007. дуговао око 2,7 милијарди динара, а ову годину ћемо завршити без икаквих дуговања која би оптерећивала буџет за наредну годину – нагласио је Шутановац.

Он је истакао и најважније резултате у овој години, а као посебно значајну издвојио је професионализацију војске.

– Професионализација је као пројекат утврђена још 2003. године. Успели смо овај задатак да завршимо у року, до краја 2010. Имамо и добар проценат жена у Војсци. Он се креће око 13, 62 посто и то је стандард који је општеприхваћен. Поносни смо и на то што смо успели да вратимо углед припадника Војске Србије међу грађане – рекао је министар Шутановац.

У име Савеза организација резервних старешина Србије присутнима се обратио и председник Ђорђе Маленковић. Представивши организацију, он је присутне обавестио о договореним активностима за предстојећи период, пре свега о програму заједничког обучавања и оспособљавања резервних старешина који ће бити у активној и пасивној резерви. ■

Н. Д.

Стипендије за усавршавање припадника система одбране

17

Професионални припадници Војске Србије и државни службеници Министарства одбране који су добили стипендије за додатно образовање на ванредним студијама другог и трећег степена потписали су у Управи за кадрове уговоре о стипендирању. У име Министарства одбране уговоре је потписао бригадни генерал Слађан Ђорђевић, заступник помоћника министра за људске ресурсе.

На конкурс за доделу стипендија пријавило се 117 кандидата, а њих 16 изабрано је након рангирања. Стипендије за студије другог степена добила су три кандидата, а за студије трећег степена њих тринаест.

– У овој области спровели смо значајне реформе у протеклих неколико година, како бисмо све кандидате довели у једнаке услове и формирали транспарентан, ефикасан и економичан систем који ће најбољим кандидатима, који испуњују све прописане услове, омогућити усавршавање – рекао је бригадни генерал Ђорђевић.

Генерал Ђорђевић је рекао да сва усавршавања морају бити усклађена са потребама система одбране.

– Након детаљне анализе и сагледавања потреба система, образовно-научна поља и научне области на којима ће се усавршавати припадници Министарства одбране и Војске Србије, уносе се у План школовања и усавршавања кадра за текућу годину. Тачно се зна на која радна места ће стипендисти бити постављени након завршетка усавршавања и због чега је баш то усавршавање битно за обављање њихових наредних дужности у систему одбране – закључио је бригаднигенерал Ђорђевић.

Кандидати који су конкурисали за усавршавање задовољили су прописане услове и добили стипендије за усавршавање о трошку Министарства одбране. ■

Н. Д.

Снимио Г. СТАНКОВИЋ

Потписано више од 1200 уговора

Куповином стана или куће, у 79 места широм Србије, 1.184 војна пензионера су до сада решила стамбено питање, а у Дому војске у Београду 7. децембра потписан је још 31 уговор

Министар одбране Драган Шутановац уручио је уговор за стамбено кредитирање 1200-том потписнику, Драгану Трајковићу, пензионеру из Врања. Реч је о уговору о коришћењу средстава за стамбено збрињавање, којим корисници војних пензија који немају решено стамбено питање стичу право на бескаматни кредит у износу до 20.000 евра (у динарској противвредности).

– Знам да сте сви заслужили да то буде решено много пре него што сам ја постао министар, а чињеница да сте дочекали пензију са нерешеним стамбеним питањем говори да тај проблем дуги низ година није решаван – истакао је министар Шутановац и додао да се чине максимални напори у решавању тих питања.

Према његовим речима, иако неки кажу да је 20 хиљада евра мало за решавање стамбеног питања, када се то помножи са 1.200 људи, добија се износ од више од 24 милиона евра, што је веома значајна цифра коју је Министарство одбране издвојило.

– Већ у првим месецима следеће године биће решено још око 300 захтева, а верујем да ће се у наредном периоду решити сва стамбена питања, како пензионисаних, тако и активних припадника система одбране – нагласио је министар Шутановац подсећајући да је у протеклих пет година, по различитим моделима, решено пет хиљада стамбених питања.

Пензионисани старији водник прве класе из Врања, Драган Трајковић, коме је министар Шутановац свечано уручио уговор, пензионисан је 2000. године у Прешеву.

– Живим са породицом у Врању и данас сам срећан јер сам после година чекања добио могућност да имам кров над главом. Само они који немају стан или кућу знају колико су дуге те године. Захваљујући кредиту од двадесет хиљада евра, моја породица и ја решавамо наше животно питање. Посебно ме радује чињеница што Министарство одбране није заборавило све нас кориснике војних пензија без стана, иако сам свестан да нисмо једини у овој земљи који немају решено стамбено питање. Али не могу заобићи чињеницу да смо наше најбоље године даровали држави обављајући савесно и одговорно војну службу – рекао је Драган Трајковић и модел бесповратног стамбеног кредитирања корисника војних пензија за решавање стамбеног питања препоручио свима који имају услове за добијање кредита. ■

Б. МИЉИЋ
Снимио Д. БАНДА

ДОБАР ИЗБОР

Министар Шутановац позвао је све војне пензионере да приступе решавању стамбеног питања бескаматним кредитом, јер имају могућност избора стамбених јединица, али и коначно добијају сигуран кров над главом. Он је такође истакао да, уз такав модел стамбеног решавања, као и уз месечне надокнаде по основу нерешеног стамбеног питања, нико у Србији не може да се назове војним бескућником.

ПОЛИТИЧКИ САВЕТ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ НАП-а

Првом седницом Политичког савета за спровођење Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација – Жене, мир и безбедности у Републици Србији руководила је председница Политичког савета државна секретарка др Тања Мишчевић.

На седници је конституисан Политички савет, увојен *Пословник о раду и План Политичког савета за период децембар 2011. – децембар 2012. године*.

Политички савет образован је Закључком Владе Републике Србије од 13. октобра 2011. године. ■

Формиран Сенат Универзитета одбране

Сенат Универзитета одбране, конституисан 9. децембра, најзначајније је тело те високошколске војне установе, задужено за избор у звања наставника, научноистраживачки рад, као и за каријерно усмеравање официра у оквиру Универзитета одбране.

Сенат броји 13 сталних чланова, а према речима ректора Универзитета одбране генерал-мајора проф. др Миодрaга Јевтића, то тело је и ослонац научноистраживачког процеса.

Установљен је и Дан Универзитета одбране – 23. фебруар, а то је датум када је Влада Републике Србије донела одлуку о формирању те високошколске војне установе. ■

Б. М.

Изложба у Војном музеју

Аустралијска цивилна мисија у Авганистану

Изложбу фотографија „Аустралијским очима: аустралијска цивилна мисија у Авганистану“ отворили су у Војном музеју на Калемегдану државни секретар др Зоран Јефтић и амбасадорка Аустралије у Србији Хелена Стадерт.

Фотографије шаљу поруку о ангажовању аустралијских цивилних стручњака на изградњи Авганистана и јачању државних и друштвених институција ове ратом угрожене земље. Оне по-

подсетимо да су аустралијски цивили заједно са припадницима осталих нација, у Авганистану изградили 10.000 километара путева, ако је број ученика у школама у односу на 2001. годину порастао са милион на седам милиона, ако је додељено 250 хиљада кредита од којих је око 70 посто за жене и ако знамо да је ниво примарне здравствене заштите подигнут са десет на осамдесет и пет процената укупне популације Авганистана, сигурно можемо да препознамо значај улоге цивилних експерата у мировним мисијама, посебно у оном делу који се односи на постконфликтни период – истакао је државни секретар Јефтић.

Амбасадорка Аустралије Хелена Стадерт нагласила је да Аустралија види своју улогу у данашњем свету у пружању помоћи оним земљама и оним нацијама којима је то најпотребније.

– Та наша улога може се видети у помоћи коју смо пружили пре свега провинцији Урусган у Авганистану. Такође сам са великим интересовањем пратила реформе кроз које пролази систем одбране у Србији и које спроводи министар Шутановац и поздрављам напоре које је Влада Србије учинила и напоре у повећању бројности мировних снага са којима Србија учествује у Уједињеним нацијама и Европској Унији – рекла је амбасадорка Аустралије и додала да је Аустралија врло задовољна оним што је до сада постигла и да ће наставити да ради у том правцу.

Изложба у Војном музеју отворена је до 25. децембра. ■

Н. ДРАЖОВИЋ
Снимио Ј. МАМУЛА

Амбасадорка Хелена Стадерт
и др Зоран Јефтић

казују не само посвећеност и храброст цивила, већ и њихов ентузијазам, оптимизам и иницијативу.

Отварајући изложбу, државни секретар Зоран Јефтић изразио је задовољство што је Министарство одбране у сарадњи са Војним музејом домаћин изложбе.

– Мировне операције и њихова улога, у Србији посматрају се углавном кроз улогу војске. Улога цивила, која је исто толико значајна, можда и значајнија, није толико заступљена. Ако се

Високе студије безбедности и одбране у Војној академији

Јачање лидерских способности

Високе студије безбедности и одбране нова је организацијска целина у Школи националне одбране Војне академије, у којој ће се једном годишње, почевши од јануара 2012. године, реализовати четврти, највиши ниво каријерног усавршавања официра и државних службеника

П олазници Високих студија безбедности и одбране (ВСБО) биће официри и државни службеници Министарства одбране, високи функционери других министарстава и агенција Владе Србије и других држава из региона. – У систему војног образовања ово је највиши ниво образовања

официра. У оквиру реформе, која је сте стални процес, овим се развија и заокружује једна мрежа војног образовања, мрежа курсева, усавршавања и акредитованих студија, са циљем да то буде кичма развоја каријере официра – истиче бригадни генерал др Младен Вуруна, начелник Војне академије.

– Без овога, тај посао који ми зовемо образовање као подршка развоју каријере официра, не би био завршен и зато уводимо овај највиши облик којим један официр може да развије своју каријеру.

Циљ усавршавања

Основни циљ Високих студија безбедности и одбране биће образовање и припрема полазника из Србије и земаља региона за преузимање високих дужности у систему нацио-

ског региона, који је одржан у Словенији, управо је једна од тема била како се производе стратегијски лидери, односно где је улога војног образовања и војнообразовне институције у том процесу.

Полазници ВСБО управо се припремају за управљање системом националне безбедности, што је један од најодговорнијих послова у држави. Поред тога, овај облик школовања, код нас и у другим земљама, успоставља и развија сарадњу између разних тела, институција, агенција, владиних и невладиних, који су укључени у послове безбедности и одбране. Ово је место где ће људи из разних тела и институција који се баве безбедношћу, током усавршавања бити окупљени на једном месту.

Предвиђено је да укупно буде 15 полазника, и то једна трећина из Министарства одбране и Војске Ср-

и других министарства и агенција Владе Србије, касније из политичких странака, локалне самоуправе, привреде, приватног сектора који се бави безбедношћу, из невладиних организација, као и из држава у региону. Критерију избора је да се полазници (официри и цивили) планирају за послове управљања системом националне безбедности.

Предности Војне академије

Према речима генерала Вуруне, овим обликом усавршавања Војна академија добија још већи значај у региону у области војног образовања. По неколико ствари она је јединствена у региону, јер остале војнообразовне институције у окружењу немају све што има Војна академија. А она има акредитоване студијске програме који покривају школовање официра за почетне дужности за све родове, за готово све логистичке службе и за већину општих служби. Има развијена четири нивоа усавршавања за кључне, преломне дужности у каријери официра, командир чете, батаљона, бригаде, оперативних нивоа и са овим четвртим нивоом, за дужност стратегијских лидера.

Војна академија има акредитовано Командноштабно усавршавање као мастер студије, са добијањем мастер дипломе, у чему многе земље нису успеле.

Такође, на Војној академији школују се студенти цивили и то је ново од ове школске године. Наиме, акредитован је студијски програм Логистика, са дипломом инжењера логистике. На њему се школују кадети за официре и студенти цивили који немају садржај оспособљавања и обуке за официре, и који по завршетку добијају диплому инжењера логистике.

Све ово нема ниједна војнообразовна установа у региону и то је велика предност Војне академије.

У наредном периоду, велика је одговорност да овај четврти ниво усавршавања остане елитни. То подразумева најбоље могуће професоре, најбољу могућу наставу са проблемским

БРИГАДНИ ГЕНЕРАЛ ДР МЛАДЕН ВУРУНА, НАЧЕЛНИК ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ

– У оквиру реформе, која је сте стални процес, Високим студијама безбедности и одбране развија се и заокружује једна мрежа војног образовања – мрежа курсева, усавршавања и акредитованих студија, са циљем да то буде кичма развоја каријере официра.

налне безбедности. Тежиште ће бити испољено на оспособљавању полазника за мултидисциплинарно анализирање савременог безбедносног окружења, процењивање дугорочних политичко-безбедносних трендова, развој елемената политике националне безбедности и сарадњу са другим системима националне безбедности на регионалном и глобалном нивоу.

Генерал Вуруна истиче да је ово веома амбициозан пројекат, јер тај највиши облик усавршавања треба да произведе стратегијске лидере. На недавном састанку начелника војних академија централноевроп-

бије, једна трећина из других министарства наше државе, а једна трећина из држава региона.

Генерал Вуруна напомиње да ће официри који буду ишли на ВСБО морати да имају Генералштабно усавршавање, као највиши ниво војног усавршавања где је тежиште на планирању и извођењу операција. А ВСБО ће бити највиши ниво усавршавања официра, који полазницима даје знања за управљање системом националне безбедности, дакле за дужности стратегијског лидера.

Поред официра, остали полазници су из Министарства одбране

разматрањима и дискусијама, развијање аналитичког мишљења и израстање полазника у стратегијске лидере који знања могу да употребе у сврху доношења стратегијских одлука. То свакако подразумева квалитет смештаја, услове за рад, окружење, третман, и то такође постављамо на висок ниво.

Програм студија

Руководилац Високих студија безбедности и одбране је пуковник мр Слободан Јоксимовић, са којим смо најпре разговарали о програму нових студија.

– У изради Програма усавршавања користили смо најбоља искуства, наша и страна. Наиме, у Радном тиму који је развијао Програм, поред високих званичника система одбране, били су и официри који су се школовали у другим земљама. Чланови тима посетили су Норвешку и Велику Британију и сагледали њихова искуства у организовању највишег нивоа усавршавања. Сматрам да смо направили оригиналан Програм усавршавања, али да

бедности, већ и предлагању мера за његово јачање. Такво усмерење показују и временски удео који, у оквиру основних наставних садржаја, имају три образовна модула. Први модул, Стратегијско окружење, обухватиће 20 посто свих наставних садржаја, други, Безбедност и одбрана, 30 посто, а у тежишни, трећи модул, Управљање системом безбедности, уграђено је 50 посто наставних садржаја.

Поред традиционалних метода рада, као што су предавања, семинари и вежбе, организоваће се једнодневни и дводневни округли столови. На њима ће, поред полазника студија, учествовати професори и асистенти Универзитета одбране и других факултета у Србији, а представљени радови ући ће у фонд литературе која ће се користити на свим нивоима усавршавања у Министратству одбране и Војске Србије. Посебни наставни садржаји, који, како истиче пуковник Јоксимовић, не улазе у редован фонд часова, али су подједнако значајни, обухватаће две групе активности. Прво, предвиђено је да са полазницима

Предвиђена су и студијска путовања у Србији и региону, као и одлазак у седишта међународних организација у европским земљама, која ће бити временски и тематски усклађена са обредом основних наставних садржаја.

Пројекат развоја и реализације највишег нивоа усавршавања подржале су две западне земље. Норвешка је омогућила да полазници имају на располагању неопходну информатичку и другу опрему, а реномирани норвешки и британски предавачи укључиће се у реализацију дела Програма усавршавања.

Све активности прве класе ВСБО трајаће од 16. јануара, када је предвиђено свечано отварање, до 1. јуна наредне године. У првих 14 седмица одвијаће се предавања, семинари и вежбе. У наредне четири седмице полазници би спровели истраживање једног од уочених проблема у функционисању система безбедности и одбране и на основу тога израдили завршни рад. У последњем, двонедељном делу усавршавања, предвиђено је извођење заједничке вежбе, која треба да покаже појединачну и групну оспособљеност полазника студија.

Пуковник Јоксимовић посебно напомиње значај индивидуалних завршних радова. Од министарства и агенција Владе Србије тражиће се да дефинишу питања која би обрадили полазници ВСБО. Најбољи и најинтересантнији радови биће презентовани у завршном делу студија и, у форми предлога, достављени релевантним институцијама.

ПУКОВНИК МР СЛОБОДАН ЈОКСИМОВИЋ, РУКОВОДИЛАЦ ВИСОКИХ СТУДИЈА БЕЗБЕДНОСТИ И ОДБРАНЕ

– Полазници ће бити оспособљени за успешно праћење савремених трендова у доменама безбедности и одбране, за свестрано сагледавање могућности ангажовања свих расположивих инструмената за заштиту националних интереса и што је најважније, за давање доприноса остваривању циљева дефинисаних у стратегији националне безбедности.

смо начинили и добар искорак у погледу прилагођавања страних искустава тренутним и будућим потребама система националне безбедности.

У овој фази развоја студија, тежиште је на обради оних тематских садржаја који треба да допринесу не само бољем разумевању услова у којима функционише систем националне без-

разговарају министри Владе Србије и других земаља, домаћи и страни експерти, као и друге истакнуте личности чије се мишљење о безбедносној проблематици цени. Друго, биће организоване посете бројним домаћим државним, академским и привредним институцијама које се баве пословима безбедности и одбране.

Очекиване користи

Користи које се остварују похађањем Високих студија безбедности и одбране, чланови радног тима су сагледавали на три нивоа – индивидуалном, државном и међународном.

На индивидуалном нивоу сваки полазник треба да освежи и значајно унапреди своја знања, у чему ће им помоћи најбољи познаваоци одређене проблематике у нашој земљи и страни предавачи. На крају усавршавања полазници ће добити дипло-

НАСТАВНИ ПЛАН

Први модул: *Стратегијско окружење*

- Демократија и јавна управа на почетку 21. века
- Цивили и систем безбедности
- Међународни односи
- Глобализација
- Геополитика и геоекономија

Други модул: *Безбедности и одбрана*

- Савремене теорије безбедности
- Друштвени сукоби и њихово решавање
- Безбедносни изазови, ризици и претње у 21. веку
- Стари и нови ратови
- Спољна и безбедносна политика великих сила
- Међународне организације и безбедност
- Операције (војне, цивилне, цивилно-војне) међународних организација

Трећи модул: *Управљање системом безбедности*

- Основе стратегије државе
- Архитектура система безбедности
- Стратегијска култура и систем безбедности
- Стратегијски менаџмент у систему безбедности
- Стратегијско лидерство у систему безбедност
- Стратегијски документи у систему безбедности
- Правни аспекти управљања системом безбедности
- Економски аспекти управљања системом безбедности
- Финансијски аспекти управљања системом безбедности
- Управљање људским ресурсима у систему безбедности
- Обезбеђење материјалних ресурса у систему безбедности
- Научно-технолошки развој и систем безбедности
- Медији и систем безбедности

му о завршеном програму усавршавања студијама и описну оцену.

Други ниво користи је онај државни. Суштински задатак полазника који ће по завршетку усавршавања бити постављени на више дужности, биће наставак јачања система националне безбедности. Инсистираће се на томе да полазници, индивидуално и као група, свестрано сагледају могућност и нужност ангажовања свих расположивих инструмената ради заштите националних интереса и остваривања циљева дефинисаних у стратегији националне безбедности. То је оно што се у свету зове интерагенцијски или свеобухватни приступ пословима безбедности.

Дакле, контакти припадника различитих министарстава омогућиће размену искустава, боље упознавање и разумевање њихових мисија и циљева. Поред уочавања постојања међузависности у остваривању циљева стратегије националне безбедности, заједничко усавршавање

помоћи ће им да схвате различитости организацијских култура, али и да уоче и предложи решења за јачање међуресорне сарадње у доменима безбедности и одбране.

На међународном плану, присуство страних полазника и студијска путовања, треба да допринесу размени искустава, бољем разумевању регионалних и глобалних проблема и трендова, као и сагледавању могућности сарадње у суочавању са трансационалним безбедносним изазовима, ризицима и претњама. Као резултат заједничког рада могу се појавити и идеје о заједничким акцијама ради унапређивања регионалне и шире међународне безбедности.

Темељне вредности

Радни тим Министарства одбране је, примењујући савремене моделе постављања организације, дефинисао визију, мисију, вредности и циљеве Високих студије без-

бедности и одбране. Пуковник Јоксимовић објашњава да је стални задатак не само редовно прилагођавање програма усавршавања потребама система националне безбедности, већ и доградња организације која треба да омогући остваривање циљева усавршавања на индивидуалном, националном и међународном нивоу.

Томе треба да допринесу одређене вредности организације, а то су част, интегритет и сарадња. Оне ће бити уткане у све активности Високих студија безбедности и одбране и биће оријентири према којима се усмеравају не само полазници усавршавања, већ и сва друга лица која ће бити укључена у реализацију студија.

Визија развоја

У наредном четворогодишњем периоду планирано је да ВСБО добију нове облике рада. Пуковник Јоксимовић помиње једну од идеја, а то је курс за стратегијске руководиоце. Највиши функционери система безбедности и одбране, дакле и генерали, провели би краћи период, до седам дана, на ВСБО, где би се упознали и дискутовали о битнијим променама у стратегијском окружењу у протеклој години и тако дали допринос бољем процењивању онога шта се може очекивати у наредном периоду.

Други облик био би курс менаџмента у систему безбедности, намењен не само млађим перспективним државним службеницима, већ и појединцима из предузећа одбрамбене индустрије, политичких партија, невладиних организација, приватних безбедносних компанија...

Има и других идеја, али је сада најважније да успешно отпочне програм Високих студија безбедности и одбране. Војна академија, као реализатор усавршавања, очекује полазнике у функционално опремљеном простору који ће им пружити све услове за предан рад. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Искуства са *Шабле*

Ракетирање изн

Пилоти 101. ловачке авијацијске ескадриле 204. ваздухопловне бригаде Ваздухопловства и противваздухопловне одбране са два мига 29, у оквиру десетодневне војне вежбе Војске Србије и Армије Бугарске „Јесен 2011“ у августу у Бугарској, ракетирали су пројектилама „ваздух–ваздух“ на полигону изнад Црног мора. Било је то прво бојево гађање из авиона МиГ-29, после оног у Русији 1989. и, истовремено, прво дејство српског ваздухопловства сопственим летелицама и наоружањем ван Србије.

ад Црног мора

Сви учесници вежбе „Јесен 2011“ у Бугарској, тог јединственог и захтевног задатка, пилоти и ваздухопловнотехнички састав сагласни су у оцени да су за његову успешну реализацију биле пресудне вишемесечне припреме у земљи.

Помоћник команданта за операције 204. бригаде потпуковник Роберто Дела Кроче, који је током вежбе у Бугарској био задужен за командовање снагама наше авијације базираним на аеродрому Граф Игњатијево и координацију с бугарским колегама, напомиње да је она плод вишегодишње успешне билатералне сарадње српске и бугарске армије.

„После првог корака, који су 2010. године бојевим гађањем из нева на истом полигону извели српски ракеташа из 250. ракетне бригаде, закључено је да има простора да се сарадња прошири и на авијацију. Србија нема одговарајући полигон за ватрена дејства авијације која захтевају огроман простор, а која су круна обуке и провера обучености пилота. Полигон *Шабла* је на обали Црног мора и идеалан је за таква гађања“.

Дела Кроче подсећа да су на аеродрому Граф Игњатијево гађању претходили свакодневни састанци, договори и разрада планова, сагледавање простора за гађање и безбедносних процедура – од кретања по аеродрому до безбедне припреме убојних средстава и наоружања.

„На полигону су се нон-стоп, 24 сата, смењивали ракеташа наше 250. бригаде и њихове бугарске колеге, српска и бугарска авијација и све пратеће структуре,

због чега је било неопходно да се сатница максимално, у минут, поштује. Све то допринело је да гађање протекне у најбољем реду, без непредвиђених ситуација и ванредних догађаја“, нагласио је потпуковник Дела Кроче.

Реаговање у секундама

Командант 101. ескадриле потпуковник Бране Крњајић, један од двојице пилота који је после успешног гађања ушао у анале српског ваздухопловства, истиче да је то био свакако квалитативан помак у обуци, јер је реч о раду у другачијем окружењу, по делимично другачијим процедурама и правилима, с другачијом опремом.

„Неколико месеци пре поласка у Бугарску обновили смо тренажу пресретања споролетећих циљева, летење у инструменталним условима, одлазак на алтернативне аеродроме, фиктивно дејство на светлећу авио-бомбу на полигону „Чента“ код Зрењанина и увежбавали комуникацију у лету, на енглеском језику, у складу с процедурама НАТО-а“, каже Крњајић.

Прелет од Батајнице до аеродрома Граф Игњатијево, који је трајао око 45 минута, и до полигона *Шабла*, као и само гађање били су лакши део задатка.

„Новина за мене била је летење и дејство изнад мора, за шта у Србији не постоје услови. Од аеродрома до полигона *Шабла* и рејона дејства има око 350 километара. Летели смо у пару на 7.000 метара, при брзини 1.800 километар на сат.

СМЕНА ГЕНЕРАЦИЈА

Командант 204. бригаде пуковник Предраг Бандић истиче да је годину за нама обележила смена генерације и преобука за авионе МиГ-29, а да је круна тог процеса било ракетирање на полигону *Шабла*.

„Ватрено крштење нове генерације пилота и модернизованих летелица показали су да су сви припадници 204. ваздухопловне бригаде који лете на мировима 29 и они који им са земље пружају подршку оспособљени за све задатке контроле и заштите ваздушног простора Србије. *Шабла* је потврдила квалитет обуке и висок ниво борбене оспособљености и истовремено употпунила обученост пилота за летење у иностранству по међународним стандардима и протоколима“, истакао је пуковник Бандић.

Гађање циља, падобранске мете СПМ-100, коју је избацио бугарски Су-25 извели смо, из безбедносних разлога, изнад мора, на око 20 километара од обале. Дејствовао сам са висине од 5.000 метара при брзини од око 800 километара на сат. Имао сам довољно времена од уочавања циља на радару до доласка у оптимални положај и мету сам уништио првом ракетом. Када саберем утиске могу да кажем да смо способни да равноправно сарађујемо и са ваздухопловствима која располажу савременијом техником и логистиком, већим људским ресурсима“, истакао је Крњајић.

Други актер ватреног крштења српске авијације на полигону ван Србије, пилот мајор Миломир Миљковић, објашњава да је пре полетања и током лета ка циљу био у сталној вези с нашим официром за навођење, који се с бугарским колегама налазио у командном центру на аеродрому и бугарским пилотима који су из авиона Су-25 избацивали мете-бакље.

„Циљ сам уочио на 30 километара и после захвата дејствовао сам ракетом ваздух-ваздух Р-60МК за блиску борбу. Имао сам на располагању свега неколико секунди за лансирање и циљ сам успешно уништио. Помогло ми

Снимак З. МИЛОВАНОВИЋ

је искуство у ракетирању које сам својевремено стекао као пилот МиГ-21. У оквиру припрема имали смо веома реалистичну симулацију спасавања пилота из мора хеликоптером“, каже Миљковић.

Сигурност технике

Техничар на одржавању авиона МиГ-29 заставник Горан Бурић први пут је боравио на страном војном аеродрому.

„Припрема технике почела је пре неколико месеци, а месец дана пред пут позадинско одељење и техничари радили су и по 16 сати дневно да би припремали летелице, наоружање и опрему. Ништа није смело бити препуштено случају. Сарадња с бугарским техничарима била је изванредна и у стручном и у колегијалном погледу. Из Србије нашим транспортним авионом Ан-26 из 138. транспортне ескадриле превезена је само најнеопходнија опрема, ракете и резервни делови.

Захваљујући чињеници да и бугарско ваздухопловство користи исте типове авиона као и ми, МиГ-29 и МиГ-21, и пратећу опрему и логистику, али и предусретљивости колега, све је прошло без проблема. Разменили смо искуства око одржавања компликованих система модерних ваздухоплова. Данас техничари више не носе торбу с алатом него лап топ“, наводи мајстор с деценијским искуством. ■

Новица АНДРИЋ

Обележено 60 година аеродрома „Батајница“

У Музеју југословенског ваздухопловства у Сурчину 1. децембра обележено је 60 година од формирања војног аеродрома „Батајница“, у знак сећања на дан када су авиони 204. ваздухопловног ловачког пука слетели на тај аеродром. Свечаности су присуствовали представници Министарства одбране и Војске Србије, а домаћин свечаности био је пуковник Предраг Бандић, командант 204. ваздухопловне бригаде.

– Пре шест деценија херојски 204. ловачки пук, чију традицију наша јединица наставља, први пут је слетео на аеродром Батајница. У протеклој години наша јединица је успешно извршила бројне задатке, од ракетирање циљева у ваздуху на вежби на полигону „Шабла“ у Бугарској, преко гашења пожара на Ушћу код Краљева, у Ченти и другим местима, све до учествовања на такмичењима у оријентирингу и маратону – рекао је пуковник Бандић.

Он је истакао да ће 2011. остати упамћена и као година у којој је Војска Србије добила прве жене борбене пилоте у историји, потпоручнике Ану Тадић и Сандру Радовановић, пилоте на авиону Г-4, и Ању Крнету, пилота хеликоптера.

На свечаности су најуспешнијим припадницима 204. ваздухопловне бригаде уручене награде и признања.

– Овом манифестацијом „испраћамо“ 99. годину српског војног ваздухопловства и закорачујемо у нови век. Наредне године, од 31. августа до 2. септембра, одржаће се велики међународни аеромитинг на аеродрому „Батајница“ поводом обележавања 100 година српског војног ваздухопловства – најавио је пуковник Бандић.

На свечаности су наступили Уметнички ансамбл „Станислав Бинички“ и хор „Белканто“ предвођен диригентом Дејаном Миливојевићем. У Музеју ваздухопловства представљене су и фотографије Димитрија Остојића које приказују детаље из живота 204. ваздухопловне бригаде. ■

С. КОМНЕНИЋ
Снимио И. САЛИНГЕР

Сертификација оспособљености у Трећем центру за обуку

27

Пре три месеца у лесковачки Трећи центар за обуку, којим командује пуковник Мијодраг Ђуровић, добровољно служење војног рока започело је 207 војника. После индивидуалне обуке, 87 је отишло у центре за специјалистичку обуку, док је у Лесковцу остало 117 да се оспособе за дужности стрелца.

Они су недавно на полигонима касарне „Војвода Петар Бојовић“ демонстрирали знања и вештине тактичке обуке, а потом и ватрене обучености.

„Војници који добровољно служе војни рок мотивисани су да постигну најбоље резултате јер највећи број њих намерава да започне професионалну војну каријеру“, каже начелник групе за обуку у Трећем центру потпуковник Влада Богдановић и објашњава да је добровољно служење војног рока одговарајући начин да се добије квалитетан кадар Војске Србије.

Како би се што боље оспособили, у касарни је израђен и полигон за тактичку стазу, дуг око 2.000 метара, који знатно олакшава припрему за сертификацију. ■

З. М.

Саобраћајна служба Војске Србије

У темељу војне еф

Повећање ефикасности, покретљивости, па и борбене моћи војних јединица не би било могуће без развијене саобраћајне делатности, која, слободно се може рећи, лежи у темељу успешног извршавања сваког задатка

Организација и реализација транспорта у војним јединицама и установама је задатак који омогућава извршење свих осталих задатака у Војсци, рећи ће припадници Саобраћајне службе, у којој се планира, организује и, коришћењем транспортних капацитета, реализује транспорт људи и материјалних средстава, безбедно и у складу с војном и цивилном законском регулативом. Из функције и тежишног задатка Саобраћајне службе као на длану се види и њен значај за Војску Србије, па и за целу државу, односно систем одбране.

Обављајући транспорт, као једну од логистичких функција, у свим видовима саобраћаја и транспорта (копнени, ваздушни и водни) у извршавању својих одговорних задатака, Саобраћајна служба ослања се на саобраћајни систем територије, користећи њене органе, предузећа, комуникације и транспортне капацитете. Види се то на опсежнијим војним вежбама или, нажалост много чешће, после поплава и сличних елементарних непогода, када је на делу трећа мисија Војске Србије.

ИКАСНОСТИ

Повод за причу о Саобраћајној служби Војске Србије, међутим, није вежба, нису ни временске (не)прилике, у којима Војска, а већином су то логистичке, транспортне, јединице, помаже народу, већ обележавање 103 године постојања делатности, без које се не може замислити ниједна војска у свету. Иако Одељење за саобраћај и транспорт представља тек једну организацијску целину Управе за логистику Генералштаба, може се рећи да су задаци које извршава у темељу свих других, не само у тој управи, него и у целој Војсци. Не треба трошити пуно речи на доказивање да се без транспортних средстава и реализације те делатности данас не може извршити ниједан војни задатак, што значи да одговорност за њихово квалитетно, ефикасно и правовремено извршавање лежи и у људима који обављају задатке саобраћајне подршке. Зато је прича о Саобраћајној служби заправо прича о људима из те службе, о њиховом оспособљавању и усавршавању, о условима обављања бројних веома одговорних задатака и средствима којима располажу.

Истичући да се баве планирањем, организовањем и контролом саобраћаја и транспорта у Војсци, а по појединим задацима и у систему одбране Србије, у Одељењу за саобраћај и транспорт напомињу да је њихов официрски кадар генерацијама стваран на Војној, односно Војнотехничкој академији, где су будући командири и команданти саобраћајних јединица, са знањем и звањем саобраћајних инжењера, знатно утицали на квалитет извршавања транспортних задатака. Оно што је одувек одликовало војне саобраћајне стручњаке јесте перманентно образовање, проишло и из огромне одговорности, коју имају не само према људима којима командују и техници којом располажу, већ и према другим војним јединицама, на чију ефикасност и покретљивост, у суштини, значајно утичу.

– Нема сумње да је управо број курсева, које реализујемо у сарадњи са Командом за обуку, један од показатеља тога колики значај се поклања усавршавању – каже пуковник Милош Баковић, начелник Одељења за саобраћај и транспорт Управе за логистику ГШ ВС. – Поред обуке возача војних возила, континуирано се реализују и курсеви додатног оспособљавања возача за управљање вучним возилима за борбена возила и инжењеријске машине и средствима интегралног транспорта. У батаљону за обуку припадника Саобраћајне службе обавља се обука професионалних војника – возача, резервних официра саобраћајне службе, ученика и кадета Војне академије, лица која учествују у мировним мисијама и операцијама Уједињених нација – и одржавају готово сви курсеви кадра Саобраћајне службе, осим курса управних органа који се изводи на Војној академији. Један од важнијих и веома одговорних задатака које војни возачи обављају веома често јесте и превоз специјалног (опасног) терета. Због

ТРАДИЦИЈА

За датум формирања савремене војне саобраћајне службе у Србији одређен је 15. септембар 1908, када је краљ Петар Први Карађорђевић у Београду издао указ у којем је стајало да се коморска кола, прописана формацијом војске, могу заменити аутомобилима. На основу тог указа, Министарство војно закључује уговор са Швајцарском фабриком „АРБЕНЦ“ о увозу десет теретних аутомобила. По склапању уговора, у Цирих су послати војници који су пратили производњу аутомобила и обучавали се за вожњу и одржавање, а потом након завршетка возила и пробних вожњи, возила и возачи распоређени су по дивизијама.

Развој и модернизација средстава за превоз људи и робе директно су се одражавали на развој саобраћаја и транспорта, те је саобраћајна служба од 1908. године до данас имала неколико фаза развоја, које су пре свега биле условљене друштвено економским условима у држави, али и организацијско-формацијским решењима.

специфичности организације, најчешће транспортовани опасни терет у Министарству одбране и Војсци Србије су убојна и погонска материјална средства, па је усавршавању возача за превоз тих врста терета последњих година посвећена посебна пажња. Практично још од 2008. године, војни возачи се обучавају на основним и специјалистичким курсеви-ма за превоз експлозива, горива, убојних средстава и других опасних материја у грађанству – наводи пуковник Баковић.

Диспечерска служба

Ради стручног и оперативног управљања саобраћајем и транспортом у командама, јединицама и установама надлежним за организацију, планирање и праћење реализације гарнизонског и међугарнизонског саобраћаја и транспорта, организована је диспечерска служба на свим нивоима командовања. Колико је она значајна најбоље сведочи податак да се, на основу централизованог планирања и организовања, сваке године, између осталог, у већем обиму обавља и превозење лица аутобусима и терета скуповима возила велике носивости, чиме је повећана рационалност, економичност и безбедност учесника у јавном саобраћају.

Пред диспечерску службу која, нарочито на стратегијском нивоу, представља срце и мозак реализације сваког транспортног задатка, поред превоза робе и људи на територији Србије, постављају се и задаци везани за планирање и организовање међународног транспорта и кретања националних војних снага ван Републике Србије, истиче мајор Данијел Радак.

– Страна искуства показују да је за реализацију наведених задатака – кретање националних снага ван националне територије и праћење кретања страних снага преко националне територије – на стратегијском нивоу, потребна посебна институција препозната као „Национални центар за координацију кретања“. Део тог центра, према мишљењу одговорних у Одељењу за саобраћај и транспорт, може да извршава обавезе у надлежности диспечерске службе, које се односе на кретање на националној територији – каже мајор Радак.

Кад је реч о транспорту и задацима везаним за ту делатност, у Министарству одбране и Војсци Србије велика пажња посвећује се безбедности војних учесника у саобраћају у војним и приватним возилима. Безбедност путног саобраћаја у Војсци изражава се различитим показатељима од којих су број саобраћајних незгода, број погинулих, теже и лакше повређених лица, висина материјалне штете, учесталост, густина и тежина саобраћајних незгода, међу значајнијим. Бројне анализе израђују се с циљем да се утврди, вреднује и оцени достигнути ниво безбедности, идентификују испољени пропусни и слабости због којих долази до незгода и дефинишу превентивне мере којима се мора деловати да би се побољшало и унапредило постојеће стање.

Када говоримо о заједничким напорима Министарства и Војске за праћењем и унапређењем система безбедности војног путног саобраћаја и смањења броја саобраћа-

БРОЈКЕ

У недостатку транспортних капацитета у систему одбране и када је нерационално ангажовање транспортних средстава Војске, а ради обезбеђења услова командама, јединицама и установама Министарства одбране и Војске Србије за извршење свакодневних обавеза и задатака, Одељење за саобраћај и транспорт Управе за логистику Генералштаба, у току 2010. године, ангажовало 2.468 аутобуса (1.135 из фонда Војске Србије и 1.333 из закупа) којима је превезено 120.553 лица. У периоду од 1. јануара до 31. августа 2011. ангажовано је 1.270 аутобуса (582 из фонда Војске и 688 из закупа) којима је превезено укупно 57.020 људи.

– Одељење за саобраћај и транспорт има битну улогу у организацији превозења приликом реализације важних догађаја као што су вежба „Дипломац“, свечаности поводом завршетка школовања кадета и Дана Војске Србије, а ове године смо обезбедили услуге транспорта за учеснике Конференције начелника генералштабова балканских земаља, Стратегијске војне конференције за партнере, Међународног сајма наоружања и војне опреме „Партнер 2011“, министарске конференције организоване поводом 50 година од оснивања Покрета несврстаних у Београду – каже мајор Зоран Пешић, референт у Одељењу за саобраћај и транспорт.

За реализацију превозења Управа за логистику Генералштаба закључила је уговоре о пружању транспортних услуга са 15 предузећа и тако покрила све потребе команди, јединица и установа Министарства одбране и Војске Србије. У 2010. години, железницом је превезено 476 лица и 10.247 тона терета, односно 296 борбених и неборбених моторних возила, за шта је ангажовано 23 путничких и 290 теретних кола. У протеклом периоду, 2011. године, превезено је 310 лица и 2.794 тона терета, односно 99 борбених и неборбених возила, за шта је ангажовано 10 путничких и 99 теретних железничких кола.

јних незгода, а поготово оних с најтежим последицама, свакако треба споменути и формирање Савета за безбедност војних учесника у саобраћају, с циљем разматрања најбитнијих питања из области безбедности војног путног саобраћаја и давања препорука за доношење одговарајућих одлука. О томе пуковник Жељко Кеџман, начелник Одсека за саобраћај каже:

– Спровођењем или подржавањем свеобухватних акција и кампања такође утичемо на повећање безбедности војних учесника у саобраћају од којих помињемо „Вежи појас – пружи шансу животу“ и „Војни учесници у саобраћају – без алкохола“. Последња акција коју су припадници Војске Србије подржали јесте манифестација „Декада акције безбед-

УЧЕШЋЕ НА ВЕЖБАМА

Један од тежишних задатака Војске Србије је учешће на међународним војним вежбама и мултинационалним операцијама, у којима Одељење за саобраћај и транспорт има значајну улогу у смислу обезбеђења транспорта и обезбеђења потребних дозвола за привремену извоз-увоз средстава и НВО.

Значајне задатке наши саобраћајци реализовали су на вежбама „EURAD 10“ у Аустрији, „Combined Endeavor“ 2010. и 2011. у Немачкој, бојна гађања циљева у ваздушном простору на полигону „Шабла“ у Бугарској 2010. и 2011. године, у мисијама UNFICYP“ 2010. и 2011. на Кипру. У току су припреме за учешће у мисији „UNIFIL“ у Либану.

ности на путевима“, која је, у организацији Агенције за безбедност саобраћаја, одржана на београдском Тргу републике 11. маја 2011. године. Управа за логистику Генералштаба помогла је и Официрском ауто-мото спортском клубу из Београда у организацији Осмог ауто-релија „Меморијал Хероја Тепића 2011“. Ради подстицања учесника војног путног саобраћаја на подизање нивоа знања и саобраћајне културе, унапређења стања безбедности саобраћаја, афирмације Војске Србије и војног путног саобраћаја, екипе Војске редовно учествују и на такмичењу возача и аутомеханичара Београда – набраја пуковник Кеџман.

Учешћем на стручним скуповима о безбедности саобраћаја усвајају се нова знања и искуства која се имплементирају у систем безбедности путног саобраћаја у Војсци. С тим у вези, припадници Војске Србије учествовали су, на Петом стручном скупу о безбедности војних учесника у саобраћају, који је у организацији Управе за општу логистику Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране одржан на Војној академији 26. маја 2011, у изради 35 стручних радова, с циљем да допринесу побољшању обуке и усавршавања професионалних возача у систему одбране, уна-

ПРЕ ФРАНЦУЗА

За прву акцију већег превозења трупа узима се брзо пребацивање више од четири хиљаде француских војника у току битке на Марни 1914. године, чиме је успешно ојачано лево крило француске Шесте армије. Задатак је извршен аутомобилима.

Али историја показује да се и у Србији, годину раније (у јесен 1913) десило нешто слично. Наиме, после побуне Албанаца на Косову и Метохији и жестоког напада на положаје Мавровског одреда код Гостивара, део јединица 12. пука из новоформиране Подримске комбиноване дивизије хитно је пребачен аутомобилима да би на време ојачао одбрану, чиме је спасен цео фронт и спречен пад Гостивара.

пређењу система транспорта опасног терета и дају смернице за унапређење области безбедности војних учесника у саобраћају.

Колики значај придаје се перманентном усавршавању возача и повећању безбедности у саобраћају показује и акција „Избор најбезбеднијег возача у Министарству одбране и Војсци Србије“, којом се на најбољи начин промовише и вреднује рад возача. Избор се врши у категорији подофицира, цивилних лица и професионалних војника и подразумева доделу различитих признања и награда.

Све те и многе друге мере допринеле су да се у протеклом седмогодишњем периоду бележи пад броја саобраћајних незгода војним возилима у одговорности припадника Војске Србије.

Наравно, у Одељењу за саобраћај и транспорт не задовољавају се постигнутим резултатима, иако су значајни, већ је њихов императив да се број саобраћајних незгода из године у годину смањује, а број повређених и висина настале материјалне штете да буду што мањи. После доношења новог Закона о безбедности саобраћаја на путевима припадници Саобраћајне службе учествују у изради прописа којим ће се регулисати област безбедности војних учесника у саобраћају на путевима, обука и програм полагања возачког испита војних лица за возаче моторних возила, регистрација војних возила, начин контроле и непосредног регулисања саобраћаја војних возила на путевима, те транспорт опасних терета.

На крају ове приче о саобраћајцима Војске Србије, који ових дана славе 103 године постојања, треба спомнути и стање возног парка о коме брину и којим извршавају многобројне сложене и одговорне задатке. Истичући да просечна старост моторних возила износи више од 28 година, при чему оних до пет година старости има свега један одсто (специјалне намене), односно око 3 одсто (опште намене), док је око 90 одсто возила специјалне намене и око 85 одсто возила опште намене старије од 20 година, у Одељењу за саобраћај и транспорт кажу да нарочито забрињава податак да је просечна старост теретних возила за превоз лица и аутобуса већа од две деценије. При томе, просечна старост теретних моторних возила је још већа – око 34 године.

Растерећење јединица Војске од сувишних моторних возила, неисправних и нерентабилних за оправку, њиховим расходовањем, једно је од решења за ослобађање баласта, али остаје потреба да се возни парк, занемариван претходних деценија, перманентно обнавља. Због незавидне економске ситуације и недостатка новчаних средстава тренд набавке и опремања новим моторним возилима није усклађен са динамиком отуђења застарелих и неперспективних возила за потребе јединица и установа Министарства одбране и Војске Србије. Тај проблем присутан је већ дуже времена и вероватно ће се наставити и у будућности, истичу у Одељењу за саобраћај и транспорт. ■

Душан ГЛИШИЋ

ПРЕДАВАЊЕ ПОЛАЗНИЦИМА ГЕНЕРАЛШТАБНОГ УСАВРШАВАЊА

Представници Европског центра за безбедносне студије „Џорџ Маршал“ и Европске команде ОС САД пуковник Лари Кинде и потпуковник Џозеф Метјус посетили су 1. децембра Војну академију. Том приликом слушаоцима 55. класе Генералштабног усавршавања предавали су о искуствима из мировних операција и операција стабилизације. Говорили су о спектру операција које изводе ОС САД, уз посебан акценат на операције стабилности, њеним циљевима, принципима и карактеристикама, те о предусловима успешног планирања и организовања операција стабилности.

Посебно су истакли значај примене концепта „крајње жељено стање – начини остварења – средства и снаге за његово остварење“ приликом обликовања операција стабилности. Такође, презентовали су присутнима приступ САД стабилизацији и транзицији у Авганистану, истичући значај примене свеобухватног приступа у решавању проблема, јединство напора цивилно-војне компоненте и значај лидерства у операцији стабилизације. ■

НОРВЕШКИ ПРЕДАВАЧИ У ШКОЛИ НАЦИОНАЛНЕ ОДБРАНЕ

У оквиру сарадње у области образовања министарства одбране Норвешке и Србије, професори Норвешког колеџа команде одбране потпуковник Јан Торе Нилсен и мајор Бард Гран одржали су слушаоцима 55. класе Генералштабног усавршавања и 58. класе Командно-штабног усавршавања Школе националне одбране предавање „Природа будућег сукоба и његов променљив карактер“.

Предавачи су посебно говорили о томе да сукобе данашњице карактерише њихова непредвидивост. Тај став поткрепили су изјавом министра одбране САД Роберта Гејтса, који је рекао да од рата у Вијетнаму његова земља није успела да предвиди ниједан сукоб који је у међувремену избио. Четири главна покретачка тренда чије последице утичу на сукобе у будућности су глобализација, глобална неједнакост, демографске тенденције и изазови за коришћење општих добара. С тим појавама међународна одбрамбена заједница мора се изборити заједничким напорима. ■

низовао секретар Министарства одбране др Мухамед Смајић и чланови Здруженог штаба Оружаних снага БиХ. Том приликом др Смајић истакао је да је основни циљ спортских дружења зближавање припадника оружаних снага наше две земље. Током боравка у Сарајеву припадници нашег министарства обишли су културно-историјске знаменитости града. ■

СПОРТСКИ СУСРЕТ У САРАЈEVУ

Делегација Министарства одбране и Војске Србије, коју је предводио начелник Катедре за физичку културу Војне академије пуковник Владислав Обреновић, боравила је од 28. до 30. новембра у Сарајеву у званичној посети Министарству одбране и Оружаним снагама Босне и Херцеговине, ради учешћа на спортском сусрету поводом Дана Оружаних снага БиХ. Пријатељски спортски сусрет одржан је 29. новембра 2011. у спортској дворани у Вогошћи, где су припадници оба министарства одиграли утакмице у одбојци, малом фудбалу и кошарци. Поводом Дана Оружаних снага Босне и Херцеговине за нашу делегацију приређен је пријем у Дому армије, који је органи-

Припремио Светозар ВАСИЛЕСКИ
Снимила Ранка ТОМИЋ

Расклопљен понтонски мост у Бродареву

Припадници Првог понтонирског батаљона Речне флотиле расклопили су после годину дана понтонски мост преко реке Лим у Бродареву.

Мост дужине 65 и ширине 7 метара, понтонирци Речне флотиле поставили су 17. децембра прошле године. На тај начин је, након што је бујица 2. децембра оштетила постојећи мост, мештанима десетак села са десне обале Лима, подно планине Јадовник, омогућена веза са магистралним путем према Пријепољу и Бијелом Пољу.

Годину дана, колико је био у употреби, на одржавању понтонског моста даноноћно је дежурало петнаест старешина и професионалних војника из састава Првог понтонирског батаљона Речне флотиле из гарнизона Шабац. Преко моста дневно је прелазило и до стотинак возила и велики број пешака.

Председник општине Пријепоље Драгољуб Зиндовић рекао је да су грађани тог града и околине захвални Војсци Србије која је у Бродареву остала све док је било потребно.

- Њихова помоћ била је немерљива, јер су обезбедили нормалну комуникацију више хиљада људи са друге стране Лима - рекао је Зиндовић.

На месту где се налазио оштећени мост, завршени су последњи радови на новом мосту, за који је 55 милиона динара из буџета обезбедило Министарство за економију и регионални развој, а изградило га је предузеће "Путеви" из Ужица.

Нови мост дугачак је 86 метара, има коловоз ширине четири метра и две пешачке стазе, а предвиђен је за носивост од 30 тона. Радови су почели средином јула, а остало је да се ураде приступни путеви. ■

Б. М. П.

Промоција монографије „172. авијацијски пук“

Монографија „172. авијацијски пук“, аутора Ђуре Ступара, генерала у пензији, представљена је у свечаној сали команде Ваздухопловства и ПВО у Земуну.

Монографија обилује квалитетним фотографијама и бележи аутентична дешавања из живота и рада елитне борбене авијацијске јединице која је постојала од 1949. до 2006. године.

Присутне је поздравио командант ВиПВО бригадни генерал Ранко Живак, који је низ година радио у 172. авијацијском пуку, где је и започео летачку каријеру.

Поред аутора, о књизи су говорили генерали у пензији Благоје Граховац, рецензент књиге, Звонко Јурјевић, један од команданата јединице, и пуковник у пензији Петар Обрадовић, први командант 172. авијацијског пука. ■

Природа будућег сукоба

Потпуковник Јан Тор Нилсен и мајор Бард Гран са норвешког Колеца одбране одржали су у новосадском Дому Војске предавање припадницима Војске Србије из гарнизона Нови Сад на тему „Природа будућег сукоба и његов променљив карактер“.

Тематика предавања обухватила је и предвиђање будућности, покретачке трендове, ризична повезивања, оперативно окружење и могуће актере, што би могло да промени садашња схватања о примене војне силе. ■

Б. М. П.

Сарадња у дресури паса

Делегација немачке војске посетила је Чету за обуку водича паса, узгој и дресуру паса у Нишу. Командант Центра за обуку логистике пуковник Милорад Димитријевић, начелник ветеринарског одељења у Управи за војно здравство потпуковник др Радивоје Анђелковић и представник Команде за обуку мајор Дарко Дрча, разговарали су са командантом Школе за обуку паса Санитетске команде Бундесвера потпуковником Урлихом Дреслером и наставником у школи Кристофом Гаргеном и представили им организацију и начин рада у Центру.

Пуковник Димитријевић истакао је том приликом да је у овој години оспособљено 212 водича паса, док су у јединице Војске Србије упућена 54 пса за различите намене.

Гости су потом обишли музејску поставку, објекте за смештај и ветеринарско збрињавање паса, а припадници Чете, на челу с командиром капетаном Зденком Цвјетићем, извели су показну вежбу о обучавању водича паса и паса. ■

З. М.

Опасност од „нових“ дрога

Пише проф. др Славица ВУЧЕНИЋ

Пораст зависности

Доступност и модели употребе нових рекреативних дрога временом се мењају, што је условљено не само новим изворима снабдевања већ и променом легислативе у контроли тих супстанција

Крајем прошлог века најчешће коришћене „рекреативне“ дроге укључивале су кокаин, кетамин и MDMA („ecstasy“). Набављане су од уличних дилера, али су брзо стављене под контролу националном и интернационалном легислативом. Поред тих класичних дрога, у последњих десетак година у Европи и у другим земљама света повећала се доступност нових „рекреативних“ дрога (познате као „legal highs“).

Употреба интернета за дистрибуцију дрога променила је и моделе снабдевања, што је предмет неколико студија објављених у свету последњих година. Оне показују да, иако улични дилери остају извор снабдевања дрогама за неке кориснике, интернет и „head shop“ - ови све више добијају на значају. Те студије такође указују на промену животног доба корисника у односу на извор снабдевања. Тако интернет као извор снабдевања овим дрогама није регистрован код млађих од 16 година, највероватније због тога што немају кредитне картице за наручивање интернетом.

Велики број нових психоактивних лекова рекламираних преко интернета укључује хемикалије које су структурно врло блиске многим контролисаним супстанцама за злоупотребу. На тај начин у Европи се рекламирају „биљне“ микстуре као легална алтернатива канабису. Од 2008. године идентификовани су различити синтетички адитиви у поменутих микстурама – CP-47, 497-C8, JWX-018, JWX-073, JWX-081, JWX-250 и JWX-122.

Центар за контролу тровања у Фрајбургу објавио је податке о 13 случајева тровања синтетичким канабиноидима, који су и аналитички потврђени. Пацијенти су имали од 14 до 28 година, а пушили су препарате под називом „Spice“, „Smoke“, „Jamaican gold“, „Monkeys go bananas“ или „Ninja“.

Аналитика је подразумевала течнотечну екстракцију из серума, а након тога примену LC-MS/MS методе којом су детектовани JWX-018, JWX-081, JWX-122 и JWX-250.

У клиничкој слици пацијената доминирала је акутна психоза, конвулзије, миоклонус, бол у мишићима, суправентрикуларна тахикардија и умерена хипокалемија од 2,9 mmol/l. Симптоми су слични онима који се виђају код тешког тровања канабиноидима, али забрињава чешћа појава конвулзија и електролитских поремећаја. С обзиром на то да синтетички канабиноиди који су детектовани у тој серији пацијената делују као канабиноидомиметици и показују много већи афинитет за CB1 рецепторе од делта 9-THC, сматрају се знатно потентнијим, самим тим су много опаснији за оне који их први пут користе. Такође је забележен развој зависности и толеранције, посебно код препарата са JWX-018.

Имајући у виду да су синтетички канабиноиди и даље „легални“ у многим земљама у свету, лекари, законодавци и јавност морају бити упозорени на потенцијалну токсичност и последице везане за употребу синтетичких канабиноида. У Великој Британији је још априла 2010. влада донела одлуку да ста-

вања синтетичким канабиноидима, који су и аналитички потврђени. Пацијенти су имали од 14 до 28 година, а пушили су препарате под називом „Spice“, „Smoke“, „Jamaican gold“, „Monkeys go bananas“ или „Ninja“.

НАЦИОНАЛНИ ЦЕНТАР

У Националном центру за контролу тровања, референтној установи у земљи за дијагностику и терапију акутних тровања, на годишњем нивоу лечи се око 4.500 пацијената, од тога више од 340 с предозирањем различитим психоактивним супстанцама. Око 36–40 лечи се у болничким условима, док се значајно већи број болесника збрине амбулантно и после тога упућује на даље лечење психијатру. У току је и превентивна активност, која ће, због угрожене популације младих, укључивати и едукацију у просветним установама у земљи.

ви под контролу неке од тих тада легалних супстанци, које су повезане с природним продуктима катинона и укључују мефедрон, метилон и метедрон. Посреди су три једињења која се могу злоупотребити и заправо су наркотици, познати као: мефедрон (methylnmethcathinone), на тржишту „med cat“, „мјау-мјау“, (M-cat), Meow, 4-ММС или Bubbles (користи се у ботаници), затим метилон (methylenedioxymethcathinone), bk-MDMA, M1 или Explosion, те MDVP (Methylenedioxypyrovalerone), односно NRG-1.

Супстанце су аналози катинона, природног продукта добијеног из биљака као што је популарни стимуланс *Catha edulis* (Celastraceae), коју у Великој Британији користе неке друштвене заједнице. У Шведској је, с обзиром на велики пораст захтева за информацијама о токсичности нових „рекреативних“ дрога, које су здравствене установе упутиле Центру за контролу тровања, започет STRIDA пројекат. Урин и серум експонираних пацијената анализирају се на нове дроге и друге класичне наркотице, а према прелиминарним резултатима од нових дрога најчешће су детектовани синтетички канабиноиди и деривати катинона. Начин употребе је најчешће био орално или инхалацијом. Захваљујући пројекту, три супстанце су у Шведској већ класификоване као наркотици.

Када је реч о том једињењу, забрањава и податак о броју различитих „модификација“ које су се појавиле у малопродајним објектима као лекови, стимуланси, витамини, соли за купање... Препарати се производе у илегалним лабораторијама у многим земљама и врло брзо и лако се дистрибуирају до корисника. Употреба нових дрога је у експанзији, уз објашњење да се ради о „лаким“ и „рекреативним“ дрогама, а ради се заправо о правим дрогама које су штетне по здравље и изазивају зависност.

Опасне синтетичке хемикалије делују на организам слично као остали психостимуланси, кокаин, екстази, амфетамин и „синтетички канабис“. Неки од ефеката су стимулација, еуфорија, дружељубивост, несаница, нервоза, депресија, халуцинације, психозе, параноја, суицидне идеје, хипертензија, тахикардија, анорексија, вртоглавица, мучнина, повраћање.

Треба напоменути да је реч о потпуно новим супстанцама, чији прави хемијски идентитет и токсичност тек треба да се утврде. То практично подразумева увођење нових метода идентификације, појачан опрез и пажњу у збрињавању пацијената из групе зависника, али и ширу акцију која се односи на легислативу. Оно што представља додатни проблем органима за борбу против наркотика јесте то што илегални произвођачи стално мењају називе, дизајн, начин рекламирања, сврху и начин дистрибуције хемикалија. ■

Аутор је начелник Националног центра за контролу тровања у ВМА

САСТАНАК COMEDS У БРИСЕЛУ

Делегација ВМА, на челу са начелником пуковником проф. др. Маријаном Новаковићем, учествовала је на редовном јесењем састанку Комитета шефова медицинских служби (COMEDS) који је одржан у седишту НАТО у Бриселу. На састанку су учествовали највиши војномедицински представници држава НАТО, *Партнерства за мир*, Медитеранског дијалога, Истамбулске иницијативе за сарадњу и осталих глобалних партнера НАТО (попут Аустралије и Авганистана).

На пленарном састанку COMEDS истакнута је потреба већег ангажовања партнера у области војне медицине, јер светска економска криза намеће потребу међународне сарадње у циљу поделе националних трошкова и капацитета и у тој области. ■

СВЕТСКИ КОНГРЕС ВОЈНЕ МЕДИЦИНЕ

На 39. светском конгресу војне медицине, који је одржан у Абуџи, Нигерија, у делегацији Војномедицинске академије били су др Славица Вучинић, начелница Националног центра за контролу тровања ВМА и мајор др Немања Боровчанин из Института за трансфузиологију ВМА. Главна тема Конгреса била је „Војна медицина и збрињавање у масовним несрећама“.

Учесници конгреса разматрали су актуелну проблематику у области војног здравства, са посебним освртом на организацију бројних хуманитарних медицинских мисија. ■

ПЛАКЕТА „РИХАРД БУРИЈАН“

Институт за медицинску физиологију „Рихард Буријан“ Медицинског факултета Универзитета у Београду, поводом обележавања 90 година од одржавања првог предавања и оснивања Института, доделио је плакету „Рихард Буријан“ Војномедицинској академији.

Плакету за допринос развоју медицинске физиологије примио је начелник ВМА пуковник проф. др Маријан Новаковић на свечаности која је организована у Свечаној сали деканата Медицинског факултета у Београду. ■

МЕДИЦИНСКА БИОХЕМИЈА

На ВМА је одржана научна конференција посвећена животу и делу професора Ивана Беркеша, у организацији Института за медицинску биохемију ВМА, Института за медицинску биохемију Клиничког центра Србије и Друштва медицинских биохемичара Србије.

Додељене су награде и признања Научног фонда „Професор Иван Беркеш“ најбољим студентима са Фармацеутског факултета у Београду.

Иван Беркеш био је професор Фармацеутског факултета и један од утемељивача медицинске биохемије у Југославије. ■

Припрема Мирјана САНДИЋ

АУСТРИЈСКА ВОЈСКА У МИРОВНИМ МИСИЈАМА

Влада Аустрије донела је одлуку о продужењу учешћа аустријске војске у међународним мисијама на Косову, Босни и Херцеговини и на Голану. Због кризе наста-

ле током лета, батаљон ОРФ тренутно се налази на северу Косова, саопштило је Министарство одбране.

„Продужење учешћа у мисијама на Косову и у Босни показују да је Западни Балкан тежиште наших активности у иностранству“, изјавио је министар одбране Норберт Дарабош. Одлука владе да се до краја идуће године продужи мандат за учешће у мировним мисијама односи се на мисије у БиХ (400 војника), на Косову (600), на Голану (387), на Кипру (осам војника), у Авганистану (10). Са више од 1.500 војника у међународним мисијама, Аустрија је међу земљама ЕУ у самом врху што се тиче стављања на располагање својих војника, истакао је Дарабош. ■

ФОРМИРАЊЕ ДРЖАВНЕ ВОЈСКЕ У ЛИБИЈИ

Нови либијски министар одбране Осама ал-Џували, који је положио заклетву на нову дужност, рекао је да је један од његових приоритета да поново формира државну армију.

Прва препрека с којом се суочава јесте уједињење различитих револуционарних фракција које су помогле у свргавању с власти Моамера Гадафија. Он је истакао да треба да се изврши реорганизација, али да је прерано за разоружавање бораца који се и даље налазе у престоници Триполију. Џували је био командант револуционарних снага из западног планинског града Зинтана. Његови борци помогли су у освајању Триполија у августу и заробљавању Гадафијевог сина Сеифа ал-Ислама прошлог месеца. ■

ГЕНЕРАЛ РОБЕРТ БРИГЕР НОВИ КОМАНДАНТ ЕУФОР

Генерал Роберт Бригер преузеће командовање трупама Европске уније у БиХ (ЕУФОР), саопштио је аустријски министар одбране Норберт Дарабош. „То је велика част за Аустрију јер је за команданта други пут за редом изабран Аустријанац“, наводи се у саопштењу.

Бригадни генерал 55-годишњи Роберт Бригнер је од априла 2008. директор Одељења за интервенције у оквиру аустријског министарства одбране. Раније је био командант аустријског контингента на Косову од 2001. до 2002. године.

Бригер ће у БиХ заменити генерала Берхарда Бера, и командовати с готово 1.700 војника из 25 земаља Европске уније. Са 350 војника, Аустрија има најбројнији контингент у мисији у БиХ. Европска унија је од децембра 2004. године ангажовала своје трупе у БиХ у оквиру мисије ЕУФОР/АЛТЕА. ■

ВОЈНИ ОДГОВОР НА САЈБЕРНАПАДЕ

У најновијем извештају Пентагона наводи се да САД задржавају право да узврате војном силом на сајбернападе и предузимају напоре да усаврше способност да открију и онемогуће нападаче.

Непријатељске претње, како износи Пентагон, могу да укључе „значајне сајбернападе на америчку привреду, владу или војску“, а војска би могла да одговори електронским и конвенционалним војним средствима. Америчко министарство одбране користи више од 15.000 компјутерских мрежа које обухватају седам милиона компјутера. Компјутерске мреже Пентагона су дневно изложене милионима напада. У извештају се наводи да Пентагон настоји да одврати агресију у сајберпростору развојем ефикасне одбране како би онемогућио и казнио нападаче. ■

Пише
Александар РАДИЋ

Пропаст рафала?

Тржиште наоружања, иако по много чему различито од отвореног светског тржишта, увек може да приреди изненађење, чак и моћним произвођачима савремених средстава ратне технике. Француски „Дасо“ налази се пред тешком одлуком да прекине серијску производњу вишенаменског борбеног авиона „рафал“ због недостатка иностраних поруџбина.

Министарство одбране Француске наручило је 180 комада и на томе се за сада завршава производња „рафала“, иако је тај авион пројектован у претходних готово тридесет година као ваљан адут француске привреде.

Авиони из те серије долазиће у француске ескадриле све до 2018. године (до сада је завршено више од 100 авиона), али затварање ланца производње тражи време за припрему. Наиме, већ сада су израђени елементи и за последње серијске „рафале“ и зато преостаје још врло мало времена за одлуку о гашењу програма.

Актуелна цена од преко 100 милиона евра за комад и високи трошкови набавке наоружања, симулатора лета, обуке, били су превише велики терет за све интересенте за „рафал“, чак и оних држава које цену не стављају на прво место у процени погодности набавке.

Пример за то су Уједињени Арапски Емирати. За замену претходне генерације француских ловаца „мираж 2000-9“, три године уназад озбиљно се преговарало о чак 60 „рафала“. Богати Емирати, после детаљног проучавања понуде, обавестили су Париз да је авион прескуп за њихов буџет. Средином новембра Емирати су објавили отворени тендер за набавку авиона на који „Дасо“ може да се пријави, али са малим реалним шансама.

Нешто о разлозима изрекао је заменик врховног команданта оружаних снага УАЕ принц Мухамед бин Зајед, који је навео да је Француска, захваљујући председнику Саркозију, учинила све на подршци „Дасоу“, али да у том предузећу не схватају да никаква политичка или дипломатска подршка не може помоћи неконкурентним условима. Из Емирата су поручили Францу-

зима да до одустајања није довела само цена, већ и резерве према тактичко-техничким одликама тог авиона, посебно око кашњења интеграције савремене авионике укључујући радар RBE2-AA и усавршеног мотора M88-2.

Још један свежи ударац програму „рафал“ задала је Швајцарска, која је после више година пажљиве припреме избора новог лаког ловца, пред крај новембра изабрала шведски „ЈАС-39Е/Ф грипен“.

Актуелна цена од преко 100 милиона евра за комад и високи трошкови набавке наоружања, симулатора лета, обуке, били су превише велики терет за све интересенте за „рафал“, чак и оних држава које цену не стављају на прво место у процени погодности набавке.

„Док некоме не смркне...“, каже се с правом, јер Швеђани су већ били пред озбиљном кризом са производњом свог ловца због недостатка нових поруџбина. Сада је „сунце свануло“ на далеком северу јер су добили нови вредан посао и назнаку да ће можда бити наручено и више од 22 авиона из актуелног уговора. Образложење коначног избора Министарства одбране

Швајцарске указује на то да цена „рафала“ представља превелик терет чак и банкарској нацији. „Грипен“ је победио јер је јефтинији од конкурената и у набавци и у процени трошкова тридесет година планиране употребе.

Једина преостала шанса за преживљавање „рафала“ остао је тендер Министарства одбране Индије покренут још 2007. године за набавку 126 борбених авиона, чији ће се победник ускоро сазнати. У претходним фазама елиминисани су амерички и руски авиони, а у финални избор ушли су „рафал“ и „еурофајтер“. Уговор са победником биће потписан марта 2012. године. Победник, поред 126 авиона који су предмет тендера, накнадно може да рачуна на још 64 авиона. Зато је сада Њу Делхи место где ће се одлучити о томе да ли ће „рафал“ преживети или ће остати прескуп, мада префињени симбол француског престижа. ■

Хуманитарни концерт „Село гори ...”

Велики хуманитарни концерт симфонијске музике из серије „Село гори, а баба се чешља“ одржан је 4. децембра у Великој дворани Центра „Сава“. Концерт је настао као плод сарадње Министарства одбране и Contrast studia, а приход од продаје улазница намењен је Институту за онкологију и радиологију Србије за куповину најсавременијег микроскопа за хистопатолошку анализу.

Обожаваоци серије и поштоваоци добре и квалитетне музике могли су да уживају у осамнаест композиција Сање Илића, које су маестрално извели симфонијски оркестар Министарства одбране „Станислав Бинички“, хор певачког друштва „Станковић“, бројни инструментални солисти и вокалне солисткиње Невена Париповић и Сузана Шуваковић Савић. И сам композитор је изашао на бину и извео на клавиру последњу нумеру.

Уз бројну публику, концерту су присуствовали министар одбране Драган

Шутановац, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Милоје Милетић, министри у Влади, представници Министарства одбране, Војске Србије и културног живота.

На конференцији за новинаре поводом извођења овог концерта Сања Илић је рекао да се нада да ће свима који буду на концерту, због његове музике живот бити бар на кратко лепши. Судећи по задовољним изразима лица публике, његове жеље су остварене.

Александар Сања Илић један је од најуспешнијих композитора разноврсних музичких жанрова у Србији.

Оснивач је музичког састава „Балканика“ који ради на развијању аутентичног етно-звуча. Током своје каријере доста се посветио и компоновању музике за позоришне представе, мјузикле, ТВ серије и филмове. ■

Д. БАРЈАКТАРЕВИЋ
Снимио Д.АТЛАГИЋ

Тероризам у политичкој и правној теорији

У Свечаној сали Дома Војске у Београду представљена је књига професора др Радослава Гађиновића „Тероризам у политичкој и правној теорији“, коју је објавио Медија центар „Одбрана“

Снимео Д. БАНДА

О теоријским и практичним разматрањима тероризма и организоване борбе против те савремене светске пошасте, поред аутора, говорили су професори др Драгољуб Кавран, др Дарко Танасковић и др Александар Ђуровић.

Представљајући савремени тероризам из мноштва угла, најпре са политиколошког, правног и безбедносног аспекта, др Радослав Гађиновић је првом издању додао поглавље о антитерористичким мерама војске и полиције, преглед терористичких организација које делују у свету и портрете најпознатијих терориста, што је свакако изазвало додатно интересовање познавалаца данашњег тероризма.

– Значајна вредност књиге „Тероризам у политичкој и правној теорији“ свакако је у томе што је аутор, поред бројних појавних облика тероризма данас, дао и експлицитне начине мање или више ефикасне организоване државне борбе против њега – истакао је професор Кавран, говорећи о времену у коме тероризам несумњиво буја.

– Својом комплексношћу и слојевитошћу, књига обухвата одговоре на најинтересантнија питања о тероризму и антитерористичкој борби данас. Даје путоказе о могућностима ефикасне борбе против појавних облика терористичког организовања и деловања и објашњава разлоге због којих је обрачун с тероризмом тако тежак – сматра професор Кавран.

С теоријског и примењеног становишта књига др Гађиновића бави се тероризмом као појавним обликом једног од бројних сукоба у времену данашњем, сматра др Дарко Танасковић.

– Он је успео да постигне равнотежу између теоријског и примењеног, да објасни утицај духа времена на појаву и бујање тероризма, али и да представи основне методе борбе против тог зла, у чијем корену се, свакако, може видети и глобализам. Зато аутор, проучавајући тероризам потпуно објективно и научно, посебно наглашава утицај глобализма на

његов развој. Изазван глобализмом, тероризам захтева и глобални одговор – сматра професор Танасковић.

На специфичан начин, беседом о Србији у времену данашњем, о књизи професора Гађиновића говорио је и пуковник др Александар Ђуровић.

О књизи је на крају говорио и аутор др Радослав Гађиновић, захваливши Медија центру „Одбрана“ и свима који су учествовали у њеној изради. ■

Д. ГЛИШИЋ

РИЗИК И ХРАБРОСТ

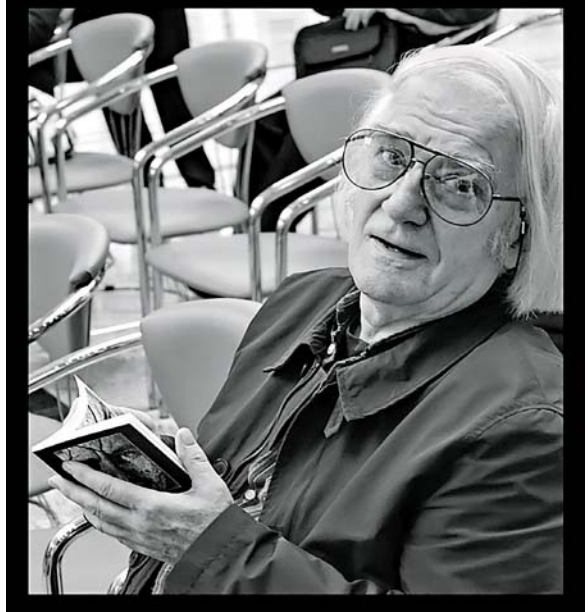
У уводним напоменама књиге „Тероризам у политичкој и правној теорији“, аутор др Радослав Гађиновић истиче да је изучавање проблематике савременог тероризма посао пун неизвесности, научног ризика али и храбрости. То је истовремено и частан изазов за људе који се баве овом врстом науке, али то је и изузетна одговорност. Јер научна јавност и друштво уопште оправдано очекују нове научне истраживања.

Овим радом истовремено настојимо да укажемо држави и њеним институцијама на опасност од могућег нарушавања њеног укупног система безбедности од стране унутрашњег, међународног и транснационалног тероризма.

Тероризам је свој највећи узлет доживео у другој половини XX века, развијајући се на основама отуђености појединаца и група, националним сукобима, тензијама, злоупотреби власти у земљама под влашћу диктатора и нефункционисању правних држава.

У савременом друштву, а посебно у оном са вишепартијским системом, потребан је нов правац у оквиру студија политичког система, правац који ће се укључити у проучавање дубинских димензија тероризма, јер ће се савремене терористичке активности примењивати брзо, у највећој тајности, а изводиће се муњевито, стручно, са адекватним средствима уз максимално изненађење за државу.

Острва у мору жита

Човек са наглашеном уметничком визијом, својим фасцинантним фотографијама ујединио је сензибилитет медитеранског духа, неописиви таленат и еруптивну стваралачку енергију. Током свог радног века, поред осталог, био је уредник фотографије у „Фронту“ и „Народној армији“, „Веснику“, „Старту“... Један је од најистакнутијих чланова Удружења ликовних уметника, лауреат овенчан са више од 500 признања на свим континентима, добитник четири награде за животно дело... Космополита, филантроп, пријатељ породице Броз, бескрајно шармантан козер, Сплићанин по рођењу, Београђанин по опредељењу, који никада није скривао две велике љубави – војску и природу...

Тмурног дана позног новембра, сачекао је безлично јутро и наслутио да ће бар кап сунца долутати преко кровова, фасада, крошњи... Кроз објектив је последњи пут погледао у зеницу свитања, сачувао тај тајанствени трен, поклатио се и отишао у вечност...

Барекин са сплитске риве, темпераментни дух медитеранског поднебља, маштар у неисцрпном трагању за својим путем, брзо је пронашао путоказ личне и професионалне судбине. Фотографија! Тај чаробни правоугаоник у коме стаје све, чак и оно недокучиво, невиђено, неочекивано... Е, сад, ствар је осећаја хоће ли тај трен бити примећен и остати трајно забележен или ће прохујати као да га није било.

Четири квадрата

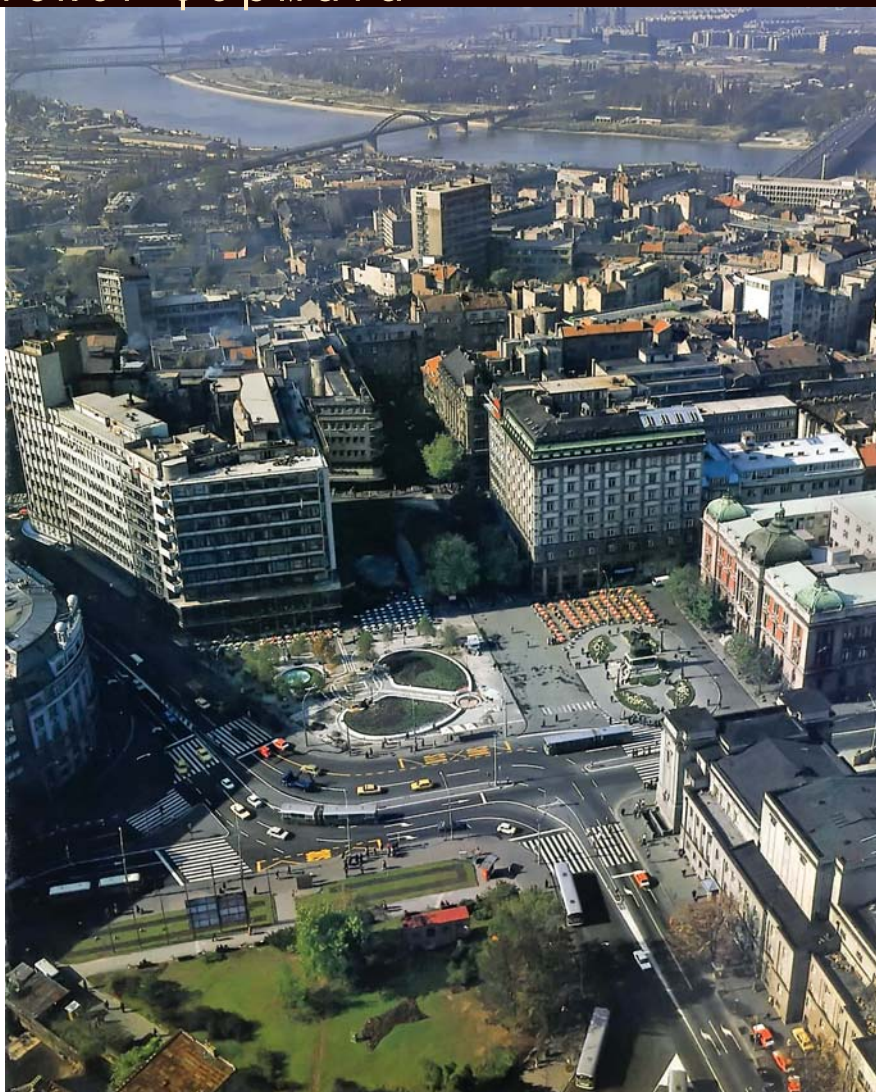
Свеколика послератна оскудица није била погодан амбијент да се мали Тони, како су га од миља звали, посвети фотографији. Јесте био члан секције, али један трофејни „зенит“ и неколико филмова на онолико чланова беше тескоба и немоћ. Тих година расписан је први југословенски конкурс за омладинску фотографију, па је

руководство секције одлучило да одвоји један филм и пружи прилику члановима да се докажу. Наравно, са свега неколико снимака како би што више њих добило шансу. Према плану, Тонију су остала последња четири квадрата филма. Узео је апарат и не чекајући крај опширних инструкција, одјурио у луку. Гледао је уморна, ветровима избраздана лица рибара, како свој плен извлаче из мреже која оставља дубоке ожилке у њиховим длановима. Са та четири квадрата направио је малу причу о људима који се мукотрпно боре за своју кору хлеба...

Млађани Иво Етеровић осваја прву награду и овенчан тим признањем добија прилику да се школује у фирми „Лајка“, која се налазила покрај немачког градића Вецлара, да би потом фотографију у боји специјализовао у миланској „Феранији“. Већ тада био је добро наоружан знањем, а енергија и неописиви таленат отварају су му многа врата.

У војним листовима

Позив за војску није га много онеспокојио. Напротив, волео је униформу а био је негде у души, причаће много касније, прави војник. Али, Бела Црква и

Са контингентом наших мировних снага на Синају, Иво Етеровић добио је прилику о којој је само маштао. Овековечео је на бриљантан начин сваки детаљ у логору, непрегледној пустињи, ишао је у дуге патроле, сретао се с бедуинима...

У луци Порт Саид ближио се долазак чувеног брода „Југославија“, у коме су били припадници смене нашег контингента. Невиђене мере безбедности пратиле су догађај. Није смело да се приђе, а камоли снима. Посебно је била строга египатска војна полиција са пушкама на готовс. Међутим, Иво се није мирио са тешком ситуацијом. Пробаће немогуће. За ситан бакшиш узима локалног чамцију, на смрт преплашеног и збуњеног, па креће уз бок брода који је клизио ка сидришту. Дозвао је наше старешине и ови су му бацили мердевине. Наравно, претходно је направио сјајне снимке. Наставио је, али за петама су му били претећи повици полицајаца који су се пели уз брод у намери да га дохвате пре него што се домогне палубе. Вешти Иво је на брзину извадио два филма и чим се попео на брод муњевито их је предао нашем капетану који му је намигнуо. Остатак празних филмова „великодушно“ је „испоручио“ чуварима реда...

ауто-парк нису били по вољи младића који је чезнуо да се бави фотографијом. Срећом, у Персоналној управи примећене су његове карактеристике и препоруке...

Други подвиг извео је приликом доласка тадашњег генералног секретар УН Дага Хамаршелда у Командни центар мисије који се налазио у Гази. Тек ту су биле невиђене мере безбедности. Забрањен је био сваки приступ бројним новинарима и фоторепортерима. Међутим, Иво је непримећен ушао у кухињу, навукао белу одору, узео салвету, маскирао апарат и запутио се у луксузну трпезарију где су високи гости ћаскали пре званичног дела посете. На исти начин се искрао и вратио међу колеге који нису могли да се начуде. Најконкретнији је био један од уредника Њујорк тајмса и понудио му за филм хиљаду долара. У оно време, биле су то велике паре. Наравно, Иво га је глатко одбио а ексклузивне фотографије објављене су у нашим војним и цивилним листовима.

Београд као трајна љубав

Престоницу је заволео до те мере да је 1959. донео трајну одлуку да живи у њој. Била је то обострана љубав, искрена, бескрајна... Естетски беспрекорне фотомонографије знаменитости, лепота, културних

садржаја и свега што Београд чини посебним, Иво Етеровић преточио је у уметнички израз трајне вредности. Наравно са својим личним печатом оригиналне естетске суштине. Његове фотографије, посебно великог формата, дуго се и стрпљиво посматрају као платна ренесансних мајстора. Настају незаборавне збирке, тематске изложбе „Жене“ „Београд који волим“, „Фотографија и плакат“, „Море и салаши“... као дела трајне уметничке вредности.

Упитан како је спојио наизглед неспојиво у заједничку тему „Море и салаши“, једноставно је одговорио: „Море је само по себи лепота, а хриди, отоци и обале су додатни украси. И салаши су једнако привлачна острва у мору жита.“

Није волео фотографска помагала, посебно су му сметали блиц и филтри који су „бојили“ слику. Било му је потребно тек мало светла, а за природне савезнике бирао је сенке, ветар, звезде... Зато је и снимиио антологијске фотографије дубоко у рударском окну, тескобном потпалубљу, на ноћним маневрима, током ноћне олује... Његов објектив видео је оно што људско око није могло да спозна.

Њихови дани

Многи га уважавају и као пријатеља породице Броз, чије је детаље свакодневице преточио у својеврсни споменар, монографију „Њихови дани“. Тита, супругу Јованку и уметника нехотице је спојио познати вајар Антун Аугустинчић, који је шездесетих година радио председникове бисте. Међутим, Тита је све више замарало вишесатно седење у једном положају па је предлагао да се одустане од тога. Онда је вајар предложио да уради бисте према фотографским портретима који морају садржати беспрекорну ноту личности. Међутим, само један човек би то могао да уради, рекао је вајар – Иво Етеровић.

Тако се Тони обрео у Белом двору и намах освојио Брозове својим шармом, елоквенцијом, специфичним смислом за хумор. Када је завршио снимање Титовог портрета, у пријатном ћаскању предложио му је нешто потпуно неочекивано. Омиљен у народу, али ограђен протоколом, режираним снимцима, дуго припреманим амбијентом, остао је далек том

истом свету, коме је Тито недостајао у сасвим обичним приликама. После кратког размишљања, Броз се сложио: „Видиш, бога ти, то ти је занимљиво, а када бисмо почели да снимамо?“ Иво је као из топа одговорио: „Одмах!“

Тако је уметник учинио много да се председник представи у светлу свакодневног живота и стекне још више симпатија. Настале су чувене фотографије док се брије, припрема кафу, плива, шета, залива цвеће, весла...

Од те 1964. године траје њихова сарадња и својеврсно пријатељство. Наравно, ни после Титове смрти Иво није заборавио своју омиљену Личанку, како је звао Јованку Броз. Један је од ретких који је посећивао, разговарао с њом, помагао...

Сто живота

Рођен 1. јануара 1935, велемајстор уметничке фотографије динамично је проживео „сто живота“ у једном људском веку. Дружељубив, једноставан, центлмен у најбољем смислу речи. Пријатељи су га обожавали, а међу њима је било писаца, сликара, музичара, глумца и сасвим обичног света – занатлија, паора, учитеља, светионичара... Оставио је право богатство, ремек-дела, дивне успомене које ће чувати сви који су га макар једном срели, а много пута заволели.

Преселио се у Алеју великана, а његов неуништиви дух наставио је да трага за новим путевима и изазовима. ■

Бранко КОПУНОВИЋ

Представљена књига „Форсирање песка“ Искуства мисије на Синају

Књига др Александра Животића „Форсирање песка – Одред ЈНА на Синају (1956-1967)“ описује учешће Југословенске народне армије у мировној операцији у Египту под окриљем Уједињених нација. На промоцији у Дому Војске у Београду о књизи су говорили др Љубодраг Димић, др Миле Бјелајац, др Милан Терзић, директор Медија центра „Одбрана“ потпуковник Славољуб Марковић и аутор.

– Књига говори о периоду када је ЈНА била присутна у земљама Азије и Африке и отуда њен метафорични наслов „Форсирање песка“, јер се на песку тешко опстаје и гради политика. То су биле године нестабилности када су се одигравали бурни догађаји у Пољској, Мађарској, на Кипру, као и Суецка криза и настајање Покрета несврстаних – рекао је др Љубодраг Димић, професор Филозофског факултета.

Издавач књиге је Медија центар „Одбрана“, а настала је као плод истраживања југословенске политике у региону Блиског истока током Хладног рата. Александар Животић је током вишегодишњег рада на рукопису проучио документацију коју је водио Одред ЈНА на Синају, као и документацију Дипломатског архива Министарства спољних послова, Војног архива, Архива Југославије и Архива Јосипа Броза Тита.

Др Миле Бјелајац је истакао да је аутор користио бројне изворе, тачније све оно што би његове колеге широм света волеле да имају при руци у таквим ситуацијама.

– На тај начин добили смо важан прилог о Суецкој кризи и у светским размерама. Књига је корисна и за данашње време јер говори о актуелној теми учешћа националних војних контингената у мировним операцијама под заједничком командом. Већ је почело цитирање Животићевих редова и ван граница Србије – рекао је др Миле Бјелајац,

БОРБА ЗА МИР

– Пишући о Одреду ЈНА на Синају настојао сам да читаву проблематику посматрам у контексту тадашње југословенске спољне политике на Блиском истоку и стварања Покрета несврстаних. Тудио сам се да покажем колики је пут прешла Југославија, од једне ратом руиниране и опустошене државе до државе која је била озбиљан фактор у међународним односима. Она је учествовала у решавању горућих светских проблема који се нису тicali само њених граница – истакао је аутор др Александар Животић.

научни саветник Института за новију историју Србије.

Др Милан Терзић, начелник Одељења за војну историју Института за стратегијска истраживања, истакао је да је Александар Животић најмлађи доктор историјских наука у Србији и да су његова интересовања посебно везана за војну област.

– Југославија је након разлаза са Совјетским Савезом 1948. испливала на пучину светске политике. Она је у времену о ком Животић пише била озбиљна држава која је партиципирала у светској историји и успела да 11 година одржава свој мировни контингент на нестабилном подручју Синаја. Била је разапета између Истока и Запада, а контингент на Синају био је апарат њене спољне политике – закључио је др Терзић. ■

С. КОМНЕНИЋ
Снимио Д. БАНДА

Бескомпромисни удари

Специјалне антитерористичке јединице активирају се као превентивне, ударне јединице, на основу обавештајних информација које добијају од безбедносних служби, и као брзе интервентне јединице за подршку другим полицијским службама. Обучене су за извођење акција у урбаним и руралним срединама, као и да изводе дејства на копну, из ваздуха и у води.

Специјалне јединице су посебно организовани, врхунски опремљени и оспособљени састави војске, полиције и безбедносних и обавештајних служби, намењени за извршавање најделикатнијих безбедносних и борбених задатака од којих је онеспособљавање терориста најзначајнији. Поред борбе против терориста, специјалне јединице обављају и друге сложене задатке за чију реализацију је неопходна специфична врста наоружања, опреме и посебна обученост, као што су борба против опасних и наоружаних криминалаца, подршка другим полицијским службама, високоризична хапшења, обезбеђење високих званичника и важнијих догађаја, пружање помоћи у ванредним ситуацијама и извршавање задатака у оквиру мировних операција. У ратним условима те јединице обављају задатке који се односе на извиђање, извођење специјалних задатака у дубини непријатељске територије и прикупљање обавештајних података.

Догађај који је иницирао стварање наменских, специјално обучених јединица за борбу против тероризма у многим европским земљама био је масакр посетилаца на стадиону у Минхену, током Летњих олимпијских игара 5. септембра 1972. године. Неуспешна интервенција необучених немачких снага безбедности у ослобађању израелских спортиста, које су отели припадници

палестинске терористичке организације „Црни септембар“, пружила је снажан доказ томе колико је међународни тероризам озбиљна претња и колико су слаби механизми антитерористичке борбе многих земаља.

Убрзо након тог догађаја, Немци су уложили огромна средства за формирање специјалне антитерористичке јединице у саставу граничне полиције ГСГ-9 (Grenzschutzgruppe 9). Пет година касније, та јединица оправдала је своје постојање сјајно изведеном акцијом спасавања свих 86 талаца у авиону Луфтханзе, које је у главном граду Сомалије, Могадишу, отела група палестинских терориста из организације „Црни септембар“. Припадници ГСГ-9 убили су, 18. октобра 1977, тројицу отмичара и четвртог ухватили, пре него што су успели да нанесу било какво зло таоцима.

У истом периоду у Француској су формиране групе за интервенцију Националне полиције ГИПН (Groupes d'intervention de la police nationale) и Националне жандармерије ГИГН (Groupe d'Intervention de la Gendarmerie Nationale), елитне јединице за борбу против тероризма и решавање талачких ситуација. У Великој Британији већ постојећем САС-у (Special Air Service) одобрено је да оснује одред за специјалне противтерористичке акције, који је до 1975. године развио најмодернију тактику спасавања талаца и метод за заштиту високих државних личности. У Шпанији је формирана Група за специјалне операције ГЕО (Grupo Especial de Operaciones) у саставу Националне полиције, а у Италији НОЦС (Nucleo Operativo Centrale di Sicurezza) и Група за интервенције ГИС (Gruppo d'Intervento Speciale), која је потчињена Главној команди карабињера.

Под рефлекторима јавности

У бившој СФРЈ у мају 1978. године основан је Батаљон за специјална дејства у оквиру Савезног секретаријата за унутрашње послове, претеча Специјалне антитерористичке јединице САЈ Министарства унутрашњих послова Републике Србије. Поред ескалације међународног тероризма у светским оквирима, разлог за стварање те јединице била је и неефикасност војске и полиције у разбијању терористичке групе од 19 припадника организације „Хрватско револуционарно братство – ХРБ“, која је 21. јуна 1972. извела операцију „Феникс“ на планини Радуша у западној Босни.

Антитерористичке јединице увек изазивају велику пажњу и узбуђење у јавности. Њихова супериорност најчешће се може видети у вежбама решавања талачких ситуација у авионима, аутобусима, пловним или неким другим запоседнутим објектима. Успостављање и развијање сарадње између специјалних антитерористичких јединица држава из региона и шире доприноси стицању нових искустава, развија поверење и унапређује систем оспособљавања и функционисања за заједничку оперативну сарадњу. И војне и полицијске антитерористичке јединице Републике Србије имају веома развијену сарадњу са многим јединицама исте намене у иностранству.

Припадници Специјалне бригаде Војске Србије редовно доказују своју спремност и висок квалитет обучености на домаћим и међународним вежбама. Тако је у октобру 2008. године на полигону „Међа“ одржана заједничка вежба специјалних јединица Војске Србије и ОС Турске на тему: „Дејство противтерористичких тимова у урбаној средини“. После шестодневне заједничке обуке, припадници Батаљона за противтерористичка дејства Специјалне бригаде ВС и батаљона Службе трагања и спасавања из ОС Турске извели су гађање покретних и непокретних циљева из аутомата типа хеклер и кох, пиштоља ЦЗ-99, сачмарица типа бинели и снајперских пушака 7,62 мм и прецизним погоцима доказали висок ниво ватрене оспособљености. На вежби је приказана и употреба службених паса у откривању минско-експлозивних средстава, проналажењу различитих врста наркотика и у нападу на терористе.

И специјалне јединице које се сматрају најбољима у свету имају веома развијену сарадњу са јединицама исте намене из иностранства. Тако најелитнија америчка специјална јединица „Делта“ има изузетну сарадњу са британским САС, француским ГИГН, канадским ЈТФ-2 (Joint Task Force-2) и израелском специјалном јединицом Сајерет Маткал. Специјална јединица немачких оружаних снага КСК (Kommando Spezialkräfte), на пример, изводи заједничку обуку и заједничке операције у иностранству са британским САС, а

њена организацијска структура готово је идентична британској.

Многе државе широм света улажу велике напоре и материјална средства у развој и осавремењавање својих специјалних антитерористичких јединица. С обзиром на значај задатака које обављају, специјалне антитерористичке јединице морају стално да буду на високом степену борбене спремности. Постићи максималан ефекат уз минималну штету, односно извести акцију а да жртва (и у сопственим редовима, и међу таоцима и цивилима) буде што мање, доста је тешко спојити у пракси. Да би са успехом извели спектакуларне акције, припадници специјалних антитерористичких јединица данима, до аутоматизма, увежбавају ситуације упада у авион, воз, брод, кућу или неки други објекат и прецизно пуцање у терористе и ослобађање талаца. Њихова обука траје непрекидно за све време боравка у јединици. Колико је сложена и ризична обука припадника специјалних антитерористичких јединица говори податак да је у току свог постојања Група за интервенције националне жандармерије Француске изгубила осам припадника, од којих чак седам у току обуке, а само једног у обрачуна са терористима. Већина специјалних антитерористичких јединица у свету базира своју обуку на принципима који се користе у обуци британске специјалне јединице САС. Поред обуке, ова јединица намеће и стандарде у организацији и опреми великог броја специјалних јединица у свету. Комплексна, ефикасна и непрекидна обука са пуно ризика основа је успешне борбе против терориста. Она се у основи дели на физичку, ватрену и тактичку обуку.

Посебни полигони, опрема, наоружање

У току обуке, на посебном полигону за гађање, на коме се увежбава блиска борба у затвореном простору, припадници антитерористичких јединица обучавају се за

дејство са свим пешадијским наоружањем. Тај полигон, познат и под називом „Кућа за убијање“, најпре је почео да користи британски САС, средином седамдесетих година, за потребе увежбавања акција ослобађања талаца. У кући су више соба, намештајем, тоалетима, сликама на зидовима направљеним од материјала који апсорбују метке, налазе се тродимензионалне мете терориста, помешане са метама талаца, као и камере за снимање акције спасавања, које омогућавају инструкторима да директно прате ток вежбе, анализирају извођење акција и укажу на евентуалне пропусте. У терминологији америчких специјалних јединица овај полигон познат је као „Кућа ужаса“ (House of Horrors). У многим специјалним јединицама увежбавање блиске борбе у затвореном простору изводи се на полигону који је познат као „гумена кућа“ (Tire house) или „гумени град“. Тај полигон је направљен од старих аутомобилских гума, џакова са песком и дрвених дасака, подељен је на просторије и у њему се такође налазе мете терориста измешане са метама талаца.

У Израелу је, као резултат искустава у вишедеценијском ратовању на Блиском истоку, за потребе специјалних јединица 1975. године развијен посебан систем ватрене обуке – Israeli tactical shooting method. Овај систем се брзо раширио као основни систем ватрене обуке на војску, полицију и цивиле у Израелу. Водећи принцип је погодити и неутралисати мету у што краћем периоду на најједноставнији начин. Посебан акценат стављен је на психичку припрему, агресивност, одлучност и брзину. У току гађања, стрелци се стављају у услове максималног стреса, како би се приближили реалним условима. Тако се припадници

ОБУКА СПЕЦИЈАЛАЦА

Припадници Специјалне бригаде Војске Србије такође имају одличне услове за извођење своје обуке. Противтерористички тимови те јединице увежбавају упаде у запоседнути објект и ослобађање талаца на полигону који представља стамбени објект са свом пратећом инфраструктуром (електричне, водене и канализационе инсталације). У бази Специјалне бригаде у Панчеву налазе се полигон за увежбавање дејстава у сеоском амбијенту и железничка пруга са локомотивом која се користи за увежбавање дејстава против терориста у објектима и системима на железници. Британска специјална јединица има један од најбољих центара за обуку специјалних јединица у свету који се налази у малом месту Понтрилас, у округу Херефордшир. У том центру се налазе разни полигони за извођење тактичке обуке и њега, поред САС, користе и друге специјалне јединице Велике Британије. У Понтриласу се такође налазе аутобуси, возови и путнички авиони за увежбавање акција ослобађања талаца које добијају од националне авиокомпаније Бритиш ервејз (British Airways). Антитерористичке јединице веома често своју обуку изводе и у објектима ван својих база у насељеним и ненасељеним урбаним и руралним срединама као што су зграде, аеродроми, луке, железница и метро.

специјалне јединице Сајерет Маткал обучавају у ватреној обуци до степена да прецизно гађају у кретању.

Стандарди за ватрену обуку у свим антитерористичким јединицама изразито су високи. У тој фази обуке нарочито се води рачуна да у току акције не дође до унакрсне ватре и деловања по колегама, посебно у конфузним ситуацијама, када се ослобађају таоци из неке просторије или авиона, где долази до судара специјалаца, талаца и отмичара. Да би се специјалци навикли и на такве ситуације, да представљају мете на које се пуца и да буду способни да издрже шок ако их метак погоди у панцирни прслук, у француском ГИГН упражњава се једна веома ризична вежба стварања међусобног поверења, коју припадници ове јединице називају пуцањ поверења („tir de confiance“). Специјалац са удаљености од 15 метара из пиштоља гађа металну плочу на стомаку колеге, који, наравно, испод плоче носи и панцирни прслук. Циљ је да се специјалци навикну на ситуације деловања по њима, да буду способни да издрже шок, посебно у конфузним ситуацијама приликом ослобађања талаца.

Улога снајпериста

У ватреној обуци припадника специјалних антитерористичких јединица посебан акценат ставља се на обуку снајпериста. Снајперски тимови представљају важан део сваке антитерористичке јединице. Њихова обука је веома сложена и дуготрајна. У првој фази, снајперисти се обучавају за класична снајперска дејства у различитим амбијенталним окружењима. У другој фази, тежиште је на обуци за дејства у урбаним срединама, затим на дејству на важне полузаклоњене циљеве, подршку тимовима за упад и противснајперска дејства у случају обезбеђења важних личности или важнијих догађаја. У тој фази обуке снајперисти се обучавају за дејства са малих и великих раздаљина, за подршку упадним тимовима, у оквиру парова и снајперске групе.

Посебан задатак снајпериста јесте прикупљање обавештајних информација. Наиме, када дође до талачке ситуације, снајперисти се размештају на позиције са којих имају добар преглед свега што се дешава. У зависности од ситуације и опреме којом располажу, у могућности су да прикупе информације о активностима терориста, свакој промени ситуације, наоружању које терористи користе, њиховом бројном стању и месту где држе таоце, као и да изврше процену ризика по упадне тимове чији сваки корак при извођењу акције прецизно прате. Податке које прикупе прослеђују планерима акција ослобађања талаца који на основу њих омогућавају тимовима за упад да што ефикасније изведу акцију.

После свега, јасно је да антитерористичке јединице, током обуке, поред најмодернијег наоружања и опреме, користе и специјално направљене објекте за увежбавање упада и ослобађање талаца из путничког авиона, аутобуса и воза. Стална модернизација и осавремењивање обуке захтевају непрекидно дограђивање полигона и терена за увежбавање тактике специјалних јединица.

(Крај)

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ 15–31. децембар

✝ Православни

- 17. децембар** – Света великомученица Варвара
18. децембар – Преподобни Сава Освећени – Детинци
19. децембар – **Свети Николај Чудотворац**
Архиепископ мирликијски – Никољдан
25. децембар – Свети Спиридон Чудотворац,
 епископ Тримитунски – Материце

✝ Римокатолички

- 25. децембар** – Рођење Исуса Христа – Божић
26. децембар – Свети Стјепан, ђакон првомученик
30. децембар – Света Обитељ

✧ Јеврејски

- 21. децембар** – Ханука

НИКОЉДАН

Славни светитељ рођен је у Патари, у Ликији, као јединац угледних родитеља, који су га, као дар од Бога, Њему и посветили. Духовни живот почео је у манастиру Нови Сион код стрица, Светог Николаја епископа патарског. По смрти родитеља, вођен небеским гласом, кренуо је у народ да шири веру, правду и милосрђе. Убрзо је постао архиепископ мирликијски, па је у време прогона хришћана, под царевима Диоклецијаном и Максимилијаном, доспео у тамницу, али је и тамо наставио проповеди.

Присуствовао је Првом васељенском сабору у Nikeји и ту је, у борби за истину, ударио јеретика Арија због чега је удаљен са Сабора и од архијерејске службе. Ипак, чудесним јављањем Исуса Христа и Пресвете Богородице, правдољубиви светитељ је враћен на Сабор и у службу. Још за живота људи су га сматрали светитељем и призивали га у помоћ у невољама. ■

ХАНУКА

Ханука се слави осам дана у сећање на победоносну ослободилачку борбу јеврејског народа против хеленистичких окупатора у време владавине Антиоха Четвртог Епифана из династије Селеукида. Како пише у Књизи Макабејаца, победу над окупатором и освећење Храма у Јерусалиму народ је славио приношењем жртава и певањем хвалоспева, па је одређено да се тако чини и сваке наредне године, почев од 25. дана месеца кислева. Тада су забрањени пост и оплакивање мртвих, а народни обичај паљења буктиња, жижака и других светлила постао је општи народни обичај. ■

16. децембар 1944.

Почела је Арденска противофанзива на Западном фронту у Арденима, између Моншауа и Ехтернаха према Антверпену. Немачке групе армија Б, састављена од 22 дивизије, око 2.000 артиљеријских оруђа и 376 авиона, кренула је у противофанзиву

с циљем заузимања ушћа Шелде и раздвајања и уништења савезничких снага северно од Ардена. Захваљујући јаком груписању оклопних снага почетни напад био је успешан и до 25. децембра немачке снаге избиле су близу Динана, али су заустављене савезничким противнападима. Америчка Прва и Трећа армија и британски 30. корпус прешли су у противофанзиву 3. јануара и присилили Немце на повлачење, а 31. јануара избили су пред немачку границу. Арденска противофанзива представља последњи покушај немачких снага да на Западном фронту побољшају своју војнополитичку ситуацију.

17. децембар 1903.

Браћа Вилбер и Орвил Рајт извела су на обали Северне Каролине први лет авионом. Своје експерименте почели су са змајевима и једрицама које су проверавали у аеродинамичком тунелу. Први авион који су конструисали и којим су полетели био је двокрилац са мотором од 8,82 kW и тежак 340 килограма. Лет је трајао 12 секунди, а авион је прелетео раздаљину од 37 метара.

19. децембар

Свети Никола, у војсци Краљевине Југославије слава понтонирских јединица.

20. децембар 18961.

Министар војни објавио наређење о критеријумима и начину избора војних свештеника у редовној и народној војсци Краљевине Србије.

21. децембар 1920.

Београду је додељен Орден *Легије части*. Орден је 1802. године установио Наполеон Бонапарта, као први орден Француске. Поред Београда, још само два града изван Француске поседују тај орден: Лијеж (Белгија) и Луксембург.

21. децембар 1945.

Након саобраћајне несреће у Немачкој, умро је амерички генерал Џорџ Смит Патон. У Другом светском рату истакао се као командант оклопних јединица. Написао је мемоаре „Рат како сам га ја видео“

24. децембар 1814.

Потписан мир у Генту, Источна Фландрија, чиме је завршен Англо-амерички рат 1812–1815. године, вођен због настојања Велике Британије да пресече прекоморско снабдевање Француске, са којом се већ налазила у рату. Операције су вођене с малим ефективима, углавном на атлантском поморском ратишту и на америчко-канадској граници у рејону Великих језера. Мировним уговором успостављено је стање пре избијања сукоба. Овим ратом Велика Британија елиминисала је поморску трговину САД и обезбедила хегемонију на светским морима.

24. децембар 1912.

Војвода Радомир Путник донео је решење о формирању Ваздухопловне команде у чији састав су ушли Аеропланско и Балонско одељење, Водоничка централа и Голубија пошта. Седиште команде било је у Нишу, а први војни аеродром налазио се у близини града, у Трупалском пољу. Датум формирања Ваздухопловне команде обележава се у Војсци Србије као Дан Ваздухопловства и противваздухопловне одбране и Дан Центра за обуку Ваздухопловства и противваздухопловне одбране.

31. децембар 1880.

Рођен је амерички генерал Џорџ Маршал, начелник Генералштаба копнене војске САД. Као државни секретар САД сачинио је план за обнову послератне Европе (Маршалов план). Добитник је Нобелове награде за мир 1953. године. ■

Србијашуме

ЈП „Србијашуме“,

Пословница ошћинског туризма

Србија, Београд, Његошева 44

ж.р. 160-8863-65

Лиценца ОТП 236/2010 од 11. 2. 2010.

Полиса Дунав осигурања од 1. 6. 2011. до 25. 1. 2013.

Према путнику 00022090 5

За случај инсолвентности број 70001072

ПИБ 100002820

e-mail: booking@srbijasume.rs www.srbijasume.rs

телефон 00381 11 244 09 08, 245 44 67

факс 00381 11 245 31 48

Специјална понуда

10=9, 7=6 важи

у периоду од

10. 3. 2012.

APP SRBIJAŠUME	Тип собе/смештај	Услуга	Дец 10,17	Дец 24	Дец 31	Јан 07	Јан 14,21	Јан 28	Феб 04,11	Феб 18,25	Мар 03,10	Мар 17
ŠUMSKA KUĆA 1	Стд 1/4	НА	13475	24640	42350	42350	24640	27720	27720	27720	24640	16940
	Стд 1+3 (поткровље)		12250	22400	38500	38500	22400	25200	25200	25200	22400	15400
ŠUMSKA KUĆA 2 i 3	Стд 1/2	НА	10220	16940	23660	23660	16940	18620	18620	18620	16940	11900
	Стд 1/3		12705	20405	35000	35000	20405	22890	22890	22890	20405	14350

Цене су по студију у динарима за 7 ноћења

зима 2011/2012.

- Србија:
- Бугарска: Копаоник
- Боровец Златибор, Гоч
- и Банско Тара и Златар
- Јахорина

● Бање Србије:

- Врњачка бања
- Сокобања
- Пролом бања
- Рибарска бања

● Терме Словенија:

- Лашко
- Чатеж
- Олмиа
- и Блед

(Јесен и Нова година)

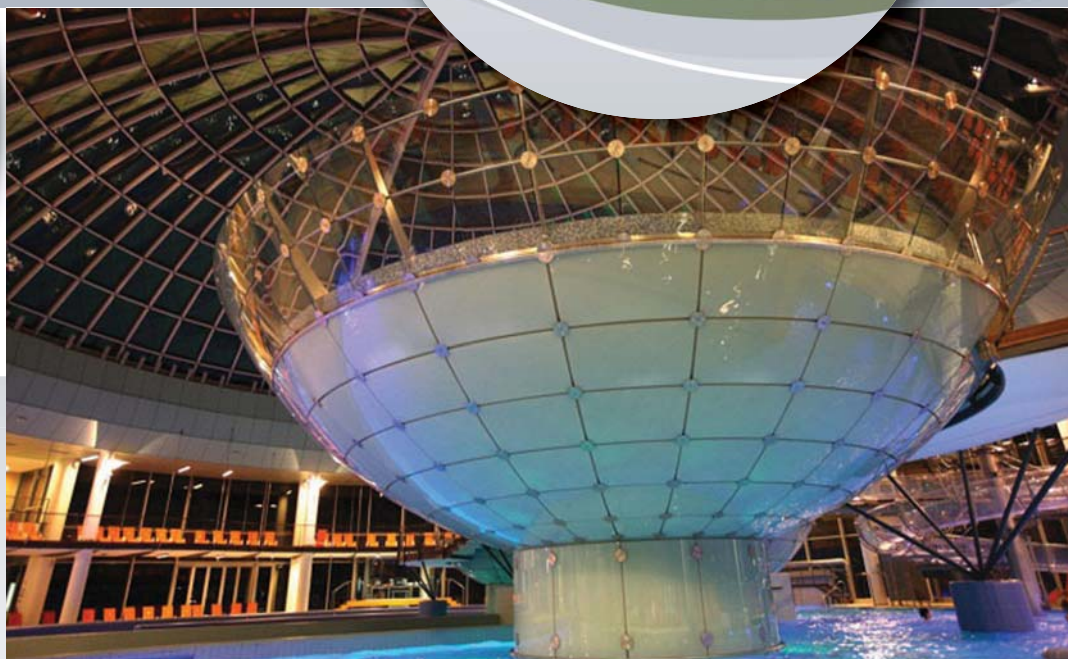
● Градови Европе:

- Праг
- Будимпешта
- Рим
- Истанбул
- Беч

Инфо.: 011/244-09-08, 2454-467

Препорука за сигурно путовање!!!

Могућност плаћања свих аранжмана у више месечних рата преко административне забране!

АУТОГУМЕ И ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА

БЕЗ УЧЕШЋА
ЖИРАНАТА
ЧЕКОВА
КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ
ЗА ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
И ВОЈНЕ ПЕНЗИОНЕРЕ
ПУТЕМ АДМИНИСТРАТИВНЕ
ЗАБРАНЕ

ДОЧЕКАЈТЕ ЗИМУ
СПРЕМНИ...

СРЕЋНА НОВА ГОДИНА И БОЖИЋ

- БИЦИКЛИ, КАЦИГЕ, РЕЗЕРВНИ ДЕЛОВИ, ПРАТЕЋА ОПРЕМА
- АУТОМОБИЛСКЕ ГУМЕ, АКУМУЛАТОРИ, МОТОРНА УЉА...
- АУТО-ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА
- ПРОГРАМ „VILLAGER”, КОСИЛИЦЕ, ТРИМЕРИ, МОТОРНЕ ТЕСТЕРЕ
- ЕЛЕКТРИЧНИ РУЧНИ АЛАТ
- РАЧУНАРИ И РАЧУНАРСКА ОПРЕМА

Напомена:

- обрасце административне забране достављамо поштом
- могућа организована испорука по договору

КОТИК д.о.о

Панчево, Жарка Зрењанина 14
Телефони: 013/344-321,
063/370-138
Телефакс: 013/345-930
E-mail: kotikdoo@gmail.com

ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ НА КОНЦЕРТУ „НАША ДЕЦА”

Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички” организоваће и трећи концерт „Наша деца” у фебруару 2011. године, на коме ће деца професионалних и пензионисаних припадника Министарства одбране и Војске Србије наступити заједно са познатим естрадним уметницима.

На претходним концертима, који су били истински музички догађаји, са децом су заједно били Ана Станић, Влада Георгијев, Гоца Тржан, Момчило Бајагић Бајага и други...

За концерт „Наша деца” у фебруару 2012. године деца се могу пријавити до 31. децембра 2011. године.

Пријаве се шаљу преко претпостављене команде, односно управе, на факс Уметничког ансамбла „Станислав Бинички” број 011/3000-266.

У пријави треба навести име и презиме кандидата, годину рођења, инструмент на коме свира (укључујући и соло певање), име композитора и дело које ће на аудицији бити изведено и контакт телефон.

Аудиција ће бити одржана 16. и 17. јануара 2012. године у Дому Војске у Београду, ул. Браће Југовића 19, 3. спрат, од 10 до 14 часова, о чему ће кандидати бити обавештени. ■

Акција Медија центра „Одбрана”

ИЗБОР СПОРТИСТЕ ГОДИНЕ

49

Медија центар „Одбрана” и ове године организује акцију – Избор најбољег спортисте и спортске екипе Војске Србије.

Ове године, можда више него до сада, очекујемо оштру конкуренцију, јер и спорт и физичка култура имају све запаженије место у обуци.

Имали смо и одличне резултате на домаћим и међународним такмичењима, доста медаља и рекорда. Зато позивамо предлагаче да буду дарезљивији према својим припадницима или пријатељима. Ако вредно раде и имају резултате предложите их.

Жири ће, као и сваке године, пажљиво прегледати све приспеле пријаве и одабрати најбоље у 2011. Пехари ће бити уручени на свечаности поводом Дана Медија центра „Одбрана” – 24. јануара. Пропозиције су исте као и претходних година.

За назив спортисте године Војске Србије 2011. могу конкурисати официри, подофицири, цивилна лица на служби у Министарству одбране и Војсци, студенти Војне академије, ученици Војне гимназије, професионални војници и добровољци на служењу војног рока. Исти принципи важе за екипе, чији чланови треба да припадају једној од наведених категорија.

Предлоге могу слати команде, јединице, установе, војне школе и друге образовне институције, спортски савези, клубови и секције.

Ваше предлоге можете слати до 30. децембра 2011. године на адресу: Редакција магазина „Одбрана” (за избор спортисте године), Браће Југовића 19, 11000 Београд.

Нека победе најбољи! ■

ПОНИШТАВА СЕ ИНТЕРНИ КОНКУРС

објављен у магазину „Одбрана”
број 146 од 15. октобра 2011. године

у делу који се односи на поуну
формацијског места:
а) у 98. ваздухопловној бригади

место службовања Лађевци
1) један авио-фарбар, ВКВ.

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА

НОВИ ВЕЛЕМАЈСТОР
Ковачевић – Мартиновић
Београд, 2000.

1. е4 ц5 2. Сф3 Сц6 3. д4 цд4 4. Сд4 Дб6

Александар Ковачевић је имао 2000. године 25 година, а у то време је испунио и трећу велемајсторску норму. Једна од одлучујућих партија на том путу била је и ова против искусног велемајстора Слободана Мартиновића, који се брани Сицилијанском одбраном. Он

ОДЛИЧНА ШАХИСТКИЊА

Катарина Медичи (1519-1589), ћерка Лоренца II и жена Анрија II, мајка трију краљева, организатор покоља хугенота 1572. године (Вартоломејска ноћ), влада је без предрасуда и скрупула. Али била је одлична шахисткиња „као и Изабела“. Играла је дописне партије са Фридрихом Великим и славним Волтером, што је довољно да уђе и у шаховску историју.

покушава да потезом у тексту збуни младог противника, одступајући од уобичајених шема у овом отварању до којих долази после 4... Сф6. Видећемо како ће се бели снаћи.

5. Сб3 Сф6 6. Сц3 е6 7. Лд3 Ле7 8. ф4 д6 9. Дф3 0-0 10. Ле3 Дц7 11. 0-0-0

Ковачевић наводи да је овде постојала и могућност 11. г4.

11...а6 12. г4 Сд7 13. г5 Те8

Мали губитак времена. Чешће се игра одмах 13...б5.

14. х4 б5 15. Кб1 Сб4 16. х5 Лф8 17. г6

Школски начин отварања линија у оваквим позицијама.

17. фг6 18. хг6 х6 19. Сд4 Сд3 20. цд Сф6

Црни је овде дуго размишљао и понудио жртву квалитета са великим заплетима.

21. е5! де

На 21...Лб7 бели је припремио 23. еф Лф3 24. ф7 Кх8 25. фе8Д Те8 26. Сф3 Дг3.

27. Тдф1 Дг6 28. Се5 са надмоћном игром.

22. фе Де5

Ни сада није ишло Лб7.

23. Се4!

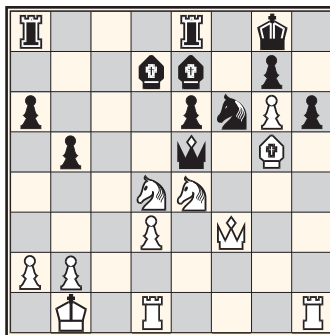
Црни би после 23. Да8 Де3 24. Сц2 Дг6 преузео иницијативу.

23...Лд7

Није ни сада ишло 23...Лб7 24. Сф6 г7 25. Дб7.

24. Лг5 Ле7

Брже је било 24. Тх6 и на гх 25. Сф6.

Бели: Кб1, Дф3, Тд1, Тх1, Лг5, Сд4, Се4, а2, б2, д3, г6

Црни: Кг8, Де5, Та8, Те8, Лд7, Ле7, Сф6, а6, б5, е6, г7, х6

25. Тх6!

Црни више нема добру одбрану, јер на 25... Дд4 следи 26. Тх4! са

ПЕНЗИЈА ЗА ШАХИСТУ

Ђакомо I Буонокомпани, војвода од Соре из XVII века, дао је шахисти Ђулију Цезару Полерију (1548-1612) пензију од 300 скуда за шаховске заслуге. Полерио је био првак Рима и пратилац Леонарда у Мадрид, где су први пут однели победу. У знак захвалности Полерио му је посветио дело „Трактат о шаху од Ђулија Цезара Полерија“, рукопис сачуван с датумом 31. јула 1594. године.

двоструком претњом (Сф6 и Тдх1), али га није спасавало ни 24...Дд4 25. Лф6 гф 26. Сф6 Кх8 27. Тдг1! са опасном претњом г7 и Тх6, а на 24...хг 25. Дх3.

25. гх 26. Лф6 Дц7 27. Ле5!

Ово црни није рачунао, али губи и на 26...Лф6 27. Сф6 Кх8 28. Тг1 27...Тф8 28. Дх5 Де5 29. Де5 Тае8 30. Се6

1:0

Припремио

Раде Милосављевић, мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

○	1	○	2	3	4	5	6	7	○	8	○	9	10	11	12	13	14	○	15	○	16
17									18									19			
○		20								21										22	
23				24									25								
26						27									28						
29								30									31				
32									33										34		
35			36									37									
38					39								40								
41							42								43						
44								45									46				
○		47								48									○		
49				50								51									

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: прозорак, скоковач, кит, р, радирати, кидати се, р, Ида, скередно, благајна, белке, катранар, настан, Омарска, Радована, тирс, јонатанка, ираниста, ИП, НК, Сингалур, аскавица, Арат, татарани, кокачар, лигаша, акаписти, акање, Игачанин, нистатин, Нан, м, теретити, какотати, т, уча, префутно, инстанти.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Врста поврћа, 18. Врста пите са купусом, 19. Теова имењакиња, 20. Врста плеса, 21. Обртати се око своје осе, 23. Немачка и италијанска ознака за исток-југоисток, 24. Главно, најважније, 25. Ушни лекар, 26. Припадник народа у Индији и Шри Ланки, 27. Со винске киселине, 28. Вишеструка тестера (мн.), 29. Назив нашег магазина, 30. Кувано млеко, 31. Чета војника (турц.), 32. Жена креатор, 33. Справа за добијање озона из ваздуха, 34. Иницијали модног креатора Арманија, 35. Осамнаесто и осмо слово азбуке, 36. Реч којом се нешто гарантује, 37. Легура гвожђа и титана, 38. Врста листопадног дрвета, 39. Доноси младе на свет (о животињама), 40. Страно женско име, 41. Оглас у новинама, 42. Име шахисте Карпова, 43. Комадић стврднуте лаве, 44. Разрован копањем, 45. Бубуљице (мед.), 46. Име бивше глумице Жирардо, 47. Везати нити на разбоју, 48. Упоран, издржљив, 49. Орган чула вида, 50. Становник Кнића, 51. Снабдевање свежим ваздухом (лат.).

УСПРАВНО:

1. На протоколаран начин, 2. Атомске бомбе, 3. Западна област (скр.), 4. Исплаћивање, 5. Главни град Ларистана (у Ирану), 6. На унитаран начин, 7. Дубока несвестица, 8. Улазница, 9. Разрез на одећи, 10. Управни одбор (скр.), 11. Групе од сто људи, 12. Конач, 13. Справа за иригацију, 14. Катарина одмила, 15. Место у Бачкој, 16. Бразилска манекенка, 18. Место и општина у Расинском округу, 19. Татарстан, Татарска, 20. Садржај, 21. Посебни, специјални, 22. Становник Арада у Румунији, 24. Становница Ирака, 25. Комарац маларичар, 27. Алкалоид из опијума, 28. Успон у служби (мн.), 30. Српски почасни генерал, Марко, 31. Страно женско име, 33. Врста тканине, 34. Врста бубња (мн.), 36. Немасно, немрсно, 37. Насеље код Вуковара, 39. Белгијски фудбалер, Весли, 40. Једнака, 42. Коњи, атови, 43. Фајл формат за компресију и архивирање података, 45. Показна заменица, ова, 46. Ауто-центар (скр.).

КОНКУРС ЗА НОВИНАРСКУ НАГРАДУ „ИВАН МАРКОВИЋ”

Новинарску награду „Иван Марковић” додељује Медија центар „Одбрана” за најбоље медијско извештавање о активности Министарства одбране и Војске Србије у 2011. години.

Циљ награде јесте подстицање новинара који прате активности Министарства одбране и Војске Србије на квалитетно извештавање у домаћим писаним и електронским медијима, афирмација и јавна верификација њиховог стваралаштва и сећање на Ивана Марковића, једног од најдаровитијих војних новинара и уредника у листу „Војска”, који је 2003. године изненада преминуо у 43. години живота.

О додели новинарске награде „Иван Марковић”, по посебном Правилнику, одлучује жири од пет чланова.

Награда се састоји од плакете и новчано износа од 60.000 динара.

Награда ће бити уручена на пригодној свечаности поводом 24. јануара – Дана Медија центра „Одбрана”.

Право учешћа на конкурсима имају сви професионални новинари који раде за медије на територији Републике Србије без обзира на њихов формални статус.

За новинарску награду не могу конкурисати новинари запослени у Медија центру „Одбрана” и Управи за односе са јавношћу Министарства одбране и прилози објављени у магазину „Одбрана”.

ПРОПОЗИЦИЈЕ

Сваки учесник на конкурсима може доставити један оригинални рад.

У случају да је кандидатура израз тимског рада, може да укључи највише пет особа.

На конкурс се шаљу прилози (интервјуи, чланци, коментари, репортаже, радио и ТВ емисије) о активностима Министарства одбране и Војсци Србије који су штампани или емитовани у средствима јавног информисања Републике Србије у периоду од 1. јануара до 31. децембра 2011. године.

Достављени материјали не враћају се учесницима конкурса.

Пријаве са оригиналним штапаним текстом, исечцима или фотокопијама написа, тонским и видео записима достављају се до 31. децембра 2011, лично или препорученом поштом на адресу: Медија центар „Одбрана”, Браће Југовића 19, 11000 Београд са назнаком „Конкурс за новинарску награду Иван Марковић”.

Пријаве пристигле након тог рока жири неће узимати у разматрање.

За пријаву кандидата из штампаних медија важно је да се на фотокопији или скенираном тексту јасно види лого новине, потпис аутора и датум објављивања. Телевизијски новинари треба да доставе стандардну VHS касету или DVD са материјалом за конкурс. Радио новинари прилоге достављају на аудио касети или компакт диску у mp3 формату. Прилог објављен на Интернету треба доставити на дискети или CD-у. Такође, треба доставити и Интернет адресу на којој се може погледати материјал намењен за конкурс. Касете, DVD, CD и дискете треба да буду јасно обележени, са именом и презименом кандидата и назнаком дужине трајања прилога.

Уз пријаву за прилоге објављене у електронским медијима треба доставити и потврду редакције, коју је потписао уредник или директор, те када је и где прилог емитован.

Уз пријаву је потребно доставити кратку биографију аутора прилога, потврду о статусу аутора у медијима у којима су објављени прилози (потврда о радном статусу или хонорарном ангажману), адресу, телефон и е-маил аутора.

Жири ће разматрати кандидатуре на основу квалитета медијског извештавања о Министарству одбране и Војсци Србије, а приликом одлучивања у обзир ће узимати и опште новинарске критеријуме, истраживачки рад, стил писања, утицај, јавну корист, оригиналност и креативност.

Жири задржава право да одбије учешће на конкурсима уколико буде сматрао да достављени материјал није у складу са пропозицијама.

Медија центар „Одбрана” задржава право да најуспешније прилоге на конкурсима објави у магазину „Одбрана” и на Интернет презентацијама Министарства одбране и Војске Србије, те да сав достављени материјал користи ради даљег промовисања реформе система одбране и Војске Србије и новинарске награде.

Пријава за конкурс биће доступна на сајту Медија центра „Одбрана” www.odbrana.mod.gov.rs

Све остале информације о конкурсима и условима пријаве могу се добити телефоном на бројеве: 011/3241 258, 3241 257 или посредством електронске поште на адреси: odbrana@mod.gov.rs. ■

Специјална новинарска награда Министарства одбране за најбољу промотивну телевизијску емисију

Управа за односе са јавношћу по други пут ће доделити Специјалну новинарску награду Министарства одбране за најбољу промотивну телевизијску емисију. Награда ће бити додељена емисији која промовише и афирмише активности Министарства одбране и Војске Србије.

У избор за награду улазе све телевизијске емисије, емитоване од 1. јануара до 31. децембра 2011. године, које најширој јавности представљају Министарство и Војску Србије, на оригиналан, креативан и афирмативан начин.

Награду ће доделити стручна комисија Управе за односе са јавношћу, а биће уручена на свечаности поводом обележавања 24. јануара – Дана Медија центра „Одбрана”.

Добитници Специјалне награде

Специјална новинарска награда Министарства одбране први пут је додељена Јовани Јанковић и Срђану Преодојевићу, ауторима емисије ТВ Пинк „Добро јутро! Јована и Срђан”, емитованој 6. маја 2010. године, која је била посвећена обележавању 180 година Гарде Војске Србије.

Добитници награде „Иван Марковић”

2007 – Ратко Фемић, за текст „Транспарентност и промена имиджа Војске Србије”, објављен у листу „Данас”, 15. фебруара 2007.

2008 – Сандра Мандић, новинарка Телевизије Б92, за ТВ емисију „Жене у војсци”, која је емитована у оквиру телевизијског серијала „Б92 истражује”.

2009 – Горан Јанићевић, новинар Продукцијске групе „Мрежа”, за прилог „Радо иде... – војска поново у моди”, емитован 27. октобра 2008. на Другом каналу РТС.

2010 – Војкан Костић, новинар „Бете”, за документарни телевизијски филм „Професија војник”, урађен у ТВ продукцији „Евроатлантске иницијативе”, емитован у оквиру серијала „Интеграције” на програму РТС2.

ВОЈСКА СРБИЈЕ

**КО СМЕ ТАЈ МОЖЕ...
БУДИ ПРОФЕСИОНАЛАЦ**

Пријави се! ☎ 011 20 63 432

www.budiprofesionalac.rs

www.mod.gov.rs

Специјални прилог

АРСЕНАЛ

60

Међународни
ваздухопловни сајам
Dubai international
Airshow 2011

ПУСТИЊСКА ПРАВИЛА

Нова руска борбена
возила – БМПТ „рамка-99”

ТЕРМИНАТОР – ТЕЛОХРАНИТЕЉ ТЕНКОВА

Десантни тенконосци
на рекама

РЕЧНЕ КРСТАРИЦЕ

САДРЖАЈ

Међународни ваздухопловни сајам Dubai International Airshow 2011

ПУСТИЊСКА ПРАВИЛА 2

Пренаоружавање армије Чешке **НОВО, А ЧЕШКО** 7

Нова руска борбена возила – БМПТ „рамка-99” **ТЕРМИНАТОР – ТЕЛОХРАНИТЕЉ ТЕНКОВА** 9

Егзоскелет (2) **ИСТРАЈНОСТ У БОРБИ** 16
ВЕСТИ 20

Дански вишенаменски брод класе Absalon **МОМЧИНА ЗА СВЕ** 22

Десантни тенконосци на рекама **РЕЧНЕ КРСТАРИЦЕ** 27

Уредник прилога
Мира Шведић

ПУСТИЊСКА ПРАВИЛА

Већ дванаесту годину за редом Дубаи убира плодове своје идеалне локације и као престижно место сусрета глобалних цивилних и војних „играча“ успешно подмирује потребе Блиског истока и Северне Африке. Овогодишње импресивне цифре као да су пркосиле светској економској кризи: 56 милијарди долара укупне вредности поруџбина и склопљених уговора, 56.000 пословних посетилаца и 960 излагача.

International Airshow 2011

Снимео Петар ВОЈИНОВИЋ

Најмлађи од велике тројке, поред Фарнбороа и Буржеа, Дубаи се не може похвалити богатом традицијом која сеже до пионирских дана развоја ваздухопловства и коришћења великих приредби за његову промоцију. Упркос томе, он већ 12. годину за редом убира плодове своје идеалне локације и као престижно место сусрета глобалних цивилних и војних „играча“ успешно подмирује потребе Блиског истока и Северне Африке.

Овогодишње импресивне цифре на Међународном ваздухопловном сајму Dubai International Airshow 2011 као да су пркосиле светској економској кризи: 56 милијарди долара укупне вредности поруцбина и склопљених

Пустинска шема „џајфуна“

уговора, 56.000 пословних посетилаца и 960 излагача, који су запосели три огромне сајамске хале. Дубаи је још једном стигао као спас глобалној ваздухопловној индустрији у време када јој је најпотребнији.

Предност локације

Позната максима успешности сваког малопродајног бизниса не може наћи бољу потврду од Дубаија. Уједињени Арапски Емирати налазе се у центру економских и војних дешавања у стратешки веома битном и турбулентном региону Персијског залива. Као успешна симулација западњачког мегалополиса, Дубаи је трговачки центар региона и природно место за одржавање приредбе ове величине и значаја. Можда су током историје земље Залива и имале жељу да једини правац свог просперитета виде у мирном развоју и подршци трговачким путевима, али географска локација на којој се налазе увек је чинила да и одбрамбени издаци буду битан део њихових економија.

Дубаи, немирнији и екстравагантнији „млађи брат“ Абу Дабија, једва се извукао из кризе која га је погодила пре нешто мање од две године. „Старији и мудрији брат“ притекао је у по-

Фузија сензора и разноврсност платформи

Надзирање и контрола ваздушног простора из ваздуха незаобилазни су позадински елемент интеграције импресивних информатичких капацитета нових борбених авиона. Емирати су и у овом сегменту били главна мета светских произвођача и интегратора тих напредних система у Дубаију. Компаније са највише изгледа за победу изложиле су своје апарате. „Боинг“ је приказао нови турски B737AEW&C, „Нортроп“ нову Hawkeye верзију E-2D, док је SAAB био присутан са својом Gripen модификацијом.

моћ и наставио да трасира правац јачања оружаних снага Емирата. Пет дана контраверзи, интензивних активности у одбрамбеном сегменту приредбе и мудрост домаћина у приступу овој теми, обележили су сајам.

Сви највећи произвођачи војне ваздухопловне технике били су спремни да се изборе за уносне уговоре и да изложе најбоље из своје понуде. Као ни

потражња, ни понуда није била скромна и битка за нове, а и за старе муштерије није била ни мало нежна. За то су се побринули Европљани.

Рафални тајфун

Свежи из учешћа у можда једној од најскупљих и најдужих бојевих полигонских „вежби“ до сада, ваздушном рату у Либији, два највећа европска произвођача вишенаменских борбених авиона дошла су у Дубаи да заврше посао. Требало је окончати кампање продаје започете пре две године на истом месту, пре свега домаћинима, који су тих дана славили 40 година постојања своје државе.

Француски „Дасо“, произвођач „рафала“, и европски конзорцијум „Јурофајтер“ са својим „тајфуном“ у својим нишанским справама имали су планирано занављање флоте борбених авиона Уједињених Арапских Емирата. Шанса број два, маркетиншки потенцијал недавних борбених акција у Либији и дневно учешће у летачком програму са импресивним присуством на статичком делу – све је било спремно. За почетак драме побринули су се Американци.

Мада нико од званичника оружаних снага Емирата то званично није изразио, одлука Сједињених Америчких Држава да, у само предвечерје ин-

Пад италијанског трейнера

Дан након завршетка приредбе догодио се и једини већи инцидент. По повратку кући са аеродрома Dubai International, из за сада још неутврђених разлога, пао је први прототип италијанског авиона „аермаки М346“. Летелица је пала у рејону ширег центра града Дубаија и оба пилота су се безбедно катапултирала. Пад је можда и симболично запечатио тржишну судбину тог перспективног школског авиона нове генерације, који је на истом месту пре две године кренуо у кампању освајања овог региона, данима након што га је Ратно ваздухопловство Италије наручило за своје потребе.

дијског тендера за нову вишенаменску борбену летелицу, понуде Индијцима свој F-35, авион пете генерације, примљена је као својеврсна увреда.

Емирати су већ неколико година на прагу занављања своје већ ионако импресивне флоте борбених авиона, при чему се руководе са два принципа. Најпре, принципом непосредне потребе, која је условљена чињеницом да су најближи Ирану и да Аме-

Акро-групе „Patroulle de France“ и „Al Fursan“

Хеликоптер за противподморничко рађовање MH-60R Seahawk

Снимко Петар ВОЈИНОВИЋ

Снимио Токунага/Јурофајтер

Авион F/A-18E

Снимио Петар ВОЈИНОВИЋ

рика на њих рачуна као на стабилног савезника, и као друго, принципом технолошког напретка – жељом да на разне начине дођу до тренутно најсавременије борбене технологије. Авион пете генерације идеално се уклапа у оба стратешка правца развоја и америчка понуда таквог апарата такође је и најава напреднијег нивоа савезништва.

Противудар домаћина долази убрзо и дан пре почетка сајма градом одјекује вест да је трка између „рафала“ и „тајфуна“ почела. Емирати захтевају поверљиве брифинге од „Јурофајтера“, али и од „Боинга“ за F/A-18F и F-15E у намери да узбуркају табор Француза. Французи су поново стигли у Дубаи са старим бецевима од пре две године – силуета „рафала“ са две заставе и поново довели понос свог ратног ваздухопловства – акро-групу „Patrouille de France“. Свеж из Либије, „рафал“ је желео да нађе своје прво страно удомљење, у земљи која је већ куповала француске авионе.

Ипак, „Јурофајтер“ је предњачио. Наставља се пракса са Буржеа и светски медији добијају на располагање причљиве припаднике Краљевског Ратног Ваздухопловства који су са великим ентузијазмом преносили своја искуства борбене употребе „тајфуна“ из-

над Либије. Појављује се стилизација „пустињског тајфуна“ са додатним интегрисаним дорсалним резервоарима за гориво, и рефлектори се поново усмеравају на произвођача, који у овом такмичењу, ипак, има више искуства са купцима.

Епилог драме уследио је претпоследњег дана вербализацијом каква се ретко јавно региструје у таквим приликама. Један од званичника Абу Дабија, након обиласка статичког дела, коначно је срушио све наде Французима.

– Са жаљењем морам рећи да „Дасо“ изгледа није свестан да сва дипломатска и политичка жеља на овом свету не може надоместити неконкурентну и нефункционалну понуду – речи заменика команданта војске Емирата ставиле су до знања Французима да су успели да прецене ретку државу која је позната по томе да не штеди на својој одбрани.

Муња и морски орао

У Дубаију су се највише ишчекивале премијере америчког MV-22 Osprey и пакистанског авиона JF-17 Thunder. Две егзотичне летелице први пут су биле изложене на врелој стајанци аеродрома Dubai International и свака је рекламирала своју посебност. Амерички тилтротер своју јединствену

Нови трендови ваздушног боја

Од свих конференција које се одржавају за време сајма у Дубаију најпрестижнији је Dubai International Air Chiefs Conference – једнодневни скуп команданата савезничких ратних ваздухопловстава на којем се у форми информативних презентација подвлаче наступајући трендови употребе ваздушне силе у условима који више ни издалека не личе на оне за које је већина борбених ваздухоплова првобитно пројектована.

Команданти ратних ваздухопловстава Емирата, Сједињених Држава, Велике Британије, Француске, Италије, Пакистана и Аустралије одржали су презентације на разноврсне теме, инспирисане скорим борбеним искуствима и плановима за одговоре на изазове који се свакодневно појављују. После термина као што су „прецизно“, „вишенаменски“ или „беспилотне“, нова син-

тагма гласи „скројена решења“ – дефиниција генерала Нортон Шварца, команданта америчког ратног ваздухопловства који ју је том приликом појаснио за „Одбрану“.

– У тренутку када поседујете у борби доказане платформе и способност испуњења сваког задатка који вам је постављен, једино што не можете контролисати јесте развој ситуације на терену која се по правилу компликује до неслућених граница. Дobar пример је Авганистан где смо успели да развијемо течну интероперабилност између летелица које су некада биле употребљаване у виду борбених пакета и често су извр-

шавале само своју јасно дефинисану намену. Сада смо у стању да на једној мисији преусмеримо средства у року од неколико минута, сјединимо њихово дејство упркос најразличитијим типовима и способностима и испунимо задатак у реалном времену, све док се проблематична ситуација дешава.

На питање колико смо близу елиминације човека из борбених ваздухоплова, генерал Шварц је одговорио:

– Приближавамо се том тренутку, али је он ипак даље него што се претпоставља. Наше ратно ваздухопловство у последњих шест година веома интензивно користи борбене беспилотне летелице, али то ипак нису платформе за било када и било где. Авиони са људском посадом и у будућности ће бити незаменљиви у случајевима када се морамо изборити за доминацију над неким ваздушним простором. Однос беспилотних и летелица са посадом биће релативно равноправан и неће прећи у корист беспилотних платформи бар у следећих 20 година.

способност транспортера, пакистански ловац свој тржишни потенцијал као тренутно најјефтиније опције са рекламираним највећим учинком у тој категорији.

Маринци су поносно изложили „оспри“ као сведочанство импресивној способности ваздушног транспорта у борбеним условима. У фебруару прошле године флота овог типа прешла је 100.000 часова налета од којих је већина у борбеним условима у Ираку, Авганистану и Либији. Поред револуционарног концепта – двојне употребе као хеликоптера и авиона у једној летелици, брзина и долет можда су оно најбитније што је добијено у тактичком смислу.

Маринци и представници „Бел/Боинга“ током целе приредбе били су више него вољни да одговарају на наводне недостатке овог концепта, као што су заблуде да не може оперисати у условима повећане температуре или велике хладноће, да има проблематичну стопу отказа и да се није доказао у борбеним условима.

„Тајфун“ над Дубаием

Пакистански JF-17 Thunder био је без сумње најегзотичнији гост ове године. Рекламиран као приступачна и модерна алтернативна скупљим западним вишенаменским апаратима, доведен је у Дубаи ради приказивања летних карактеристика, али и започињања интензивније кампање продаје на

Блиском истоку. Пакистанци су на сајму проценили да је више од 5.000 авиона старијих генерација (МиГ-21, МиГ-23, МиГ-29, F-5) зрело за замену и да је управо седамнаестица скоро три пута јефтинија од нових опција са запада. ■

Петар ВОЈИНОВИЋ

Снимко Токунага/Јурофајтер

Пренаоружавање армије Чешке

НОВО, А ЧЕШКО

Програм „Војник 21. века“, предвиђа да припадници чешке армије до 2013. добију ново, модерно стрељачко наоружање домаће производње

Чешка армија ће до 2013. добити потпуно ново наоружање. Тачније, из оперативне употребе биће повучено сво стрељачко наоружање из времена Варшавског пакта, као и модели карабина Bushmaster M4, калибра 5,56 mm НАТО, слу-

жбени пиштољи Vz82 и аутоматски пиштољи Scorpion Vz61. Њих ће заменили ново, модерно стрељачко оружје домаће производње – фамилија оружја CZ805 Bren A1 (јуришна пушка, 6.687 комада) и A2 (карабин, 1.250 комада), пиштољи CZ 75 Phantom и аутомат CZ Scorpion EVO3 A1 – компатибилни са одговарајућим оружјем већине земаља чланица НАТО-а.

Тај велики посао, вредан 49,2 милиона евра, поверен је познатом произвођачу „Чешкој збројевки“.

Нови пиштољ Phantom представља „пластичну“ верзију познатог CZ75. За њега је конструисан оквир који садржи 18 метака, калибра 9x19 милиметара. Од новина примењених на том пиштољу треба поменути да је на спољни осигурач уграђена полуга за безбедно активирање ударача, те да постоји могућност измене рукохвата прилагођеног дебљини руке стрелца, што као опцију до сада није имао ниједан пиштољ овог произвођача.

Фамилију оружја „Чешке збројевке“ чине нова јуришна пушка пете генерације CZ805 Bren A1, карабин A2 и аутомат Scorpion EVO3 A1. Нова пушка, као и већина савременог оружја, дејствује на принципу одвођења барутних гасова кратким трзањем цеви. Конструктори су на гасну комору уградили регулатор протицања барутних гасова, који омогућава употребу различитих врста пригушивача пуцња. Горњи део пушке направљен је од алуминијума, а доњи, са пиштољским рукохватом, од полимерних маса. На њему је смештен механизам за окидање са обостраним регулатором паљбе. Осим што има функцију осигурача, њиме се регулише и отварање (полу)аутоматске паљбе (до

ПУШКА/КАРАБИН CZ805 BREN	
дужина.....	A1–670/915 mm, A2–587/782 mm
ширина.....	77 mm
маса.....	A1– 3,58 kg
ефикасни домет	A1–500 m, A2–400 m
цев	A1– 360 mm, A2–277 mm
муниција....	5,56 mm (опција 7,62x39 mm и 6,8x43 SPC)
брзина гађања.....	700 мет/мин

Пушка CZ805

Оптичка нишанска справа производ је домаћег „Меопта“. Пушка има телескопски склапајући кундак, који се преклапа у десну страну. Постоји и могућност његовог потпуног одстрањивања у случају да се укаже потреба за максималном компактношћу оружја. Остављена је и могућност уградње потцвеног бацача граната CZ805G1 калибра 40x46LV. Од те пушке се карабин, ознаке А2, разликује само по дужини цеви – 277 милиметара.

два метка). Доњи део затварача има могућност измене уводника оквира (немачког G36, НАТО М4/М16 и CZ UB).

Основна варијанта пушке израђена је за НАТО метак, калибра 5,56 mm, дужине цеви 360 mm, али су конструктори предвидели и могућност једноставне конверзије на муницију калибра 7,62x39 и Remington 6,8x43 милиметара. Пушка је опремљена склапајућим механичким нишанима – предњи за висину, задњи за правац. Предвиђена је и могућност уградње стандардног НАТО Picatinny (Mil. Std.1913) по целој дужини горњег дела затварача.

Аутомат Scorpion CZ EVO3 A1, калибра 9x19 mm, припада последњој (четвртој) генерацији те врсте стрељачког оружја. Израђен је од материјала од пластичних маса, осим цеви и делова затварача, који су од челика. Дејствује па принципу неблокираног затварача. Има телескопски склапајући кундак, заменљив уређај за запињање и обострани регулатор паљбе са четири степена (ограничење рафала од три метака).

Оквир је од пластичне масе и капацитета је 30 метака. Конструктори предвиђају да ће тај аутомат у ближој будућности бити израђиван у калибру 40 S&W, посебно присутним у структурама безбедности САД. ■

С. АРСИЋ

АУТОМАТ SCORPION EVO3 A1

дужина.....	660 mm (са склопљеним кундаком 277 mm)
цев	196 mm
маса	2,77 kg
нишанска линија.....	240 mm
ефикасан домет.....	до 250 m
муниција	9x19 mm (опција 40 S&W)
брзина гађања.....	1.100 мет/мин

Аутомат Scorpion EVO3 A1 9x19 mm

Амерички антиракетни штит у Румунији

Горњи дом румунског парламента ратификовао је 7. децембра споразум са САД о постављању ракета пресретача на југу Румуније. Ратификација споразума о размештању делова америчког антиракетног штита на територији Румуније, уследила је дан уочи министарског састанка НАТО-а. Споразум потписан 13. септембра ове године предвиђа да на југу Румуније буду распоређени пресретачи ракета типа SM-3.

Поред Румуније, учешће у том систему антиракетне одбране озваничиле су Турска, Пољска и Шпанија.

САД би требало да у року од четири године разместе ракете пресретаче SM-3 у румунској ваздушној бази „Девеселу“. У тој бази се очекује да буде стационарно између 150 и 200 америчких војника и цивилног особља. Претпоставља се да ће у Румунији бити распоређене 24 ракете, што је довољно да се зауставе ракете из Ирана, који не поседује велики број ракета великог домета.

Према званичним подацима америчке војске, ракете SM-3 могу да погоде циљ на даљини од око 500 km, који лети на висини од 160 km, при максималној брзини циља око 9.600 метара у секунди.

Председник Русије Дмитриј Медведев запретио је да ће као одговор на ракетни штит НАТО-а Русија ојачати своје нуклеарне потенцијале. Медведев је почетком децембра отворио нову радарску станицу за рано упозоравање у најзападнијем руском граду Калињинграду, на обали Балтичког мора, који се граничи са Литванијом и Пољском, чланицама НАТО-а.

У исту област Русија планира да размести и ракете типа „искандер“, које имају довољан домет да погоде базу у Пољској, где Американци такође планирају да поставе ракете пресретаче. ■

С. ВЛАЧИЋ

Нова руска оклопна борбена возила – БМПТ „рамка-99”

ТЕРМИНАТОР ТЕЛОХРАНИТЕЉ ТЕНКОВА

На овогодишњем REA-2011 у Нижнем Тагилу пажњу посетилаца и стручњака, укључујући и српске војне инжењере, привукла је нова врста оклопних возила – борбено возило за непосредну ватрену подршку тенкова – БМПТ „рамка-99”. Тај „терминатор”, како је неслужбено назван, по разноврсности наоружања и заштити, превазилази неке савремене тенкове. Зато му је и додељена улога „телохранитеља” тенкова, која иначе у борби припада тенковима.

Н ије случајно што се појавила нова врста оклопних борбених возила (ОБВ) под скраћеницом БМПТ – борбено возило за (ватрену) подршку тенкова – „рамка-99” (фабрички индекс „објект-199”), са неслужбеним називом „терминатор”. Тај назив добио је због комплекса разноврсног и ефикасног наоружања, те свеобухватне заштите, која је равна заштити тенка Т-90С, а извесно и боља. Са четири врсте оруж-

ја (ПОВР, аутоматски топови, митраљез и аутоматски бацачи граната), БМПТ-у припала је улога „телохранитеља тенка“ који би требало да, широком лезом ватреног дејства свога наоружања, једновремено по неколико циљева на различитим даљинама и правцима, ућутка или елиминира потенцијалне тенкоопасне ватрене тачке и обезбеди тенку извршавање борбених задатака.

Какав парадокс тактике – тенк, чија је примарна улога да води и штити пешадију у борби (поред борбе са тенковима противника), као најмоћније копнено оруђе, дошао је под заштиту нека-

БМПТ-01 са 1х30 мм и 4 ПОР „корнеј“

квог „терминатора“. Наравно, та нова врста ОБВ изазива пажњу војних стручњака и што је природно добија присталице, али и опоненте. Према оценама из научнопроизводне корпорације ОАО „Уралвагонзавод“ из Нижнег Тагила, где је возило развијено и где ће се производити, БМПТ би требало да се уграђује у формације тенковских јединица и то у пропорцији једно БМПТ поред два-три тенка (у борбама изван насељених места) или два БМПТ поред једног тенка (у условима „урбаног ратовања“).

Таква пропорција и улога подршке (или заштите) тенкова припала му је на основу оцене да је БМПТ у стању да надомести улогу два механизована вода (шест БВП), да једновремено дејствује на четири различита циља и својом ватром крчи безбедан пролаз тенкова у борби, а да и само буде ефективно и кружно заштићено од опасних ПТ средстава за блиску борбу (РБР) и ПОР. Дакле оклопни „пит-бул“!

Развој и контраверзе

Искуства из рата у Авганистану осамдесетих, интервенција у Чеченији деведесетих, где су совјетске/руске јединице имале великих губитка тенкова и других ОБВ, показала су да њихово моћно наоружање није погодно на брдско-планинском земљишту и у насељеним местима за дејство по надвишавајућим циљевима због ограничене елевације својих оруђа, а ослањање на ватру ПАМ или даљински управљаног митраљеза на куполи, не задовољава потребе елиминације ватрених тачака у заклоницама, зградама, нити ОБВ до којих разне побуњеничке снаге, такође, долазе у посед. Ограничена заштита савремених ОТ/БВП да се крећу у јединственом борбеном поретку са тенковима и ефикасно подржавају пешадијска одељења, те неопходност употребе ОБВ у сложеним земљишним брдско-планинским просторима, на покривеном земљишту и у насељеним местима, такође су утицали да се роди идеја о новој врсти борбених возила која ће удовољавати таквим потребама.

Насупрот томе, тенкови као најмоћније борбено средство КоВ имају и највише противника – од ручних средстава за блиску ПО борбу, преносних и возећих ПОР, мина и ИЕС, борбене авијације и хеликоптера, до самонавођених касетних пројектила артиљеријско-ракетних јединица за даља дејства. Совјетска/руска армија је у Авганистану и у Чеченији покушавала да та ограничења тенкова и њихову заштиту надокнади употребом самоходних оруђа – ПВО типа „шилка“ (четворочевни топ 23 мм) и ЗСУ-57/2 мм – али то није дало очекиване резултате, због слабије заштите тих возила. Зато је рођена идеја о конструкцији ОБВ са великим сектором ма-

Поглед на возило БМПТ-01 с десне стране

Изложба

Возило БМПТ „рамка-99“ излагано је на свим сајмовима НВО – у Н. Тагилу (једанпут и у Омску), затим у Абу Дабију, Минску и поново у Н. Тагилу (септембра 2011. последњи пут). Августа ове године три возила (купљена) појавила су се и на паради Дана независности Казахстана у Асани.

невра ватром по правцу и висини, а да истовремено пружа поуздану заштиту посади. У почетку је називан „тенк за пограничне јединице“.

Први експериментални модели појавили су се средином осамдесетих и у њихов развој били су укључени конструкторски бирои свих тадашњих произвођача ОБВ у Совјетском Савезу. Од 1998. до 2006. развијено је неколико варијаната БМПТ. Завод из Чељабинска понудио је модел са модификованом куполом и шасијом тенка Т-72, са два топа 30 мм 2А72 и топом 100 мм 2А70, митраљезом 7,62 ПКТМ и два АБГ

30 mm АГ-17. УКБТМ је развио варијанту са 2x30 mm 2А72 и балистички ПОР (шест пројектила). УВЗ је 2000. понудио модел са топом 30 mm 2А42, спрегнутим 7,62 mm ПКТМ и даљински управљаним 7,62 mm код командира, бокс са четири ПОР „корнет 9М-133“, и 2x30 mm АБГ АГ-17А. Били су и други експериментални модели.

Од стандардне куполске уградње наоружања одустало се ради компензације масе куполе (нето, без наоружања и уређаја, око девет тона) у развој поја-

„Терминаџор“ са КМТ-08

чане заштите оклопног тела и оптималних услова за преживљавање посаде у борби. Стога је у КБ УВЗ у Н. Тагили развијена нископрофилна купола, тј. ору-

жна платформа за уградњу разноврсног наоружања и даљинског управљања, при чему посада седи у управном одељењу и испод предњег дела куполе, одвојена од наоружања.

Модел БМПТ-01 са таквом полукуполом развијен је на шасији тенка Т-72Б и Т-90С. Био је наоружан једноцевним топом 30 mm 2А42, спрегнутим митраљезом 7,62 mm и компактним контејнером (заштићен од митраљеске ватре) са четири контејнер-лансера ПОР „корнет“, а у спонсонима изнад блатобрана напред два АБГ 30 mm АГ-17. ЕРО је био типа „контакт-5“. Године 2002. завршен

На паради у Казахстану август 2011. године

је актуелни модел БМПТ-02 „рамка-99“ („објект-199“) у садашњој форми, на шасији Т-90А, са двоцевним топом 30 mm 2А42, спрегнутим митраљезом 7,62 mm ПКТМ, четири одвојена контејнер-лансера ПОР „атака“ 9М-120 и два АБГ 30 mm АГ-17Д. Те године приказан је и на сајму НВО Еуросатори.

До 2006. модификовани су оклоп, нишанско-осматрачки системи и друго (шасија ојачана по узору на Т-80Б/Т-72Б/Т-72БМ), завршена су полигонска испитивања покретљивости, гађања и заштите. Исте године одлучено је да се усвоји у наоружање Руске армије. Од тада до ове године изведено је неколико модификација и редизајнирања оклопне заштите, додатног оклопа, електронских система за осматрање и нишањење, заштиту од ПОВР и IES, уградња јачег мотора и друге мање измене.

Контроверзне информације о извесности дефинитивне одлуке руског Министарства одбране за усвајање у наоружање БМПТ и куповину ради опремања њихове армије, и даље су

енигма. Према неким информацијама Руска армија ће купити (или је већ купила) око 50 возила, а према другим око једне чете возила у текућој години. У ТАСС-Урал (Јекатеринбург, децембра 2007) појавила се информација да је МО одлучило да се БМПТ усвоји у наоружање, да би 2010. освојила супротна вест. Упркос таквим контроверзама возило се појавило само ове године на три међународна сајма НВО. Чак је присутна информација да се за та возила заинтересовао и Израел, а и неке друге земље.

Било како, судбина БМПТ није неизвесна, ако ни због чега друго онда ради утилитарних потреба за таквом врстом ОБВ – за борбу са побуњеничким и сецесионистичким покретима у више земаља света и извесности да, сукоби ниског интензитета и урбане борбе, те терористичке акције, остају и даље претње и изазови на више страна. БМПТ „рамка-99“ је у категорији противтерористичких средстава.

Разноврсно наоружање и ватрена моћ

Возило БМПТ карактерише снажан комплекс вишенаменског наоружања. Најпре, два спрегнута аутоматска топа 30 mm 2А42 са 900 метака нанизаних у реденике и коаксијални митраљез 7,62 mm ПКТМ са 2.100 метака у реденицима. Са топовима може ефикасно да дејствује по лаким ОБВ на даљинама до 1.500 m, на откривену живу силу и лансере ПОР до 4.000 m, на нисколетеће авионе и хеликоптере дозвучне брзине на даљини до 2.500 m (плафон 2.000 m), са елевационим углом од -5 до +45°, што подразумева и дејство по надвишавајућим циљевима брдско-планинског земљишта или циљеве на високим етажама у насељима. Топови могу да гађају по азимуту 360°, да отварају јединачну или аутоматску ватру (спорији рафали од 300 мет/мин и брзи до 800 мет/мин). Храњење топова је са две основне врсте метака, а располаже са тренутно-распрскавајућим, тренутно-распрскавајућим за-

паливим, панцирно-обележавајућим и панцирно-поткалибарним. Пробојност поткалибарног пројектила РМС303 износи 47 mm/60°/1.000 m (94 mm/90°) РНА челика. У документу УВЗ наводи се да је учинак 10 рафално испалених метака из топова раван ефекту ватре једног хаубичког пројектила од 122 милиметара.

У комплекс наоружања улазе и спрегнути митраљез 7,62 mm ПКТМ (између и изнад топова) са 2.100 метака у комплекту, подесан за дејство по живој сили и лако заштићеним заклонима, на узвишењима и вишим зиданим објектима против снајпериста, на даљинама до 1.500 метара.

Има четири контејнер-лансера са ПОР9М120 „атака“ (САД/НАТО класификација АТ-9/Spiral-2) са полуаутоматским системом вођења по ласерском снопу на даљинама од 400 до 5.800 метара.

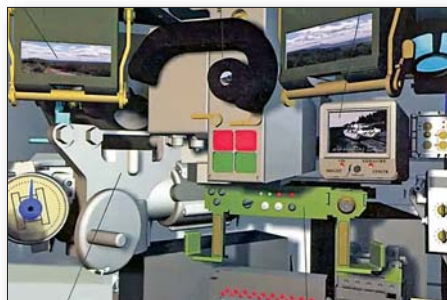
Два су основна типа ракете: 9М120-1 са тандем-кумулятивном бојевом главом (пробојност 800 mm РНА челика) и 9М120-1Ф са тренутно-фугасном бојевом главом и термобаричним дејством (ефективност равна артиљеријском пројектилу калибра 155 mm). Могу се применити и М-120М са тандем-кумулятивном главом (пробојност 950 mm челика) и ракета 9М2200 са неконтактним близинским упаљачем који се активира на удаљености четири метра од циља. Ракете су надзвучне брзине (550 m/s, а на крајњем домету од 5.800 m око 400 m/s). Вероватноћа погађања циља креће се од 0,65 до 0,9 на 4.000 метара. Поред основне намене за противоклопну борбу, ракете су предвиђене и за дејство по заштићеним циљевима, ватреним тачкама у утврђеним зиданим објектима и одбрану од напада хеликоптера. Сектор лансирања ракета је 360° по правцу и -5 до +25 по елевацији.

Два аутоматска бацача граната (АБГ) од 30 mm АГ-17Д намењена су за уништавање живе силе и ПТ средстава на отвореном простору и у заклонима. Оруђа су

уграђена десно и лево у нишама изнад блатобрана напред и имају даљинско управљање. У комплекту је по 300 граната за свако оруђе, нанизаних у реденике. Ефикасна даљина гађања је до 1.400 метара. Сектори дејства су по елевацији од -5,30° до +20°, а по правцу по 27° у спољну страну и по 5° према средини возила.

„Рамка-99“ – борбени модел

Месџо нишанције

Петочлана посада може једновремено да гађа четири циља: са два АГ-17Д два циља, једним топом 2А42 или митраљезом ПКТМ један циљ и једним лансером ПОР један циљ. Сваки члан посаде, осим возача, може самостално да гађа неометајући дејство другог оруђа. То им омогућавају СУВ и уређаји за даљинско управљање. Према оценама из Управе ОМЈ Руске армије, замена тенка са једним БМПТ у саставу тенковског вода повећава борбену ефикасност вода за 30 одсто.

Комплексан СУВ

БМПТ поседује савремени аутоматизовани систем за управљање ватром (СУВ) који омогућава управљање комплексом наоружања четири члана посаде и дублирани мод за командира – да

може ефективно да управља целокупним наоружањем распоређеним на оружној платформи, изузев са АГ-17Д, смештеним у нишама управног одељења. СУВ обезбеђује осматрање терена кружно и нишањење са места и у покрету, дању и ноћу, мерење даљине са ласерским даљиномером и дистанционо управљање целокупним наоружањем, укључујући и ПОР 9М-120 „атака“.

Систем за управљање ватром „рамка“ садржи нишанску справу нишанције БО7К2 са стабилисаним видним пољем у обе равни, дневним оптичким каналом, термовизијском камером за отежане услове осматрања дању (детектује циљ „тенк“ на даљинама до 7.000 m) и ноћу (детекција циља не мања од 3.500 m), ласерским даљиномером и блоком за полуаутоматско управљање са ПОР „атака“ на даљинама од 400 до 5.800 m, индикатором одабраног циља, са којим је спрегнут блок за управљање стабилизатором наоружања.

Део СУВ-а је и панорамска нишанска справа командира БО7К1 за кружно осматрање (360° по азимуту, 5° до +45° по елевацији) и нишањење дању и ноћу.

Справа је стабилисана у обе равни и располаже са блоком комутације БК49-1 са којим обезбеђује функционисање справе у сваком моду, укључивши детекцију, избор и аутоматизовано праћење циља и преузимање слике термалне камере нишанције у своју нишанску справу. Поседује и нишанску справу „агат-МР“ за оперatore ГА-17Д 30 mm са комбинованим дневно-ноћним каналом и вертикалном стабилизацијом видног поља. Оба оператора независно даљински управљају и гађају из свога оруђа.

Комплекс електроуређаја СУВ-а чине уређаји за електрично навођење куполе и наоружања у куполи, електростабилизатор за хоризонталну и вертикалну стабилизацију наоружања у куполи, блок за управљање са ПОВР „атака“, електроуређај за хоризонтално окретање панорамске нишанске справе командира, блок за управљање режимом ватре (јединична, рафална, кратки или дуги рафали), избор оруђа и циља за отварање ватре, електромоторно довођење реденика до уводника, блок за телевизијску обраду слике командирове справе, дигитални балистички рачунар куполе и рачунар

Ергономија

У погледу ергономских услова и напрезања посаде у руковању наоружањем и уређајима, учињено је више од уобичајене праксе у руским ОБВ. Посада се користи електричним уређајима, контактним полугама и прекидачима за покретање куполе и наоружања, навођење, пуњење оружја и активирање других уређаја у возилу. Седишта су удобнија, посада је одвојена од борбене станице, тако да барутни гасови не улазе у борбено одељење. Речју, учињени су конструктивни захвати да олакшају иначе напоран боравак посада ОБВ у скученом простору, а да при томе могу већу пажњу посветити основним активностима.

корпуса возила, давач нагиба рамена оруђа, метеосензор са давачима ветра, атмосферског притиска, температуре ваздуха и температуре у посадном одељењу, регистратори утрошка муниције.

Поглед на место командира

располаже и посебним ноћним уређајем ПНВ-90В-1М (увећање x1, видљивост ноћу до 200 m) који се ставља преко шлемофона на главу.

Свестрана заштита

Систем заштите, приоритетан квалитет борбених карактеристика БМПТ, решаван је тако да буде на нивоу савремених руских тенкова, у извесним елементима и испред њих. Пасивна заштита решена је применом оклопне шасије тенка Т-90С и добро заштићеном нископрофилсаном куполом, те уградњом наоружања изван посадног простора, основног наоружања на оружној платформи на задњем делу куполе, и додатног наоружања (АБГ) у оклопљеним нишама бочно у односу на оперatore.

То је постигнуто компензацијом масе стандардне куполе Т-90С која је уклоњена (укупно са топом и уређајима 14,5 t), ојачавањем комбинованог вишеслојног оклопа, ЕРО и решеткасте заштите. Познаваоци возила наводе да је заштита оклопног тела као у тенку Т-90А, а куполе нивоа тенка Т-90С. То значи да је еквивалентна заштита од кинетичких пројектила куполе 920 mm РНА челика, а од кумулативних пројектила еквивалентне заштите до 1.340 mm челика. Ојачавањем оклопног тела вишеслојним панцирним челиком и композитом елемената стаклотекстолита и других неметала, ЕРО и решеткасте заштите, еквивалент заштите напред, од кинетичких пројектила, раван је дебљини од 770-810 mm оклопа (900 mm последњи модел), а од кумулативних 1.100 милиметара.

Заједно са ЕРО „реликт“ ефективност заштите је већа, 950/1.320 mm челика, а предње доње плоче 340/500 mm оклопа (од кинетички/кумулятивних

Са решеткиастом заштитом

Део СУВ-а је и више перископа за осматрање посаде дању: шест перископа ТНПО-260 за осматрање командира и нишанције, два перископа ТНП-165А за нишанцију, по два перископа ТНПО-160 за оперatore прамчаних АБГ, један ТНПО-160В за возача. Поред тих перископа возач располаже и са бинокуларним перископом активно/пасивног система за ноћну вожњу ТВН-5 са даљиним осматрања у активном режиму до 80 m, а у пасивном до 180 (сектор по правцу 34°, по висини 27°). Командир

пројектила). Бочне стране су еквивалента заштите од 540 mm од кинетичких и 750 до 900 mm од кумулативних пројектила. При томе рачуна се и учинак заштитних екрана и ЕРО „реликт“, који умањује ефикасност кинетичких пројектила за 50 одсто, а кумулативних до 90 одсто њихове пробојности стандардног челика.

Заштита је комплексна. Садржи битна побољшања пасивне и активне заштите од различитих ПО средстава, минско-експлозивних средстава, радијације и пожара. Дакле, реч је о заштити са приоритетом смањења непотребних губитака и преживљавања посаде у борби у условима нараслог броја опасности од различитих средстава противоклопне борбе.

Пасивна заштита решена је применом оклопне шасије тенка Т-90С, добро заштићеном нископрофилсаном куполом и уградњом наоружања изван посадног простора, основног наоружања на оружној платформи на задњем делу куполе, а додатног наоружања (АБГ) у оклопљеним нишама бочно у односу на операторе.

У поређењу са тенком Т-90С/А заштита БМПТ је ојачана у корист комплетирања чеоног вишеслојног композитног оклопа допунским панцирним плочама и новом динамичком заштитом треће генерације – ЕРО „реликт“. Бочни противкумулятивни екрани постављени су целом дужином шасије и израђени су у неколико варијаната: армирано гумирано платно прекривено са елементима ЕРО „реликт“ или тање панцирне плоче, такође обложене са ЕРО, таласасте панцирне плоче и елементи ЕРО, и решеткаста ограда у задњем делу шасије на боковима и позади. Решеткаста заштита је одмакнута 150 mm од основног оклопа, односно екрана, како би се повећала ефикасност противкумулятивне заштите.

Додатни елементи челичних плоча и ЕРО дигнути су до висине основе куполе, а предвиђена је и бочна заштита компонената наоружања, изузев контејнер-лансера ПОР, који су незаштићени, што је недостатак. Такав комплекс пасивне заштите пружа поуздану одбрану од дејства ручних ПО средста-

ва за блиску борбу (типа РПГ) у кругу 360°. Муниција целокупног наоружања (осим ПОР „атака“) смештена је у заштићене сандуке унутар оклопа. Решеткаста ограда и противкумулятивни екрани не налазе се стално на возилу, већ се постављају непосредно пре одређеног задатка, када се процени да постоје опасности од масовније примене ПО средстава за блиску борбу и ПОР.

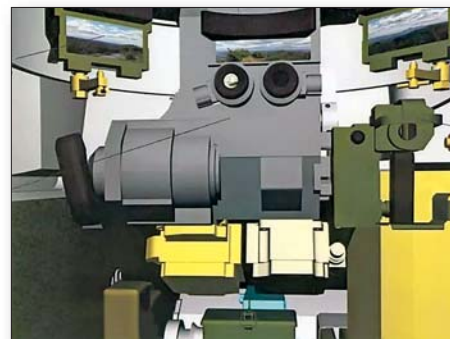
Месџо командира БМПТ

За заштиту куполе користе се оклопи зидова полица над ходним делом и бочни екрани, чији је горњи део виши од крова шасије. Ради одржавања ходног дела и смањења напора посаде, бочни екрани састављени су по висини из два реда, при чему нижа ивица горњег реда прекрива горњу ивицу доњег реда екрана. За заштиту задњег дела куполе од кумулативних пројектила, постављени су на крову изнад моторно-трансмисионог одељења, заштитни екрани на растојању од 150 mm од задњег дела куполе. Бочни екрани и оклопни зидови полица изнад блатобрана штите бочне профиле шасије и куполе од поткалибарних и кумулативних пројектила под одређеним ударним углом од $\pm 30^\circ$.

Ради смањења вероватноће губитака посаде и важнијих система и уређаја возила крхотинама оклопа и одломцима пројектила при пробоју оклопа, управно и борбено одељење су са унутрашње стране обложени вишеслојним кевларом. Возило је опремљено са филтровентилационим уређајем (ФВУ) за заштиту од РХБ агенаса, а додатно је обложено са унутрашње стране специјалном масом ради смањења продора гама и неутронског зрачења.

Систем електромагнетне заштите – СПМЗ-2Э (као у тенку Т-90МС) штити БМПТ од ПТ мина и IES опремљених

електромагнетим упаљачима. Систем изазива превремено активирање ПТ мина на неколико метара пре наилаaska возила. За уклањање ПТ мина са класичним нагазним упаљачима на БМПТ-у може да се прикључи неки од колотражних миночистача: КМТ-6М2, КМТ-8 са раоницима или КМТ-7 са ваљцима и раоницима. Испод предње доње плоче причвршћен је дозерски нож (дебљина 30 mm) за самоукопавање, који уједно појачава заштиту. Систем активне заштите ТШУ-1-7 „штора-1“ детектује и омета вођење ПОР са ИЦ или ласерским снопом, помоћу ИЦ мамаца или димних завеса (2x6 лансера БДК 902 „туча“). На куполи су распоређени електронски детектори ИЦ и ласерског зрачења, два прецизна сензора напред (сектори детекције 2x45 степени) и два задња (сектор 2x135 степени) по азимуту. БДК испуљају пуњења која, кад достигну даљину од 50 до 80 m, за три секунде стварају димну завесу (10x15 m од једне кутије). Аеросолна завеса омета ласерско навођење непријатељевог пројектила, а избацивањем ИЦ мамаца омета се самонавођење ПОР са ИЦ пријемником. Искуства са опитовања

Месџо ојерашора АБГ 30 mm

ефикасности ТШУ-1-7 „штора-1“ потврдила су ометање погодака изнад 60 одсто.

Смањење детектабилности БМПТ електронским средствима осматрања решава се применом специјалне прекривке „накидка“ и камуфлажне боје, којима се редукује ефикасност ИЦ и термовизијског система и самонавођење пројектила за 30 одсто.

За протипожарну заштиту тенка примењен је уређај ЗЭЦ13-1 „Иней“ на бази Halona 1381 (за посадни простор)

Нишанске сѐраве БОК2 и БОК (панорамска)

и Halona 1382 (за моторно-трансмисионо одељење). Уређај од десет оптичких сензора и пет термодавача детектује (за 150 мкс) критично повећање температуре или настанак пожара, аутоматски гаси, и истовремено зауставља рад мотора, док се пожар не угаси. Брзодејствујући систем ППЗ обезбеђује тренутну детекцију настанка пожара и аутоматски активира систем. Дакле, наглашеним комплексом ефективне заштите БМПТ је смањено вероватноћу великих губитака посада у противтерористичким борбама и сукобима ниског интензитета, у амбијентима где тенкови нису довољно делотворни у коришћењу сопствене борбене снаге.

Покретљивост

У БМПТ је уграђен вишегориви турбопрехрањивани дизел-мотор В-92С2, 12-цилиндарски у „V“ распореду, турбопрехрањивани вишегориви, хлађен течномашћу, максималне снаге од 735 kW/1.000 КС, која обезбеђује специфичну снагу од око 21,3 КС/т. Та снага је довољна да омогући постизање највеће брзине на путу од 60 до 65 km/h. Мотор је економичан, троши 156–170 г/КС и омогућује остварење аутономије кретања са једним пуњењем резервоара (1.200 l) до 550 километара. У перспективи је јачи мотор, В-99 од 1.200 КС, који је прошао потребна испитивања. По маси (око 1.100 kg) и габаритима одговара актуелном мотору, тако да не би захтевао конструктивне измене моторно-трансмисионог одељења.

Са мотором је спрегнута механичка трансмисија са планетарним мењачима (7+1 степен преноса) и хидрауличним управљањем. Мењачи су конструктивно изведени са бочним преносницима снаге и вишеламеластим фрикционим

спојницама и кочионим механизмом уљу кућишта бочних преноса. Управљање возилом и промена степена преноса обавља се преко хидромеханичких уређаја и полуга за управљање и промену степена преноса.

Гусенични ходни део (ширина 580 mm) садржи 2x6 пари потпорних точкова, 2x96 чланака (повезани гумено-металним шарнирима), 2x3 точка носача гусеница и 2x3 хидраулична амортизера. Вешање је торзионо.

Погонски точкови су позади, левивци напред. Са таквим погонским блоком и ходним делом БМПТ има солидну проходност: савлађује успоне до 30°, вертикалне препреке од 0,85 m, ров ширине 2,7 m и водене препреке дубине 1,2 m (без припреме), 1,8 m дубоки газ и до пет метара подводним кретањем (у дужини 1.000 m) опремљен специјалном опремом (ОПВТ). Таква погонски систем уграђен је и на тенкове Т-90С продате Индији, који је у пустињским условима показао изузетну поузданост, захваљујући делотворном уређају за хлађење и двоструким пречистачима ваздуха, тако да су возила прелазила пустињу до 1.000 km без отказа. Гусенични чланци могу да се допуне гуменим улошцима ради очувања хабајуће подлоге савремених путева.

За напајање електроенергијом потрошача у БМПТ, када не ради главни мотор, уграђен је (изнад десног блатобрана позади) дизел-генератор ДГУ5-П27, 5-ВМ-1, номиналне снаге 5 kW/6, 75 КС (троши гориво по 2,9 l/h). Мотор може да ради непрекидно 24 часа.

Остала опрема и уређаји

Уз стандардну опрему посаде и прибора возила, какви су у тенку Т-90С, уграђен је и радио примопредајник Р-168–25УЕ-2 за спољну везу тактичког нивоа. Радио-станица ради у КТ и УКТ опсегу (фреквентни опсег 30–107,975 MHz) са подешавајућом излазном снагом (0,25 до 40 W) и дометом емисије говорних сигнала у покрету до 20 km, на месту са специјалном антеном 50 km (предаја дигиталних сигнала до 65 km). Станица може да се користи и за ре-

транслацију. Уређај за међусобни разговор посаде АВСКУ-Е омогућује посади одржавање унутрашње везе, а командир и нишанџија пружа могућност одржавања и спољне везе.

Уређај за загревање горива, течности за хлађење и уља за мотор и трансмисију, истовремено служи и као грејач посадног простора. Предвиђена је могућност уградње и клима уређаја за посаду, какав је у извозној понуди тенка Т-90С. За оријентацију на бази ГЛОНАСС (слично систему GPS) уграђен је систем који мери координате позиције возила са тачношћу до 25 метара. Систем обезбеђује одређивање и читавање координата позиције возила, индикацију положаја БМПТ на електронској карти у возилу, меморисање података маршруте кретања и навођење борбених возила јединице на жељену позицију/правац.

Модел бочних шаласастих шпиритника-екрана

На крају, можда је овакав тип возила прихватљив и са већом перспективом од класичних тенкова за учешће у савременим оружаним сукобима ниског интензитета и урбаним борбама против побуњеничких и терористичких снага, али као и свако ново борбено средство, док се не провери у пракси, постоје подозрења према њему (што се не може тек тако одбацити као неоправдано).

Може се претпоставити да цена БМПТ није много мања, или уопште није мања, од цене савременог тенка. Међутим, оно нуди веће шансе за преживљавање посада у борби и ефикасно дејство, што су примарни захтеви када се говори о фактору цена–ефикасност, јер су људи ипак вредност која се финансијски не изражава. Видеће се за коју годину да ли ће овакав закључак потврдити време. ■

Милосав Ц. ЂОРЂЕВИЋ

ИСТРАЈНОСТ У БОРБИ

Егзоскелет ће омогућити војнику да се креће корацима од седам миља, да диже велике терете или носи на себи много више него што обичан човек може. Међутим, војни стратеги траже и више – да развој савременог војног одела обједини егзоскелет који има футуристичке способности и квалитете, и да војника будућности сачува у животу у изузетно опасним околностима.

Недавно је развијена процедура која комбинује методу импрегнације са уграђивањем средстава за уништавање микроорганизама. Веома важна ставка коју мора да задовољи свако борбено одело, укључујући и футуристичко, јесте заштита од хемијских агенаса. Материјал који се обично користи у данашњим специјалним заштитним оделима јесте бутил гума – са добрим заштитним карактеристикама, али и значајном маном: не пропушта водену пару. Особе које га носе, нарочито физички активне, морају бити спремне на добро презнојавање. Тканине импрегнитане са активним угљем пропуштају водену пару, али је заштитна одећа прилично незграпна и тешка.

У војној истраживачкој лабораторији у Абердину испитује се као могућа замена јонски блок кополимер. Материјал представља еластичну, водопрпусну баријеру за хемикалије. Недавне студије показале су да се може обрадити као танки филм и нанети у листовима на тканине од комбинације памука и најлона. Научници из „Натикових“ лабораторија употребили су ласер за модификацију површинских слојева полупропусних мембрана, тако да су добили материјал од којег је израђен заштитни комбинезон. Униформе налик на обичне, али способне за задржавање или неутрализацију штетних супстанци, могле би веома брзо да се нађу у употреби.

Конаркине ћелије

Постоји и пројекат униформи које саме генеришу електричну енергију? Ни овај концепт није толико футуристички као што делује. Наиме, „Конарка Технолоџис“, из Ловела у Масачусетсу, развија полимерне фотонапонске материјале за конвертовање сунчеве светлости у једносмерну струју. Компанија је основана пре две године ради комерцијализације технологија коју је развио др Сукант Трипати, професор хемије са универзитета у Ловелу. Трипати је развио нискотемпературне процедуре за синтеровање титан диоксида, кључне супстанце за производњу сунчаних ће-

лија. Након процеса синтеровања, на материјал се наноси боја на бази рутенијума, ради повећања осетљивости титан диоксида у видљивој области електромагнетног спектра. Поступак омогућава израду сунчаних ћелија на лакој, флексибилној пластици. Код других типова фотонапонских ћелија слојеви који апсорбују светлост и генеришу електричну енергију одлажу се на чврсте стаклене или силикатне подлоге. „Конаркине“ ћелије могу се произвести у поприличном броју облика и величина. Компанија је недавно поднела патент за процедуре прављења фотонапонских влакана која се могу исплести у тканину.

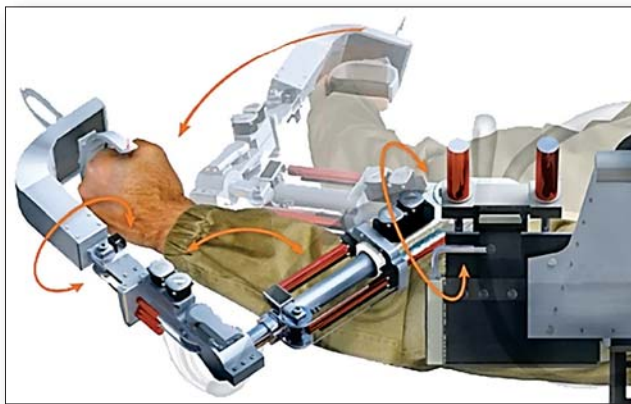
„Конаркина“ истраживања финансира војска, која је веома заинтересована за преносни, обновљиви извор електричне енергије. Разлог за то је све већи број комада софистициране електронике коју мора да носи војник, а која захтева енормне количине електричне енергије. Преносни рачунари, дисплеји, наочаре за ноћни вид, комуникацијска средства и остала опрема захтевају поуздане и стабилне изворе енергије. „Конаркине“ фотонапонске ћелије могле би да послуже како директно за рад уређаја тако и за пуњење батерија.

Универзални биохемијски систем

Још једна функција савремене војничке егзоуниформе јесте подручје изучавања научника који унапређују војну технологију. Познато је да током извршавања борбених задатака војници обично немају довољно времена да седну и презалогате на миру. То није добро, јер недостатак хране у организму може веома лоше да се одрази на борбену готовост. Решавање тог проблема један је од задатака DARPA-иног пројекта „Метаболичка доминација“. Главни циљ: пешакица имун на нормалне људске потребе. Главно средство: биохемија. Научници, посебно нутриционисти, крајње су скептични у погледу пројекта, али

Агенција (DARPA) има неколико идеја како то да изведе. Можда најрадикалнија односи се на биохемијску стимулацију или повећање броја митохондрија – ћелијских извора енергије.

Наиме, научници су дошли на идеју да искористе особину људског организма који у недостатку угљених хидрата из хране, енергију обезбеђује сагоревањем телесних масти. Ствар функционише, али само на кратко. Између осталог, на овоме је заснована популарна Аткин-

сонова дијета. У дужем интервалу гомилају се токсини и смањује количина енергије коју прима мозак. DARPA жели да изнађе неки биохемијски начин за заобилажење негативних ефеката сагоревања масти. За решавање тих проблема подељено је неколико стипендија, што говори о томе колико Агенцију интересује начин за контролу глади.

У „Натиковом“ центру за војничке системе недавно је развијен прототип теренског оброка који не захтева никакву припрему. Оброк се састоји из три

мала сендвича богата угљеним хидратима, влакнима и кофеином. У Центру се испитују и начини за трансдермално уношење хране, слично никотинским фластерима за одвикавање од пушења.

Интересантна су и истраживање ефеката екстракта разних биљака на повећање издржљивости и менталне спремности. За таква испитивања је Дејв Гангем, директор Института за истраживање храњивих материја, добио трогодишњу стипендију у висини од 900.000 долара.

Милиони долара Агенцијиног новца слили су се и у програме одржавања војника у будном стању. Способност елиминације потребе за сном у периоду од неколико дана, уз задржавање пуне физичке и психичке готовости појединца, значајно би променила тренутне концепте оружане борбе.

Све то требало би да буде обједињено у егзоуниформи савременог војника. А и много више од тога.

Војник – сам свој лекар

Употреба универзалне егзошколке од савремених материјала предвиђа и могућност да рањени војник на бојишту не запомаче чекајући болничаре да му пруже прву помоћ и хеликоптером транспортују у болницу. Одсуство човека из јединице јесте луксуз који Американци у својим ратним походима више не могу да дозволе. Посебно у случају специјалних јединица, где често војници не могу ни да рачунају на лекарску помоћ. Ово је разлог из којег DARPA финансира развој низа технологија и третмана који би омогућили војнику да се сам лечи. Потребна је брза контрола акутног бола и крварења како би рањеник могао да остане у борби без лекарске помоћи и до 96 часова. И тај програм агенције DARPA носи назив: „Истрајност у борби“.

Те технологије садрже идеју да се у егзоуниформу уграде преносни дијагностички сензори ока или да се користе аутоматски завоји који стимулишу опоравак повређене коже електричним импулсима. Међутим, неке од технологија су изненађујуће близу реалности, односно већ се реализује фаза клиничког испитивања на људима.

Истраживачи из Ринат Неуросајенса, из Пало Алта у Калифорнији, покре-

Инструмент за оптичко скенирање

Научници из MD Biotech, из Моргантауна у Западној Вирџинији, раде на инструментацији за оптичко скенирање (тзв. OSI), која може да дијагностикује тровање пацијента бојним отровима. Инструмент скенира крвне судове у оку. На основу њихове боје може се закључити колико се кисеоника налази у крви – што је боја светлија, значи да је мање кисеоника у оптицају.

нули су 2004. тестирање вакцине против бола R1624. Реч је о анти-телу које контролише неуропептид укључен у пренос осећаја бола са ткива до нерава. Приступ је радикално другачији од морфина и сличних лекова које данас користе војници (а који се употребљавају већ 100 година) и који делују на моторику. Војник превентивно може да узме R1624 више дана пре акције и претрпи мањи бол у случају рањавања. Ринат је за своја испитивања од DARPA-е примио око 700.000 долара. Овај систем за убризгавање вакцине против бола требало би да буде уграђен у савремену војничку борбену егзоуниформу.

DARPA је планирала да реализује програм „Истрајност у борби“ још 2008, како би у наредном периоду наставила интеграцију свих хуманоидних војних програма у следећој генерацији борбене егзоуниформе.

Технологија бележења покрета

Веома значајан у комплетном развоју егзоскелета, односно савремене егзоуниформе за војника будућности, јесте механизам покретања таквог система. То је подручје у коме су се биоинжењери сусрели са стручњацима за медије, информатику, филмским специјалистима и експертима за виртуелну стварност. Објединила их је технологија за бележење покрета (енгл. Motion Capture), која омогућава регистровање покрета из реалности и њихово бележење на дигиталне медије или преносење у виртуелни простор.

Постоји више различитих технологија које су нашле примену у бележењу покрета. У већини случајева, то се постиже праћењем одређеног броја маркера (тачака), који су физички причвршћени за објекат чији се покрети бележе. Та технологија има широку примену, али је веома скупа и комплексна. Инжењери широм света покушавају да

пронађу нова технолошка решења или да унапреде досадашња. Нове генерације рачунара, а и брзи развој електронике и програма омогућили су да се та технологија развија. Иако су неки од система за бележење покрета у самом врху технологије која је још увек у развоју, сасвим је извесно да ће временом неки од њих бити присутни у свакодневном животу по ценама знатно мањим од садашњих.

Примена технологије за бележење покрета веома је широка, али је истовремено ограничена због високе цене и комплексности система. Војска је развила неке од првих технологија за бележење покрета. Прве апликације развијене су за праћење покрета кациге пилота помоћу електромагнетних сензора. Данас војска увелико користи бележење покрета за симулације и тренинг у виртуелној стварности.

Друга област јесу биомедицинска истраживања, дијагностика и биомеханика, трећа област у којој се веома че-

сто користи технологија за бележење покрета је област комуникације – перформанси, сајмови, телевизија, виртуелна реалност.

Биомеханика и роботика

Биомеханика је поље истраживања које користи законе физике и инжењерских концепата да опише покретање механичких сегмената живих организама и сила које делују међу њима током покрета. Истраживања се изводе на више нивоа. Од молекуларног, преко макроскопског до ткива и органа. Примери биомеханичких истраживања укључују испитивања сила које делују на удове, аеродинамику птица и инсеката у лету, хидродинамику риба и покрета свих живих бића генерално, од једноћелијских до сложених организама. Бележење покрета игра велику улогу у овим испитивањима.

Бележење покрета је произвело револуцију у области оживљавање виртуелних карактера, што се раније постизало сликањем и анимацијом. Ова технологија омогућава да се реалан покрет пренесе на виртуелни карактер. Следећи корак управо чини нови приступ оживљавању који се заснива на биомеханичкој симулацији. Биомеханика је помоћу бележења покрета прикупила довољно података о људском телу тако да је могуће у реалном времену симулирати биомеханички систем човека. Узевши у обзир тежину и еластичност свих елемената система, снагу и тензију сваког мишића, добићемо апроксимирано реалну реакцију тела на окружење. Једино што недостаје да се овом методом заиста оживи виртуелни карактер јесте непостојање комплетног симулираног мозга који би производио сигнале за контролу тензије мишића.

Биомеханика и роботика већ дуже време дају успешне резултате приликом конструисања робота заснованих на органским принципима. Бележење покрета такође је дало допринос роботички и снимљени покрети успешно су мапирани са људи на роботе. Развијени су роботи који могу самостално да одржавају равнотежу, ходају, трче, да се крећу по степеницама, реагују на окружење итд. Исти алгоритми могу се при-

Биомеханика људског хода

Људска нога најчешће се моделира као систем са седам степени слободе. Три ротациона степена налазе се у куку, један у колону и три у зглобу стопала. У сваком циклусу људског корака (од једног додира пете десне ноге са тлом до другог додира исте ноге) смештено је неколико секвенци. Током хода, нога врши позитиван, али и негативан рад, а при нормалној брзини човека тешког 80 kg од 1,27 m/s, укупан збир позитивне и негативне снаге на куку, колону и зглобу стопала приближан је нули. То значи да сви уређаји који oponашају људско кретање морају да додају енергију на куку, расипају је на колону, а на чланку је складиште и ослобађају.

мењивати и у виртуелној стварности на виртуелним карактерима у знатно предвидљивијим околностима.

Постоји пуно софтверских алата за рад са бележењем покрета. У већини случајева ти алати, поред опција за калибрацију, омогућавају визуелно праћење, снимање и конверзију забележених снимака. У неке алате имплементирани су алгоритми за редукацију грешака које настају губљењем сензора из видокруга камере. Добри примери за то су „VICON IQ“, који се користи за бележење помоћу VICON оптичких система и „Alias MoCap“, који подржава већину система. Највећи помак у развоју програма за бележење покрета до сада је направио „Alias Motionbuilder“. То је алат који обједињује технологију бележења покрета и врхунски систем за карактерну анимацију.

У последњој деценији, постало је јасно да бележење покрета у великој мери убрзава и усмерава даљи развој компјутерске анимације.

Исто тако, јасно је да ће компјутерска анимација и даље бити најважнији економски фактор за даљи развој технологија за бележење покрета. Данашњи системи су веома скупи па им је због тога примена углавном ограничена на скупе продукције филмова и игара. Међутим, само је питање времена када ће се ефикасни и јефтини системи појавити у потрошачком друштву. Инертни системи ће највероватније постати доминантни на том тржишту. Технологија већ постоји, остаје само још да се развије добар и стандардизован интерфејс за будуће апликације. Кључни фактор у спуштању цене сваке нове технологије јесте у масовној производњи и повезивању са масовним тржиштем. Индустрија компјутерских игара већ дуже време ради управо то. Развија најсавременију технологију и уграђује је у играчке конзоле. Сматра се да је ова индустрија главни покретач развоја информационо-

Егзоскелет
комјаније
„Raytheon“

технологија. Сасвим је реално очекивати, да ће у будућности велики број компјутерских игара користити бележење покрета за улазне команде.

Могућности за коришћење ове технологије великих су размера, али још увек је тешко предвидети какве ће апликације настати даљим развојем технологије. Компјутерска анимације ће се и даље све више ослањати на бележење покрета, а и на интелигентне биомеханичке симулације. Могућности интеракције човека и рачунара помоћу бележења покрета за су сада неистражене.

Може се закључити да је техника бележења покрета веома значајна за програмирање функционисања егзоскелета, јер омогућава да се његово коришћење учини функционалним, а не да се сведе на неке основне покрете. Квалитет људског живота, не само социолошки и психолошки, огледа се у човековој покретљивости.

Даљи развој

Кад се сагледају сви аспекти у теоријском и практичном истраживању развоја егзоскелета, јасно је да је реч о мултидисциплинарној делатности у којој се преплићу роботика, медицина, информатичке и механичке и многе друге дисциплине, које треба сагледавати изузетно детаљно. На такву врсту истраживања, наравно, утичу и социолошка и психолошка сазнања. Оно што је заједничко за војну или медицинску примену егзоскелета јесте његова функционалност. Идеје да се покрети човека програмирају и тако егзоскелет учини функционалнијим, налазе своју основу не само у техници за бележење покрета, већ и у напретку у области виртуелизације. Наиме, реална употреба егзоскелета треба да се фино усагласи са човековим или војниковим потребама, намерама, задацима...

То је могуће учинити претходно на виртуелним моделима и њиховој практичној примени. Како се буде развијао и напредовао научни поглед у механику људског кретања, тако ће он налазити своју примену у унапређивању егзоскелета. У медицини има довољно простора да се помогне у рехабилитацији инвалида или њиховом учењу да ходају и користе руке уз помоћ савремених биомедицинских егзоскелета. То је много људскије и ближе садашњем степену развоја науке, него пресађивање мозга у роботско тело.

Војна примена сагледава другачији концепт коришћења егзоскелета. Међутим, сва сазнања у развоју војничког паметног одела са егзоскелетним додацима, знатно ће допринети и развоју те врсте помагала у медицинске сврхе. Наравно, егзоскелет ће омогућити војнику да се креће корацима од седам миља, да диже велике терете или да носи на себи много више него што обичан човек може. Међутим војни стратеги траже и много више. Да развој савременог војног одела обједини егзоскелет који има футуристичке способности и квалитете, и да војника будућности сачува у животу у изузетно опасним околностима. ■

(Крај)

Никола ОСТОЈИЋ

Смањен број америчких дисплеј тимова

Америчке ваздухопловне снаге објавиле су да намеравају током 2012. године да смање број тимова који се баве приказивањем маневарских особина авиона на ваздухопловним манифестацијама.

Током низа година америчке ваздухопловне снаге имале су шест дисплеј тимова: по два тима на авионима А-10 и F-16 (исток и запад САД) и по један на F-15Е и F-22.

Током 2012. године постојаће само дисплеј тим на F-22, који ће око 20 пута приказивати маневарске особине авиона, поред акро-групе Thunderbirds, која лети на F-16 и меморијалне јединице која лети на олдтајмерима.

Ову одлуку, америчке ваздухопловне снаге тумаче оптимизацијом ресурса јер ће се на тај начин омогућити додатних 900 авио-полетања на годишњем нивоу у јединицама које изводе борбену летачку обуку. ■

Иран оборио америчку беспилотну летелицу

Иранске власти саопштиле су почетком децембра да су изнад источног Ирана обориле америчку шпијунску беспилотну летелицу. Ту вест пренела је и државна телевизија. Према саопштењу, иранске власти заплениле су летелицу која је приземљена са минималним оштећењима. У питању је летелица типа RQ-170 Sentinel, у класи слабо уочљивих беспилотних летелица, које користе америчке ваздухопловне снаге. Њено постојање обелодањено је 2009. године. Обавештајни подаци прикупљени са тих беспилотних летелица директно се достављају командантима оперативних и стратегијских састава.

Иран је током јула, такође, објавио вест о обарању још једне летелице у близини нуклеарних погона.

Последња догађања одиграла су се у светлу заоштравања дипломатских односа Ирана и западних земаља. Амерички званичници нису издали ниједно саопштење поводом тих навода. Представници снага НАТО-а у Авганистану изразили су могућност да беспилотна летелица припада САД. ■

Русија гради трећи и четврти мистрал

Компаније „Руска уједињена бродоградилшта“ и „Балтијски завод“ потписали су почетком месеца уговор о изградњи треће и четврте кобилице за носаче хеликоптера класе Мистрал француског порекла. Ти носачи хеликоптера праве се за потребе руске морнарице. Прва два брода биће израђен у француским бродоградилштима. Уговор са Француском вредан је 1,2 милијарде долара.

Потписивању уговора између руских бродоградитеља вредног 80 милиона долара, присуствовао је и Владимир Путин, премијер Русије.

Носачи хеликоптера класе Мистрал могу да носе 16 хеликоптера, четири десантна брода и 70 оклопних возила и 450 војника.

Први брод те класе биће испоручен руској морнарици 2014. године.

Швајцарска одабрала грипен

Представници швајцарских власти саопштили су крајем новембра одлуку да као замену за F-5E набаве вишенаменске борбене авионе шведске производње типа JAS-39 Gripen у верзији NG. Поред авиона Gripen, у конкуренцији су били европски Eurofighter и француски Rafale.

Швајцарска је током 2008. извела летна испитивања авиона кандидата ради утврђивања њихове компатибилности са швајцарским захтевима и потребама. Према су поједини швајцарски медији објавили информацију да се током ових испитивања француски Rafale показао најбољим у задацима ваздух–земља и ваздух–ваздух, донета је одлука да се набави јефтинији Gripen у верзији NG, чији развој још није у потпуности завршен.

Планирана је набавка 22 авиона. Процењује се да је оквирна цена уговорног пакета 3,4 милијарде америчких долара. Поједине швајцарске странке изразиле су негодовање и најавиле парламентарну борбу, укључујући референдум против набавке скупе војне опреме и наоружања. ■

Грчка разматра набавку половних абрамса

Ограничена финансијска средства за набавку новог наоружања усмерила су грчку војску на разматрање пријема половних средстава. Делегација грчке војске је недавно путовала у САД ради анализе стања половних тенкова M1A1 „абрамс“ који су бесплатно понуђени Грчкој. Грчка разматра увоз око 400 тих тенкова који су вишак у америчкој војсци. Једини трошак за њихову војску представљао би транспорт. Ти тенкови, који се налазе у складишту у Невади, коришћени су током Првог заливског рата. ■

Јачање војне везе са Кубом

Руске компаније ускоро ће започети изградњу нове фабрике муниције на Куби. Тај пројекат још један је у низу и њиме Русија и Куба покушавају да обнове везе на пољу војнотехничке сарадње, које су биле на врхунцу током хладног рата. У том кризном периоду Русија је Куби испоручила наоружање и војну опрему у вредности од 16 милијарди америчких долара.

Јачање сарадње са Кубом поједини аналитичари тумаче у светлу размештаја америчког антиракетног штита у Источној Европи. ■

Вести припремио
мр Славиша ВЛАЧИЋ

МОМЧИНА ЗА СВЕ

Данска ратна морнарица и бродоградња до пре десетак година нису се могле уврстити међу нарочито инвентивне. Традиционално се ослањала на лаке фрегате – корвете, ракетне топовњаче и торпедне чамце. То виђење типично је за такозвана мала мора и не разликује се много од Ратне морнарице бивше СФРЈ. Изменом глобалне политичке слике, промењено је и виђење развоја данске ратне морнарице. Типичан пример јесу модуларни ратни бродови класе Flyvefisken, са до сада рекордних седам намена, а 2007. уведени су знатно већи бродови класе Absalon, који су већ „пожњели“ успехе на светској сцени.

Највећи противник данске ратне морнарице (РМ) током хладног рата представљала је совјетска Балтичка флота. „Чувар Балтика“ би се из тог разлога највише сусретао са совјетским површинским бродовима и евентуално подморницама, али с обзиром на ограничене задатке и присуство америчке и британске ратне морнарице, није постојала потреба за бродовима великог депласмана, типа крстарице или разарача. Уместо тога, ослонац је одувек био на мањим бродовима, обично фрегатама/корветама, ракетним топовњачама и торпедним чамцима, подржаним авионима и хеликоптерима.

Деценијама су ослонац биле фрегате Niels Juel, ракетне топовњаче Willemoes и торпедни чамци Sælæven. Међутим, и томе је дошао крај. Од 1987. до 1996. израђено је 14 модуларних бродова класе Flyvefisken, депласмана 450 тона, што одговара бродовима ти-

па корвете или веће ракетне топовња-
че, са могућношћу контејнерске заме-
не појединих модула и, стога, промен-
љиве намене. Други пример јесу бродо-
ви класе Absalon, који су иако вишена-
менски, потпуно другачије концепције
у односу на Flyvefisken.

Велике димензије и депласман

На класи Flyvefisken примењен је
принцип модуларности. То практично
значи да један брод може да мења уло-
гу у зависности од опреме, што је од-
лично. Међутим, један брод, због релативно малог депласмана, не може у исто време да обавља широк дијапазон задатака. Класа Absalon је другачија – бродови имају већи депласман и димензије од других који је данска ратна морнарица икада имала. То је обезбедило носивост у трупима и техници, али и релативно снажно наоружање, а поврх свега, велику аутономију и сјајне мари- тимне способности (савладавање уз- бурканог мора). На тај начин, данска РМ „отиснула“ се и превазишла оквире ратовања у „малим морима“ и добила праве бродове за океанско ратовање. Но, кренимо редом.

Када се погледају депласман и ди-
мензије, јасно је да су бродови класе

Хеликоптер EH-101 испред хангара

Absalon, иако данас на нивоу фрегата, практично попут лаких крстарица из до-
ба Другог светског рата, са једном раз-
ликом – однос дужине трупа и ширине. Наиме, дужина Absalona и његовог „бли-
занца“ Esbern Snare износи 137,6 m, док им је ширина чак 19,5 m, уз газ од 6,3 m и пуни депласман од 6.600 тона. Крста-
рице из периода Другог светског рата,

одговарајућег депласмана, биле су дуге бар 150 m и широке испод 16 метара. „Здепастији“ труп савремених бродова можда теоретски не доприноси хидро- динамичком отпору бродова, али пружа знатно већу стабилност на немирном мору, а и већи капацитет, односно, већу борбену живавост.

Та тенденција развоја започела је са америчким разарачима класе Arleigh Burke и представља сушту супротност тенденцији продужавања трупа рецимо британских разарача класе Sheffield и фрегата Broadsword, која се на „кратке стазе“ показала као релативно једно- ставно и јефтино решење. Релативно кратке, а широке трупове данас имају практично сви новији разарачи и фре- гате грађени од деведесетих.

Погон класе Absalon такође је по- следња реч технике. Наиме, иако гасне турбине имају већу специфичну снагу (по маси и инсталисаној запремини), њихова потрошња горива је већа, а радни век мањи, тако да за бродове РМ које немају значајне логистичке капацитете попут РМ САД, оне представљају мање атрактивну опцију у односу на дизел-мо- торе. Употребу ефикасних дизел-мото- ра промовисали су Немци током Другог светског рата на тзв. џепним бојним бродовима класе Deutschland, након че-

Борбено ангажовање

Годину након стицања оператив-
ног статуса, конкретно 2008, Absalon је отпловио у саставу данске борбене групе намењене сузбијању гусарења у близини обале Сомалије. Изненађујуће је што је брод једне релативно „мирне“ РМ остварио сјајне успехе. Примера ради, септембра 2008. ухваћено је 10 гусара. Децембра је заустављен чамац са до зуба наоружаним гусарима који су ухапшени и предати јеменској обал-
ној стражи. Од укупно 250 гусара коли-
ко су међународне снаге ухватиле, 88 је заслуга посаде Absalon-а, што тај бр-
од чини апсолутно најуспешнијим.

Године 2009, у „сарадњи“ са тур-
ском фрегатом Giresun, спречена је за-
плена вијетнамског трговачког брода MV Diamond Falcon. Фебруара 2010.

ослобођен је брод Ariella, који је пло-
вио под заставом Антигве и Барбуде, када је са Absalon-а послат хеликоптер који је на заплешеном броду искрцао тим специјалаца. Месец дана касније, чак је потопљен гусарски матични брод у Индијском океану, са кога су гусари слали чамце у нападе на трговачке бр-
одове.

Esbern Snare био је мање успешан – јануара 2011, у покушају спасавања посаде немачког брода MV Belouga No-
mination од сомалијских гусара, поги-
нули су два гусара и два члана посаде немачког брода, а два су нестала. За утеху је акција од 12. фебруара 2011, када је заплешен гусарски матични брод са 16 пирата, а ослобођена су два таоца.

га је њихова употреба заборављена, све до осамдесетих, када су их Французи применили на разарачима класе Casard. Од тада су постали све чешћи.

Класа Absalon поседује два дизел-мотора MTU 8000 M70, снаге 16,4 MW (22.300 КС) и довољну залиху горива за аутономију од изванредних 9.000 nm (17.000 km) при крстарећој брзини од 15 чворова. Та аутономија је готово двоструко већа од рецимо америчких разарача Arleigh Burke чији је депласман за неких 50 одсто већи.

Наоружање и сензори

Релативно велик ратни брод као што је Absalon мора бити добро наоружан и опремљен савременим сензорским комплетом. Сензорски комплет је већ виђен на бројним, пре свега европским бродовима, али и најсавременијим пловилима која су развијена у другим државама света. Радар за осматрање ваздушног простора око брода је Thales-ов моћни SMART-S, док је за осматрање циљева на површини мора намењен Terma Scantier 2100. Постоје четири радара за управљање ватром типа SAAB Ceros 200, док је сонар прамчани, типа Atlas ASO96. Саможаштита брода заснована је на систему за електронско ометање ES-3701 и шест лансера мама-

Дејлаљ брод са шпоом Mk45 Mod4 калибра 127 mm и Oerlikon Millennium од 35 mm за блиску вироивракејну одбрану

ца: четири дванаестоцевна Terma DL-12T и два шестоцевна Terma DL-6T, оба калибра 130 милиметара. Такав сензорски систем усмерен је, пре свега, на одбрану из ваздушног простора, мада има изразит вишенаменски карактер (што важи и за наоружање).

62. Такође, постоји и могућност испаливања навођене „интелигентне“ муниције типа ERGM (Extended Range Guided Munition), домета до 115 километара.

Наоружање се може поделити на артиљеријско, ракетно, торпедно, а постоји и снажна ваздушна компонента. Артиљерија је представљена америчким топом калибра 127 mm Mk45 Mod4. Та варијанта познатог топа оптимизирана је за постизање релативно великог домета, због чега је цев са 54 калибра продужена на

Са класичном муницијом домет је 38,4 километара. Поред тог топа, уграђена су још два швајцарска, калибра 35 mm типа Oerlikon Millennium. Ти топови су, може се слободно рећи, најефикаснија оруђа те врсте, јер поред релативно велике брзине гађања – од 1.000 мет/мин, поседују изузетно ефикасну противракетну муницију типа ANHEAD (Advanced Hit Efficiency And Destruction).

Ти пројектили су препрограмирани да се активирају на тачно одређеном растојању од брода, односно испред надолazeће противбродске ракете, како би ефикасност 152 цилиндричних поткалибарних пројектила израђених од тешког метала (легура на бази волфрама) била што је могуће већа. Након деј-

Двоцевни шорједни ајараш за шорјега MU90

ства поткалибарних пројектила (који дејствују попут сачме) пројектил се онеспособљава на више начина: радар у носу уништен, носеће површине такође, а постоји и могућност активирања бојеве главе. Висока ефикасност тих топова комбинована је са релативно малом масом, што важи и за условно речено главни топ 127 mm (маса 2,4 t, а маса топа Millennium 3,2). Поред свега, као помоћ-

но наоружање присутно је шест тешких митраљеза калибра 12,7 mm типа Browning.

Од ракета, ту је 36 вертикалних лансера (силоса) за америчке ракете брод-ваздух типа RIM-162 ESSM (Evolved Sea Sparrow), које представљају развој RIM-7 Sea Sparrow, својеврсног стандарда на запа-

ду. ESSM имају знатно повећан домет уз задржане габарите, тако да су од ракете малог домета, уз одређено повећање масе (не и димензија и борбеног комплекта) добијене ракете средњег домета.

Домет тих ракета износи више од 50 km, те се по њему могу слободно упоредити за руским система 9M317ME „штиљ“ или ранијим америчким RIM-66 Standard SM-1MR, чија је маса више него двоструко већа, мада су укупно узевши, ракете ESSM знатно модерније од њих. Поред ових, ту су и ракете FIM-92 Stinger, као последња линија противракетне одбране, организоване у три двострука лансера.

„Esbern Snare“, други брод класе Absalon лансира ракету „Harpoon“

Од противбродских ракета, ту су такође америчке, последње варијанте RGM-84L Harpoon Block II (домета 278 километара), постављене у два или опционо чак четири стандардна кутијаста четвороцевна лансера, чиме се борбени комплет своди на осам или шеснаест ракета. Противподморничко наоружање заступљено је торпедима и хеликоптерима. На броду су уграђена два двострука торпедна апарата калибра 324 mm који се налазе унутар надграђа. Торпеда су апсолутно најсавременија, француско-италијанска MU90 са акустичким самонавођењем, дометом 10–25 km и највећом дужином дејства већом од 1.000 метара.

Ваздухопловна компонента представљена је такође својеврсним „кремом“ и врхунцем хеликоптерске технологије данас – са два британско-италијанска хеликоптера EH-101 Merlin, који оперишу са платформе на крми брода, испред којег се налази простран хангар.

Десанти, команда, мине...

Испод хеликоптерске платформе и хангара налази се простор који обезбеђује другу намену овог занимљивог брода – десантну. Наиме, у том простору, тачније флексибилној палуби, могуће је имати различите варијанте према којима се овај релативно велики простор може искористити. Као прво, могуће је у њему поставити наменски опремљене контејнере, чиме се брод претвара у командно место за 75 људи, који могу руководити морнаричким или амфибијским операцијама. Такође, Absalon је могуће конвертовати у пловачу болницу или у њега једноставно положити до 300 мина. Супротно томе, постоји могућност преноса различите опреме за лов на мине, која се у воду спушта посебним крановима. То, међутим, није све. Споменути кранови могу се искористити за спуштање у воду десантних пловила, са укупно око 200 војника, што је приближно на нивоу чете. У тај простор могуће је сместити и знатан број стандардних палета, 55 возила или чак седам тенкова. Такође, постоји довољно простора и за два де-

Кран избације и спуштања у воду десантни чамца Storebro SB90E

Отворена брмчана рампа за флексибилну палубу

сантна чамца Storebro SB90E, а и два мања чамца са чврстим трупом.

Дакле – да ли је Absalon примарно савремена фрегата, десантни брод или оба? Да ли је Absalon фрегата са секундарном улогом десантног брода или брода за подршку десанта или је то десантни брод и брод за подршку десанта који је изразито добро наоружан? Тешко је рећи. Чињеница је да је Absalon наоружан и опремљен као и други бродови сличног депласмана, док флексибилна палуба само доприноси употребљивости тог брода далеко изнад могућности конкуренције. Те могућности толико спектакуларно истрајивости

ци да је Absalon сматран знатно ефикаснијим и уједно јефтинијим бродом у односу на амерички LCS (Littoral Combat Ship), намењен за подршку трупама на копну, односно за употребу у оквиру десантних операција.

„Чистокрвна“ борбена варијанта јесте класа Ivar Huitfeldt, која уместо топа 127 mm има два топа 75 mm

Super Rapid и вертикални лансирни систем Mk41 са 32 силоса за ракете брод-ваздух великог домета Standard и/или крстареће ракете Tomahawk. Може се слободно рећи да су два брода класе Absalon и Ivar Huitfeldt велик успех данског бродоградилшта „Odense Steel“. Постављени су сасвим нови стандарди. Начин размишљања у време економске кризе окренут је „наглавачке“, наравно у позитивном смислу, а задат је не баш лаган „домаћи задатак“ конкуренцији која и те како размишља у истом правцу. ■

Др Себастиан БАЛОШ

РЕЧНЕ КРСТАРИЦЕ

Десантни тенконосци изграђени за немачку морнарицу служили су на Дунаву у три рата – под немачком заставом током Другог светског рата и под југословенском у два оружана конфликта – 1991/1992. и 1999. године

Немачка ратна морнарица (Kriegsmarine) се на почетку Другог светског рата могла ослонити на престижне велике ратне бродове и снажну подморничку флоту. Десантни бродови нису били референца за њихове адмирале који скоро да нису ни планирали примену таквих пловних средстава. Тек после изласка на Ламанш 1940. отворено је питање припрема за евентуални десант на британско острво, па је покренута масовна градња десантно-искрцаних средстава. Једно од решења били су десантни

бродови званично названи морнаричким баржама – Marinefährrahm (MFP), какви су се градили од пролећа 1941. до завршетка рата.

Ти бродови пројектовани су уско наменски са равним и широким дном, малог газа за прилаз обали, са покретним вратима на предњем делу за утовар и истовар терета и са командним мостом на крми. Због заштите од лоших метеоролошких услова теретни простор покривао се лимом. Командни мост и моторски простор били су заштићени челичним плочама од 20 mm дебљине за заштиту од ватре пешадијског наоружања и фрагмената артиљерије. Складиште муниције било је заштићено са 100 mm бетона.

Лоша страна строгог наменског приступа биле су скромне маритимне особине – MFP нису били бродови за *џешко море* и није их одликовала велика брзина. Погоњени су са три дизел-мотора фирме „Дојц“ (Deutz), снаге од 375 до 390 КС, зависно од подваријанте брода.

Врлина шенконосаца била је могућношћ прилаза обали, а осћало је на возачу самохошке М18

На почетку градње МФР имали су депласман од 220 t и постепено се дошло до 239 тона. Дужина се кретала од око 47 до близу 50 метара. Нормативна носивост била је 200 људи или три тенка „панцер IV“. Савезници су сличне десантне бродове за превоз тенкова LCT класификовали као средње, али су у немачкој ратној морнарици МФР били највећи од свих осталих десантних бродова.

Ратна догађања зауставила су у самом почетку припреме за десант преко Ламанша и МФР никада нису примењени за оно за што су пројектовани. Ратна нужда променила је захтеве морнарице и МФР су постали једна од најкориснијих класа бродова под немачком поморском заставом – од обалних вода Француске, Бенелукса, Данске и Норвешке, преко Балтичког мора и Црног мора коришћени су примарно за задатке превозења, борбеног обезбеђења, полагања минских поља и чак ватрену подршку и борбу против савезничких малих ратних бродова. Неки су преграђени у танкере, болничке бродове, бродове радионице, миноловце и ловце подморница.

Десантни бродови МФР наоружавани су ПАТ-овима калибра 20 и 37 ми-

лиметара и оруђима за ватрену подршку 75 mm и понекад 88 милиметара. На основну МФР пројектована је породица артиљеријских баржи (Artilleriefährprahm – AF), прилагођена за смештај јачег наоружања, муниције и дуготрајни боравак посаде, која је са 48 људи била најмање двоструко бројнија од 17 до 25 људи предвиђених нормама за посаду МФР-а. Командни мост

Шабач 1954. године – РТК-402 искрцава десант. Брод је наоружан по првој конфигурацији са ПАТ 40 mm и два ПАМ 12,7 милиметара

премештен је у средину брода.

Основно наоружање АФ најчешће су била два оруђа 88 mm или једно 88 mm и једно 105 mm, те батерија ПАТ-ова са најчешће два 20/4 mm и једним 37 mm оруђем.

Из бродоградилшта је изашло око 700 примерака МФР и АФ који су као вишенаменска средства за превозење и артиљеријску подршку подељена између разних поморских састава од Ламанша до Црног мора.

Под немачком заставом

За службу МФР на нашим просторима занимљиви су бродови немачких поморских снага на Црном мору, који су добрим делом саграђени у Бугарској. По немачкој наруџбини грађени су од 1941. до 1944. у „Државном бродоградилшту Варна“ и „Флотном арсеналу“, такође лоцираном у Варни. Тим бродовима јула 1943. попуњена је тек формирана 7. десантна флотила (7. Landungsflottille), под-

ређена поморској командни за Црно море. Њој су поверени захтевни задаци превозења у Азовском мору и у водама око Крима са ослонцем на луку Керч и неретко задаци ватрене подршке у приобалном појасу и борба против малих пловила Црвене флоте. Бродови MFP послужили су у извлачењу немачких јединица 1944. све до ушћа Дунава.

Бурне политичке промене у Румунији одредиле су судбину остатака немачке црноморске флоте. У Букурешту је 23. августа 1944. срушена Антонескуова пронемачка влада, а дан касније нове власти званично су промениле страну у рату и окренуле се против Немаца. Истовремено, Црвена армије брзо је продирала кроз исток Румуније. У таквим околностима присуство немачких ратних и помоћних бродова у широј области ушћа Дунава у Црно море, постало је неодрживо. Зато су прикупљени бродови, посаде, разни преостали делови немачке оружане силе са великим бројем рањеника и цивила (углавном из помоћних јединица регрутованих на лицу места у СССР), под командом контраадмирала Зиба (Paul-Willy Zieb, 1892–1972), официра до тада задуженог за бродоградилштва на Црном мору. Привремени састав је по немачкој пракси добио име по команданту – Борбена група Зиб (Kampfgruppe – KG Zieb).

Једна од носећих јединица била је 7. флотила са MFP. Капетан корвете Бернхард Штелтер (Bernhard Stelter) био је први и једини командант те јединице. Још осам MFP налазило се под командом Штаба Црног мора (Oberwehrstab Schwarzes Meer).

Задатак састава био је да се пробије Дунавом узводно до Гвоздених врата. На пробој од више од 1.000 km кренуло је око 8.000 људи укрцаних на 174 брода, наоружана са око 200 оруђа калибра од 20 до 88 милиметара.

Бродови Зибеловог састава кренули су на пробој већ 25. августа. У ходу су се додатни бродови придружили главном саставу, а неки су потопљени. Током пловидбе немачки бродови су се у више наврата суочили са покушајима Румуна и истурених делова Црвене армије да зауставе покушај пробоја. Немци су имали губитке, али су румунски

Употреба на Јадрану

Бродови породице MFP служили су под југословенском заставом и на Јадранском мору. Седам бродова уврштено је у флотну листу под ознакама од Δ201 до Δ207 (касније су преименовани у ДТК). Реч је о бродовима преузетим од Италије, којој су савезници одредбама мировног уговора из 1947. забранили да поседује јуришне десантне бродове. Зато су JPM предати реконструисани бродови MZ (Motozattera), који су грађени по немачкој техничкој документацији за MFP прве генерације у италијанској бродоградилшкој индустрији.

После рата, током обнове Југословенске бродоградилшне индустрије, тенконосци су били један од пројеката

који се могао остварити са домаћим технолошким потенцијалом. Зато се на основну тенконосаца, који су били у саставу JPM, кренуло у пројектовање домаћег деривата, који је у основни представљао минимално модификовани MFP-D.

Током педесетих у састав JPM уведено је 30 бродова са ознакама које су се настављале на бродове ратне градње – од 208 до 238. У почетку су то били тенконосци, али накнадно, по узору на немачка решења из рата, проширена је горња палуба и постављене су шине за полагање мина. Преграђени бродови преквалификовани су из ДТК у ДТМ и служили су све до грађанског рата 1991/1992. године.

били далеко тежи, посебно око тврђаве Калафат пред долазак бродова до југословенског дела Дунава.

У прва два дана септембра главнина Зибеловог састава дошла је до Прахова и Брзе Паланке. Међу 172 различита брода било је 19 MFP и три артиљеријске барже, које су се накнадно придружиле главнини. Коначно се пред Гвозденим вратима затекло 215 бродова. У наставку пробоја претходница је треба-

ло да буде борбена група „Штелтер“, под командом команданта 7. флотиле, у којој су прикупљени сви MFP и АФ. Немци су четири пута између 3. и 7. септембра покушали да савладају одбрану Гвоздених врата, али нису прошли. Десну обалу држали су југословенски партизани, леву Румуни, а Црвеноармејци су надирали у све већем броју.

Суочени за пропашћу у блокади, Немци нису имали избора и одлучили

На вежби искрцавања десантна 1978. године

су се да потопе све бродове у матици Дунава код Прахова након што су искрцане посаде. Одмах после последњег покушаја пробоја почеле су припреме и сви бродови су потопљени до 20. септембра. На дно су отишли сви преостали МФР. Различити извори наводе да је реч о најмање 19 до највише 31 МФР и АФ. Остаци већине тих бродова и данас леже на дну од 863 до 858,30 километара тока Дунава.

У саставу Речне ратне флотиле

Немачки бродови потпуно су прекинули пловидбу код Прахова, па је Дунавска флотила Црвене армије одмах очистила узак пролаз. После рата, до Резолуције Информбироа 1948, Дунавска флотила и југословенска Речна ратна флотила (РРФ) здруженим снагама чистили су реку од мина и препрека. За то време извађено је седам бродова код Прахова. Конфликт са источном блоком драстично је променио процене потреба наше флотиле у којој се до тада налазило неколико малих бродова. За одбрану од евентуалне агресије са истока, хитно су били потребни ратни бродови разних категорија. Један од ретких ресурса на које се могло рачунати у време изолације Југославије били су потопљени бродови, па су са дна реке извучена четири МФР.

Прва два брода извађена су 1949, односно 1951, и предата бродоградилшту у Апатину на реконструкцију и пренаоружавање.

У време када су радови на реконструкцији били у току, из америчке помоћи примљене су велике количине бродских мотора. Из тог извора за погон тенконосаца изабрани су дизел-мотори познатог предузећа „Греј Марин“ (Gray Marine), снаге 225 КС. С обзиром на то да је реч о сличним бродовима, мотори „Греј Марин“ осим на речне тенконосце могли су да се уграде и на све „морске“ тенконосце италијанског порекла и домаће градње. Током Другог светског рата мотори од 225 КС масовно су се производили у Детроиту за погон стотина америчких десантних бродова – брзи десантно-јуришни чамци LCVР и LCP(R) имали су

Тенконосци су могли да превезу вод од три тенка Т-55

по један мотор, а тенконосци LCT по три, као и југословенски тенконосци.

Из америчких извора набављено је и наоружање са бивших немачких бродова. Они су добили по један ПАТ „бофорс Д.60 Мк.1(а)“ и два противавионска митраљеза 12,7/1 mm М-2-ТС „браунинг“ (Browning). Реконструисани МФР класификовани су као речни тенконосци или скраћено РТК, што је био први део званичне ознаке тих бродова у југословенској Речној флотили.

Радови на броду РТК-401 почели су 1. априла 1950. и завршени су 31. мај 1951. године. Следећи брод РТК-402 реконструисан је од 15. новембра 1951. до 31. децембра 1952. године. После завршетка радо-

Тактичко-техничке карактеристике РТК-401 после последње преправке

Депласман.....	226/346 t
Димензије:	
дужина.....	46,5 m
ширина.....	6,5 m
висина.....	2,20 m
газ, прамац.....	0,80 m
газ, крма.....	1,25 m
Погонска група.....	три двотактна шестоцилиндрична дизел мотора Греј Марин, снаге 3 x 165 kW при 2.100 о/мин
Брзина:	
низводна.....	22 km/h
узводна.....	14 km/h
Бродске залихе.....	гориво 6 t, вода 7,2 t
Утрошак горива.....	76,5 kg/h
Даљина пловљења.....	1.120 km економичном брзином
Аутономност.....	15 дана
Посада.....	23 члана
Носивост.....	120 t – три тенка Т-55 или четири камиона или 240 војника
Наоружање:	1 x ПАТ 20/IV mm М-75, 2 x ПАТ 20/I mm М-71
	1 x ВАР 128/XXXII mm, 2 x АБГ 30 mm БП-30, 1 x лансер МТУ-4 са четири ЛПРС ПВО „стрела-2М“

ва, два тенконосца уврштена су у 2. одред речних помоћних бродова РРФ у Новом Саду. Након реорганизације 1954, јединица у којој су били тенконосци преименована је у 2. одред речних десантних бродова. Тенконосци су педесетих увежбавали превозење и искрцавање десанта са осталим десантним бродовима флотиле (такође немачког порекла), уз ватрену подршку јединог монитора „Сава“ и оклопних чамаца. С обзиром на снажну подршку осталих ратних бродова, са тенконосаца су 1954/1955. скинути „бофорси“ и остали су само ПАМ-ови.

Како је препозната корист од тих бродова, још су два тенконосца уведена у флотилу. Реч је о РТК-404 и РТК-405, који су реконструисани у бродоградилштима у Београду и Новом Саду од 14. априла 1960. до 29. децембра 1961. године. Званично, од последњег дана 1961. били су у саставу 2. одреда и удвостручили су потенцијале те јединице. Ор-

Искрцавање самоходног оруђа СУ-100 из тенконосца на вежби „Челик 78“ децембра 1978. код Удовице. Код командног моста виде се шуреле, које су већ уграђене, али још увек нису добиле аутоматске бацаче граната

ганизацијским променама 29. јуна 1971. из назива одреда избачен је редни број. Под називом Одред речних десантних бродова, јединица у којој су били тенконосци остала је на истом месту у Новом Саду и са истим задацима – уздужног и попречног превозе-

ња. Током службе тенконосаца још два пута промењено је наоружање у складу потребом да се повећа њихова ватрена моћ на задацима подршке у насилном прелазу водене препреке.

У другој половини шездесетих на свим бродовима и на мору и на рекама проведена је модернизација наоружања. На тенконосци су у то време уграђени ПАТ 20/III М.55 и два 20/1 мм М.55, израђени у фабрици „Црвена застава“. У последњој модернизацији наоружања, крајем седамдесетих, уместо прве генерације „Заставиних“ оруђа у калибру 20 мм на палубу тенконосаца постављена су оруђа са наменски пројектованим бродским постољима – један ПАТ 20/IV мм М75 и два 20/1 мм М71. Затим, РТК су у том „пакету“ добили вишецевни лансер ракета 128 мм М63 „пламен“, произведен у фабрици „Братство – Нови Травник“, и бродски аутоматски бацачи граната 30 мм ГБ-30 – у то време увезен из СССР за наоружавање десантно-јуришних чамаца грађених за Ратну морнарицу. Поред свог тог наоружања нашло се места и за лансер МТУ-4 за четири ракетна система ПВО „стрела-2М“.

У састав ратног борбеног комплекта после последње модификације улазило је 7.200 метака 20 мм, 960 граната 30 мм, 32 ракете за вишецевни лансер и четири ракете 9М32М.

У последњој конфигурацији тенконосци су постали праве мале „речне крстарице“, како је тај брод у разговору за „Одбрану“ представио један од искусних официра речних јединица пуковник Небојша Јоксимовић. Он се од 1990. налазио у Одреду, најпре као командир РТК-404, а касније и као командант свих тенконосаца.

Борбе на Дунаву

У лето 1991. оружани инциденти у Источној Славонији постали су свакодневни. Један од првих задатака за јединице ЈНА био је обезбеђење мостова на Дунаву, за које се ценило да би могли да постану циљ диверзантских акција хрватских снага. Део бродова РРФ ангажован је на обезбеђењу мостова – РТК-404 и речни миноловац РМЛ-321 штитили су мост „25. мај“

На везу код моста у Илоку 1991. године. Лансер „пламена“ заклања предњи сектор четворовећу, што је после раја решено заменом позиција на два оруђа

код Илока. То су били први бродови са југословенском заставом на које је отворена ватра у грађанском рату – у два наврата у ноћи 22/23. јула и 26/27. јула хрватске снаге су из пешадијског наоружања дејствовале на бродове. Посаде су узвратиле на ватру и РТК-404 је постао први брод који је прошао ватрено крштење.

У једном од ратних издања „Фронта“, под насловом „На ватру – ватром“, објављен је чланак о борбама око моста „25. мај“ – командир РТК-404 Јоксимовић рекао је: „Ако већ неко пуца на нас, морамо се бранити! На тај начин штитимо и своје животе, али и поверени нам мост“.

прибегну решењу из нужде – на палубу, посебно око кормиларнице и за заштиту послуге ПАТ-ова, постављене су вреће са песком. У тим врећама завршила су бројна зрна из пешадијског наоружања. Јоксимовићев РТК-404 је у прамац погодило, из рикошета, зрно калибра 20 милиметара, али без већих последица.

Често се дејствовало вишецевним лансером ракета, што је подразумевало да се брод прво добро привеже, јер је прецизност ватре зависила од стабилности платформе. Недостатак решења уградње „пламена“ било је директно преношење вучног оруђа на брод без улагања у хидраулични си-

ције „пламена“ и четвороцевца. То је прво урађено 1993. на РТК-404, а затим на преостала два брода РТК-401 и РТК-405. На РТК-402 радови нису проведени јер се он од 1994. није више користио због дотрајалости.

Преосталим тенконосцима ближио се крај службе јер су и поред доброг одржавања платили данак протеклу времена. Због недостатка новца није планирана градња нових бродова, већ одржавање РТК докле се то буде сматрало сврсисходним. Као појачање, са Јадранског мора 1995. пребачен је одред од пет десантно-јуришних чамаца (ДЈЧ). Искустава оружаног конфликта 1991/1992. указала су на потребу за постојањем бржих десантних бродова у саставу РРФ, али ДЈЧ нису имали носивост РТК.

Трећи рат тенконосаца

Тенконосци су у рат кренули по трећи пут 1999. године. Током бомбардовања НАТО-а три тенконосца коришћена су за ПВО. Процењујући да су то сразмерно велика пловила која се могу лако открити, бродови су током дана били маскирани на везу у рејону Беочина и Бегеша. Ноћу су тенконосци излазили на положаје на којима су били добро учвршћени како би имали услове за прецизно дејство са ПАТ-овима 20 милиметара. Лансери ракета „стрела-2М“ скидани су за гађање са обале.

После завршетка бомбардовања тенконосци су имали пуно посла јер су бродови за превоз терета и људи били потребнији него икад у прошлости, као привремена замена за срушене мостове. Зато су превозили за одбрамбене потребе и цивиле на прелазима на потезима Лединци–Нови Сад, Футог–Беочин и Бегеш–Банаштрот.

До зимске сезоне 1999/2000. тенконосци су се вратили на рутинске задатке. Редовна обука, укључујући гађања на полигону, проводила се све до средине прве декаде 21. века. Тек 2004, шездесет година од кад су упловили у Дунав и више од педесет од како су понели нашу заставу, тенконосци су изашли из Речне флотиле. Продати су као вишак на цивилном тржишту. ■

Александар РАДИЋ

РТК-401 пред крај каријере у 21. веку – на централном делу брода видљив је четвороцевни ПАТ, вишецевни лансер ракета „пламен“ на позицији иза ПАТ-а и две шуреле са бацачима граната поред командног моста

Када су се борбе размахале, сва четири тенконосца коришћена су наменски за превозење и за ватрену подршку од Илока на југу до Аљмаша на северу. Осим на Дунаву, тенконосци су били присутни и на Драви и то до десет километра од ушћа. У једној од акција превезени су људство и инжењеријска техника до Копачког рита за потребе изградње одбрамбених положаја на мочварном подручју.

Ратна пракса показала је да је било добро да са тенконосаца током реконструкције нису скинуте панцирне плоче. Зато су на терену морали да

STEM који би омогућио гађање из покрета. У односима на земаљску артиљерију, разлика у примени лансера са брода била је у томе што су се елементи за гађање узимали са жиро-компаса. Тиме се повећавала прецизност узимања елемента.

Смештај „пламена“ испред ПАТ 20/4 сматрао се пре рата прихватљивим с обзиром на намену четвороцевца, али је у рату у дејству на земаљске циљеве четвороцевцу гломазни вишецевни лансер заклањао добар део предњег сектора за гађање. Зато су после рата, на редовном ремонту, замењене пози-